

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

До 95-ої річниці
Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С. Макаренка

Олена СЕМЕНОГ, Марина ЯЧМЕНИК

**МОВНО-МЕТОДИЧНА
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА
ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ**

Монографія

Формування культуромовної
особистості фахівця в умовах
неперервної освіти

Ресурсний центр професійного
розвитку вчителя
української мови і літератури

Суми – 2019

Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка
(протокол № 5 від 23.12.2019 р.)

Рецензенти:

М.П.Вовк, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

О.В.Семеніхіна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики (Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

Семеног О., Ячменик М.М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: монографія / О.М. Семеног, М.М.Ячменик. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. – 211 с.

У монографії розкрито особливості мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти як цілісний педагогічний процес у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів. Засоби медіаосвіти окреслено як інноваційні дидактичні інструменти організації і забезпечення освітнього процесу, технічні, програмні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, що сприяють ефективному вирішенню професійних завдань з формування компетентної мовної особистості школяра, його соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

Розкрито зміст мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти у процесі навчання нормативних («Фахова українська мова», «Методика навчання української мови»), варіативних дисциплін («Медіакультура вчителя-словесника»), гуртка з медіа культури, під час педагогічної практики.

Для науково-педагогічних, педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, аспірантів.

УДК 37.091.32:811.2:821:373.5

© Семеног О., Ячменик М., 2019

© Видавництво СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ	8
1.1. Завдання професійної діяльності і фахової підготовки вчителя-словесника в умовах реформування української школи.....	9
1.2. Медіаосвіта в закладах освіти за кордоном та в Україні.....	14
1.3. Педагогічно доцільні засоби медіаосвіти у мовно-методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника	21
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. МОВНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ, ЗМІСТ	28
2.1. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: методологічні підходи	29
2.2. Зміст етапів мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти.	46
2.3. Готовність майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: сутність і структура	52
Висновки до розділу 2.....	82
РОЗДІЛ 3. МОВНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ.....	84
3.1. Інтеграція змісту медіаосвіти у фахові дисципліни	85
3.2. Оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіа текстом	91
3.3. Створення студентами власного медіаосвітнього продукту	96
Висновки до розділу 3.....	99
РОЗДІЛ 4. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МОВНО-МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ	102
4.1. Міждисциплінарна підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти	103

4.2. Варіативний курс «Медіакультура вчителя-словесника» у мовно-методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника.....	111
4.3. Гурток з медіакультури - невід'ємний компонент у мовно-методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника.....	116
4.4. Педагогічна практика майбутнього вчителя-словесника з медіаосвітнім компонентом.....	123
Висновки до розділу 4.....	132
ВИСНОВКИ.....	137
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	140
ДОДАТКИ.....	168

ВСТУП

У насиченому катаклізмами, воєнними конфліктами, зміною освітніх парадигм та ціннісних орієнтацій XXI столітті актуальною є теза М.Грушевського. Якщо хочемо, щоб нас поважали інші народи, - треба нарешті почати із поваги до самих себе» (М.Грушевський, 1926). У час інформаційного перевантаження й неконтрольованого медіаспоживання, втрати моральних цінностей, в освітньому процесі ще доволі недостатньою мірою виконується одне з головних завдань української школи – формування особистості громадянина.

Вагома роль у формуванні особистості громадянина Української держави зазвичай відводиться навчальній діяльності. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» (2016) серед компетентностей, важливих для формування особистості громадянина Української держави у XXI столітті, є володіння медіаграмотністю, медіакомпетентністю, уміння працювати із медіатекстами, читати і критично осмислювати, відстоювати свою думку, аргументувати стосовно газетної, журнальної інформації, писати власні медіа тексти: замітки, інтерв'ю. У навчальні програми старшої школи з української мови уведено і такий вид письмових робіт, як есе (інформаційне есе, критичне есе, есе-дослідження), що спрямований на розвиток критичного мислення, лінгвокреативності, формування умінь користуватися медіазасобами.

Учитель-словесник в освітньому процесі має не тільки застосовувати засоби медіаосвіти з метою унаочнення тем занять з мовно-літературних предметів, а й навчити учнів грамотно моделювати свій медіапростір: бути репрезентантом цінностей громадянської відповідальності особистості, критично споживати медіаінформацію, уміти комунікувати у мережевому просторі, враховуючи соціальну толерантність, уміти захистити себе від кібератак (булінг, тролінг, мова ворожнечі); володіти навичками розуміння, аналізу (факт-чекінг), редагування медіатексту (уміти не лише відповідати на питання, які виникають під час перегляду/прослуховування медіа контенту, а правильно їх ставити; знати про основи кібер-безпеки, розрізняти фейкові, пропагандистські, маніпулятивні тексти); створювати якісний медіапродукт (графічний, аудіовізуальний). Важливість професійних і особистісних рис актуалізує необхідність удосконалення фахової, мовно-методичної підготовки учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти.

Концептуальні засади професійної, мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника ґрунтуються на положеннях міжнародних документів (Паризька декларація ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху (2014), Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2003)), Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013), Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016).

Теоретичну основу дослідження мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності становлять праці, в яких обґрунтовано положення про інноваційну особистість в умовах неперервної освіти (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу засобами ІКТ (В. Биков, М. Жалдак, О. Спірін, Л. Тимчук та ін.); дисертації з проблем інформатизації та ІКТ [4; 113; 138; 169; 289], теоретико-методичні засади медіаосвіти (О. Волошенюк, В. Іванов, Т. Іванова, Л. Найдьонова, Г. Онкович, В. Різун, Н. Чичеріна, І. Чемерис, О. Федоров та ін.), праці, присвячені різним аспектам мовної, літературної, методичної підготовки, професійної компетентності вчителів-словесників (Л. Базиль, С. Іць, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко, О. Циганок та ін.).

Важливі праці, в яких розкрито специфіку формування і розвитку медіакультури вчителів досліджують І. Колеснікова, М. Ячменик та ін. В освітньому середовищі використовують програми і посібники Академії української преси (кер. – проф. В. Іванов), зокрема «Основи медіаграмотності для учнів 10-11 класів» (В. Іванов, Т. Іванова, О. Волошенюк, В. Літостанський, О. Даниленко, В. Мележик), «Основи медіа грамотності для учнів 8-9 класів» (О. Волошенюк, О. Мокрогуз, П. Коваленко та ін.).

Дослідниками визначено специфіку формування медіаосвітньої компетентності учителів суспільно-гуманітарних дисциплін (М. Імерідзе), музики (З. Коневшинська), викладачів інформатики (І. Наумук), розвитку медіакультури вчителів (І. Колеснікова), підготовки майбутніх учителів-філологів (О. Георгіаді), викладачів технічних дисциплін (П. Саварин) до застосування медіатехнологій,

майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти (О. Кравчишина) у професійній діяльності. Водночас у наукових працях малодослідженою є проблема мовно-методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти.

У межах дослідження схарактеризуємо поняттєвий апарат дослідження; стан розробленості проблеми в педагогічній теорії і практиці; обґрунтуємо наукові підходи, етапи, змістове наповнення мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії наукового пізнання, гуманістичної філософії освіти; психологічні й педагогічні ідеї щодо діяльнісної і творчої сутності особистості, неперервного професійного розвитку і саморозвитку особистості; системний, особистісно-діяльнісний, синергетичний, компетентнісний, контекстний, культурологічний, текстоцентричний, аксіологічний підходи.

Для реалізації мети і вирішення поставлених завдань використано комплекс методів: аналіз та систематизація наукових джерел; термінологічний аналіз, узагальнення, систематизація; структурно-логічний аналіз і моделювання; *емпіричні*: анкетування, тестування, бесіди, педагогічне спостереження; педагогічний експеримент (констатувальний); *методи математичної статистики*: обробка експериментальних даних, їх кількісний та якісний аналіз для встановлення їх достовірності.

Робота виконана в межах діяльності ресурсного центру професійного розвитку учителя української мови і літератури. На виконання завдань ресурсного центру за дослідницьким та культурно-освітнім напрямками працюють науково-дослідні лабораторії «Академічна культура дослідника» та «Медіакультура вчителя-словесника». Мета та завдання діяльності лабораторії: формування ключової інформаційно-цифрової компетентності вчителя Нової української школи; створення і використання засобів медіа освітнього продукту в професійній діяльності; розвиток критичного мислення; умінь аналізувати, редагувати та критично сприймати медіа текст; здійснення комунікації.

Розділ 1

МОВНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

1.1. Завдання професійної діяльності і фахової підготовки вчителя-словесника в умовах реформування української школи

Медіаграмотний учень-споживач і вчитель, котрий уміло здійснює відбір безпечної та критично осмисленої й особистісно значущої медіаінформації, творчо використовує на уроках друковані (газети, журнали), електронні (радіо, телебачення, мережа та ін.), - одне із важливих завдань сучасної школи. Роль учителя-словесника як новатора, майстра особлива. Значною мірою уроки української мови і літератури, доцільно наповнені засобами медіаосвіти, сприяють формуванню ціннісних орієнтирів молодих, активних, національно свідомих громадян відкритої, демократичної та незалежної України.

Отже, професійна діяльність учителя української мови і літератури має бути підпорядкована реалізації стратегічних завдань реформування загальної середньої освіти, упровадженню нового навчально-методичного забезпечення мовно-літературних предметів, у т. ч. засобами медіаосвіти.

Професійну діяльність дослідники А.Маркова [139, с. 6–9], В. Сластьонін [243, с. 18] визначають як активність людини, спрямовану на перетворення предмета праці з метою отримання результату, що відповідає суспільним і особистісним, матеріальним і духовним потребам; особливий вид соціальної діяльності, що спрямований на передачу від старшого покоління молодшому культури і досвіду, накопичених людством, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання соціальних ролей у суспільстві, а змістом діяльності є виховання, навчання, розвиток тих, хто навчається, і самореалізація педагога.

Поняття «підготовка» у словникових та наукових джерелах означає:

запас знань, навичок і досвіду, набутий у процесі навчання та практичної діяльності [247, с.417],

спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань і безпосередньо готовність до успішної реалізації певної діяльності [47; 234];

професійну підготовку в довідкових та наукових джерелах охарактеризовано як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом

підготовки або спеціальністю [72],

систему навчання, що забезпечує набуття умінь і навичок, необхідних для працевлаштування, з метою здобуття певної кваліфікації за конкретним напрямом професійної спеціалізації [47, с. 134-136],

цілеспрямовану діяльність в єдності змісту, структури, мети навчання і виховання, сукупності психологічних і моральних якостей особистості, знань, умінь, навичок, філологічних і педагогічних здібностей, набуття яких дає можливість формувати позитивну мотивацію студентів до педагогічної діяльності, сприяє оволодінню ними необхідним обсягом професійних умінь, дозволяє викладати філологічні предмети й виконувати пошуково-дослідну роботу (О.Семенов) [230, с. 52],

Основою професійно-педагогічної підготовки вчителя-філолога дослідники вважають розвивальну, культуротворчу основу, виховання відповідальної особистості з високим ступенем самостійності і креативності, в таких якостях, як гнучкість професійного мислення, мобільність і адаптивність до різних ситуацій професійної діяльності, постійне фахове вдосконалення тощо (О.Дуплійчук) [59, с.13].

Узагальнення і систематизація наукових джерел дає підстави визначити *фахову підготовку майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності»* як цілісний педагогічний процес у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів.

Результатом підготовки є готовність майбутніх учителів викладати філологічні предмети в загальноосвітніх навчальних закладах, у тому числі з урахуванням засобів медіаосвіти. Ідеться про інтегроване особистісне утворення, що охоплює сукупність медіаосвітніх знань, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, особистісних якостей, необхідних для ефективного використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти в освітньому процесі.

У контексті завдань дослідження окреслимо поняття *медіаосвіта, медіаграмотність, медіакультура, засоби медіаосвіти*, наукові праці, в яких представлено спроби класифікувати медіазасоби і засоби медіаосвіти, подамо узагальнену характеристику педагогічно доцільних засобів медіаосвіти в освітньому процесі.

У словнику української мови термін «медіа» охарактеризовано як засоби масової інформації (преса, радіо, телебачення, кіно тощо) [26, с. 516].

Як засвідчує аналіз наукових праць К. Горської [48], В. Іванова [84], термін «media» спорадично вживається ще у працях грецького мислителя Аристотеля на позначення «посередника» між людиною й об'єктами навколишнього світу; натепер медії в сучасному світі постають не лише посередниками між сферами реальності, а й самі її конструюють. У XVIII ст. термін застосовували для називання газети, із середини XIX ст. - для характеристики поширення повідомлень за допомогою особливих технічних засобів зв'язку.

Поняттям «інформація» означають відомості про які-небудь події; повідомлення про щось; коротку статтю, допис у газеті, що містить фактичні дані; відомості у будь-якій формі, на будь-яких носіях...» [26, с. 403]. У Законі України «Про інформацію» (1992) [209] інформацію представлено як документовані або публічно виголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та в навколишньому середовищі; термін «масова інформація» окреслено як інформацію, що поширюється з метою доведення її до необмеженого кола осіб.

Дослідники [48; 84] розглядають медіа як канали поширення інформації (телефон, планшет, комп'ютер); інструменти (текст, відео, аудіо, графіка). середовище (газета, радіо, телебачення, Інтернет). У наукових джерелах медіа розглядають також і як джерело отримання інформації, і як засіб навчання, який допомагає формувати навички когнітивної, пошукової та творчої діяльності особистості, зокрема на позначення дидактичних засобів, які передають певну інформацію через слова, зображення і звуки, а також дозволяють виконувати певні дії інтелектуального характеру (А. Литвин) [127, с.9]; Л.Петрик [201, с.145], засоби передачі інформації; різних форм, девайсів та систем, що представляють масові комунікації як єдине ціле (газети, журнали, радіостанції, телеканали, веб-сайти) (Словник з медіакомунікацій [326]).

Як показує аналіз, медіаосвіта розглядається, зокрема, як

- форма безперервної освіти, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і новітніх медіа; забезпечує вирівнювання досвіду поколінь (зокрема старшого покоління, соціалізація якого відбувалася в умовах іншої системи мас-медіа);

- постійний особистісний розвиток і підвищення кваліфікації [110];

- процес навчання, самонавчання за посередництва медіа (Г. Онкович) [187],

- науково-освітня сфера діяльності, яка має на меті допомогти індивіду сформувати психологічний захист від маніпуляцій або експлуатацій зі сторони мас-медіа і розвинути інформаційну культуру (І. Дичківська) [57].

Метою медіаосвіти, за Концепцією розвитку медіаосвіти в Україні (2010) [109], є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо).

У Концепції 2016 року [110] мету медіаосвіти доповнено і скоординовано на інформаційну безпеку держави, розвиток громадянського суспільства, протидію зовнішній інформаційній агресії, всебічну підготовку дітей і молодь до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у громадян медіаінформаційної грамотності і медіакультури відповідно до вікових, індивідуальних та інших особливостей.

Аналіз, систематизація документів засвідчує увагу ЮНЕСКО, зокрема до таких питань, як необхідність включення медіаосвіти в освітній процес загальноосвітніх шкіл; вплив медійного тексту на спосіб мислення аудиторії; медіаосвіта – невід’ємний елемент формальної і неформальної освіти; медіаосвіта та медіаграмотність – важливі елементи формування світогляду сучасника; інтегрування медіаосвіти в навчальні програми закладів освіти різних рівнів та форм (Грюнвальдська декларація ЮНЕСКО (1982) [52]; Віденська конференція (1999) [149]; (Олександрійська декларація «Про інформаційну грамотність та освіту протягом життя» (2005) [181]; (Грюнвальдська декларація ЮНЕСКО (2007).

Головною метою Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2010), що відповідає завданням Паризької програми-рекомендацій з медіаосвіти ЮНЕСКО (2007) та резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (2008) [328], визначено сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти заради забезпечення підготовки дітей і

молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей. [109].

Згідно з Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні (2016), медіаосвіту визнано складовою освітнього процесу, що спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення) і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [110].

Аналіз поняття «*медіаграмотність*» здійснюємо на основі характеристик Л. Шевченко [295], І. Жилавської [66; 67], фахівці акцентують увагу на вміннях аналізувати та синтезувати медійну реальність, здатності використовувати медійну техніку, знання основ медіакультури, аналізувати, оцінювати повідомлення в різних формах, розвинути здатність до аналізу, сприйняття, створення медіатекстів. Для нашого дослідження вагомими є праці Г.Онкович, яка є розробником таких напрямків дослідження, як «медіадидактика» та «професійно-орієнтована медіаосвіта [184 - 190]. Учена переконана, що важливо надавати студентам знання з медіа- та інформаційної грамотності у такий спосіб, щоб вони могли самостійно розвивати їх і послуговуватися ними не тільки на студентській лаві, а й упродовж усього життя для підтримання належного рівня професійної компетентності.

Дослідниками визначено специфіку формування медіаосвітньої компетентності учителів суспільно-гуманітарних дисциплін (М. Імерідзе), музики (З. Коневшинська), викладачів інформатики (І. Наумук), розвитку медіакультури вчителів (І. Колеснікова), підготовки майбутніх учителів-філологів (О. Георгіаді), викладачів технічних дисциплін (П. Саварин) до застосування медіатехнологій, майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти (О. Кравчишина) у професійній діяльності.

З урахуванням наукових досліджень поняття «*медіаграмотність*» розглядаємо як сукупність теоретичних знань з медіаосвіти і практичних умінь майбутнього вчителя-словесника сприймати і критично аналізувати медіаінформацію різних видів і жанрів, створювати і використовувати у

навчанні мовно-літературних предметів педагогічно доцільні медіаосвітні продукти (медіатексти).

Поняття «*медіакультура*» в концепціях та наукових джерелах представлено як культуру сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації.

Медіакультура означає також здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки (Концепція упровадження медіаосвіти в Україні) [110]; виробництво, результатом якого є нові медіазасоби, медіатехнології та медіапродукція у формі книжок, періодичних видань, радіопрограм, телепрограм, документальних, художніх фільмів, фотозображень тощо (О. Барішполець [12], Б. Потятиник [206]).

1.2. Медіаосвіта в закладах освіти за кордоном та в Україні

Огляд сайтів університетів США засвідчує належну увагу вчителів, викладачів до формування в учнів, студентів умінь критично осмислювати та аналізувати медіатексти різних видів і жанрів.

У школі педагогіки Саутгемптонського університету, Школі освіти Сіракузького університету, в Інституті Гарвардської медіаграмотності Гарвардського університету, на відділенні англійської мови і філософії університету м. Дрексела пропонуються численні курси. У процесі опанування навчальних програм («Засоби масової інформації», «Американське класичне кіно» [<https://www.medialit.org/reading-room/harvard-university-hosts-first-us-media-literacy-teaching-institute>], «Критичні роздуми» [<https://www.medialit.org/reading-room/harvard-university-hosts-first-us-media-literacy-teaching-institute>] та ін.) виключно використовують проблемні медіатехнології для аналізу сюжету, зіставлення різних позицій. Студенти є активними учасниками навчальних курсів «Комп'ютерні технології в гуманітарних науках (наприклад, відділення англійської мови університету у м. Глазго) [<http://www.gla.ac.uk/>], що сприяє формуванню умінь створювати власні медіаосвітні продукти.

Набуває популярності магістерська програма «Медіа і освіта», за якою

для майбутніх експертів із медіаосвіти читаються лекції з таких тем, як ідентичність та культурне представництво, концепції медіаосвіти, альтернативні засоби масової інформації (Школа освіти Сіракузького університету) (<https://newhouse.syr.edu/academics/degrees/masters/media-and-education>).

Формуванню аналітико-інтерпретаційних, тестово-жанрових умінь користувачів сприяє програма Media Now (<https://www.medialit.org/reading-room/iowa-educators-pioneer-media-now-curriculum>), яка пропонує модулі і теми, зокрема, сценарії та редагування; особливості різних медіажанрів; інтерпретація медіа; аналіз візуальних зображень, реклами та пропаганди; естетика медіа (вивчення художніх принципів у кіно, телебаченні та радіо); презентація медіа (як представити медіаповідомлення, писати сценарії, фотографувати та розробляти фільми, записувати та редагувати аудіокасети, виробляти фільми та відео, а також оцінювати та критикувати повідомлення ЗМІ). Спільна діяльність викладачів та студентів, учителів та учнів, як показує практика, сприяє формуванню обізнаності із теоретичними основами медійної освіти, усвідомленню педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, умілому користуванню технічними засобами, розвитку критичного мислення, створенню і використанню учнями, студентами власного медіаосвітнього продукту (медіатексту), сприяє безпечній та ефективній взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти.

У Великобританії пропонують різні інтегровані курси, у тому числі з медіаосвітнім компонентом. Зокрема, на факультеті англійської мови і літератури Оксфордського університету студентів у межах навчальної програми «Театральне мистецтво і засоби масової інформації» [<http://www.english.ox.ac.uk>] навчають планувати фрагменти уроків із застосуванням театральної режисури відповідних інформаційних технологій, експериментуванням із зображенням, звуком, кольором тощо.

Для майбутніх фахівців важливою є медійна грамотність, медіакультура. Невід'ємним складником медіаосвітніх умінь є вміння критично аналізувати медіаінформацію різних видів і жанрів, ефективно взаємодіяти із медіа, реалізувати громадянську позицію.

У Брістольському університеті [<http://www.bristol.ac.uk/faculties/>] студенти опановують модулі «Критичне мислення в гуманітарних науках», «Критичні проблеми», «Тексти в глобальному контексті», «Про фільми і

телебачення з інноваціями», що загалом сприяють, як засвідчують відгуки на інтернет-сторінках закладу, формуванню у студентів навичок критичного письма (ясності; правильності, переконливості, аргументованості), текстового аналізу, аргументації і критичної інтерпретації з використанням доказів із первинних текстів і вторинних джерел, рецензування; опануванню методу написання початкового та кінцевого есе, із подальшим порівнянням, оцінюванням і коментуванням рецензентів та однокурсників.

Популярними є міждисциплінарні заняття одночасно для вчителів-словесників, інформатиків і географів, що сприяють формуванню навичок гнучкості, логізуванню та системності мислення, стимулює розробку творчих ідей. Кінцевим підсумком засвоєного модуля є спільний проект (медіапродукт), а однією з провідних тем є взаємодія майбутніх учителів рідної мови з різними людьми в різних соціальних прошарках та цифрових площинах (віртуальному просторі).

Вартою для використання в українських закладах є програма «Мова і нові медіа», що досліджує мову в онлайн-контекстах: сайти соціальних мереж, вікі, веб-сайти і блоги; ознайомлює студентів із низкою методів, що використовуються в комп'ютерно-опосередкованому дискурс-аналізі і медіа соціолінгвістиці; програми модулів «Уведення в фільми», «Теорія фільму і критика» передбачають залучення студентів через розгляд та аналіз короткометражних фільмів, мелодрам, коміксів, реклам у різних форматах, включаючи цифрові та онлайн до розробки, зйомки і редагування власних практичних робіт; результатом опанування модуля «Цифрове і документальне кіно» є створення «командами» студентів короткого проекту фільму в цифровому форматі.

Актуальними в освітньому процесі є дискусії із запрошенням письменників, спільний випуск журналів, навчальні поїздки-екскурсії в Стратфорд-на-Ейвоні, що включають лекції, творчі майстерні, театральні екскурсії, культурні заходи, академічне і творче натхнення [<https://www.birmingham.ac.uk/undergraduate/courses/index.aspx>].

У закладах вищої освіти Німеччини функціонує низка спеціальних науково-дослідних інститутів (Національний інститут кіно, науки і освіти, Дослідницький центр із медіаосвіти (Мюнхен), Центр медіапедагогіки (Кассельський університет) та ін.).

Із 2001 р. у Німеччині упроваджується загальнонаціональна програма «Нові медіа в освіті». Огляд сайтів німецьких університетів (Людвіг Максиміліан Університет, Інститут креативу і літературознавства) засвідчує, що у фаховій підготовці майбутніх учителів рідної мови медіапедагогіку реалізують у кількох напрямках: інтегрованому, спеціальному або факультативному; медіаосвіта інтегрується в обов'язкові дисципліни, зокрема, німецьку мову, суспільні науки, мистецтво та ін., наприклад, пропонують творчий лінгвістичний проект під назвою «Methoden für Kreatives Schreiben» (метод креативного письма), студенти-філологи виконують кваліфікаційні роботи у формі телевізійного проекту, читаються курси педагогіки комунікативних засобів (преси, радіо, телебачення).

У процесі навчання курсу «Розширення медіаосвіти» студенти різних факультетів у Людвіг Максиміліан Університеті (Мюнхен) отримують уявлення про концепції і моделі медіаосвіти, а також теорії соціалізації засобів масової інформації, результати досліджень впливу засобів масової інформації на формування особистості громадян та медіадидактики (як ЗМІ можуть підтримувати шкільну освіту, формувати мотивацію, творче та ефективне шкільне навчання), набувають базові навички в галузі інформаційних технологій та практичні навички медіаграмотності як основи сучасної шкільної медіаосвіти; виконують функції медіа освітнього інформаційно-технічного консультанта (MiB) [<http://www.psy.lmu.de/ffp/lehre/medienpaed/index.htm>].

Університет Дуйсбурга-Ессен для забезпечення навчальних потреб студентів пропонує використовувати цифрові засоби масової інформації. Робоча група *hochschule.digital* розробляє концепцію «відкритих освітніх ресурсів» з відповідними ліцензіями (OER) на платформах університету. Відділ медіадидактики Інституту освітніх наук і медіадосліджень заохочує вивчати у закладах освіти такі теми, як цифрова інтеграція різних варіантів комунікації (голос, текст, відео, аудіо, телекомунікації, інформаційні технології), дидактичне осмислення дизайну нових медіа, мультимедійні технології навчання через смартфони і планшети, що відіграють важливу роль у професійному та особистому житті особистості [<https://www.fernuni-hagen.de/KSW/portale/ifbm/mediendidaktik/>].

Робоча група «*hochschule.digital*» Навчальної лабораторії Університету Дуйсбург-Ессен активно впроваджує цифрові засоби масової інформації у викладання і дослідницьке навчання. Використання цифрових медіа стає

актуальним елементом на заняттях з гуманітарних предметів на Факультетах гуманітарних та освітніх наук як дидактичний засіб; здійснюється оцифровування навчання та іспитів.

Офіс elearning.nrw Навчальної лабораторії з 2008 р. організовує від Міністерства науки і досліджень NRW семінари і тренінги з питань, що стосуються оцифрування навчання і викладання [<https://learninglab.uni-due.de/elnrw/>].

Дослідники «Мережі для викладання в університетах» Університетського форуму щодо цифровізації [<https://learninglab.uni-due.de/elnrw/>] зауважують, щоб цифрові засоби масової інформації могли успішно впроваджуватися у процеси викладання і навчання, вкрай важливо поставити дидактичні проблеми в центр нової концепції навчання: які можливості відкриваються для моїх учнів завдяки використанню цифрових медіа; які навички я можу конкретно просувати через це; які труднощі у процесі навчання можуть виникнути; як використання цифрових медіа впливає на дизайн моєї ролі вчителя.

Отже, на основі аналізу, синтезу, зіставлення, систематизації елементів зарубіжного досвіду (США, Великобританія, Німеччина та ін.) нами виокремлено міждисциплінарний дискурс, що включає дослідження в галузі медіаосвіти, медіалінгвістики, медіапедагогіки, медіадидактики і містить значущі ідеї для створення інтегрованих програм з медіаосвіти, інтеграції медіаосвіти у фахові дисципліни, в гурткову роботу, спеціальні навчальні курси у підготовці майбутніх учителів-словесників в Україні.

У 2013–2014 н. р. вивчали досвід закладів вищої педагогічної освіти України, зокрема таких закладів, як Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Херсонський державний університет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» щодо підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Паралельно у звітний період було також здійснено цілеспрямоване педагогічне

спостереження за освітнім процесом, виявлено, що в самостійній та індивідуальній роботі студентів не достатньою мірою враховано медіа освітній компонент.

Зазначимо, що мовна підготовка майбутнього вчителя-словесника у педагогічних університетах представлена широким колом навчальних дисциплін, кожна з яких перебуває в тісному взаємозв'язку із загальнокультурним, психолого-педагогічним, методичним блоками.

Мовні навчальні курси спрямовані на глибоке наукове осмислення природи й сутності мови як засобу спілкування, її суспільних функцій, походження й закономірностей історичного розвитку, формування лінгвістичної, мовної, комунікативної, культурознавчої компетенцій.

Загальномовознавчі предмети ознайомлюють студентів з основними поняттями науки про мову, її історію, прищеплюють інтерес до поглибленого вивчення української мови, формують навички аналізу конкретного мовного матеріалу.

Наскрізним на етапі підготовки бакалавра є курс сучасної української літературної мови. Його мета – на основі досягнень сучасної вітчизняної та світової лінгвістики, в тому числі функціональної та комунікативної, психолінгвістики і лінгвістики тексту, з урахуванням вимог сучасної освітньої політики здійснювати мовне навчання і виховання студентів. У викладанні акцентуємо увагу на новій філософії мови, основних змістових лініях формування мовної особистості – лінгвістичній, комунікативній, культурознавчій, діяльнісній, про які наголошується в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти.

Одним із актуальних завдань сучасної лінгвістики і педагогіки є дослідження тезаурусу й лексики мовної особистості XXI століття. Це необхідно для осмислення словникового запасу нашого сучасника, реалізації низки практичних завдань щодо формування науково обґрунтованих моделей навчання української мови. Враховуючи актуальність текстоцентричного підходу, вже на початку курсу сучасної української мови ознайомлюємо студентів з ознаками тексту. Це сприятиме кращому усвідомленню значення мовних одиниць у тексті.

Однією з важливих складових процесу реалізації особистісно-орієнтованого навчання вважається мовний розвиток студентів, що найкраще реалізується через роботу з текстом. Тому вивчення стилістики студентами доцільно спрямовуємо на вивчення національної своєрідності системи функціональних стилів, набуття вмінь і навичок стилістичного аналізу мовних явищ різних рівнів.

Учитель-словесник як носій мовної культури має не тільки дбати про дотримання чинних норм, а й усвідомлювати свою відповідальність за стан мови, її повноцінне функціонування в суспільстві. Наявний стан вседозволеності у ставленні до мови, падіння інтересу до читання художньої літератури, збільшення кількості мовленнєвих помилок, звуження словникового запасу в носіїв мови і наближення мови студентів до просторічно-розмовного рівня, не виправдане проникнення діалекту, арготизмів, елементів лайки актуалізує курс культури мови. Різноманітні форми занять спрямовуємо на дослідження особливостей мовної політики, проблеми лінгвоекотології, підвищення рівня практичного володіння багатим комунікативним, пізнавальним та естетичним потенціалом сучасної української літературної мови в різних сферах її функціонування в письмовому та усному її різновидах, на формування комунікативної компетенції у процесі діалогічних і полілогічних ситуацій спілкування.

Мовна особистість учителя найкраще реалізується в індивідуальному стилі мовної діяльності: досить важливими є і тон мовлення, і манера спілкування, і міміка руху, жестів, і здатність орієнтуватися в мовній ситуації, володіти мистецтвом розмови, публічного виступу, дискусії. Отже, підвищується роль риторики як лінгвопедагогічної дисципліни, яка поглиблює професійно значущі знання і вміння студентів, розширює змістову сторону їх мовленнєвої культури, привчає дотримуватися етичних норм у мовленнєвій діяльності.

Доповнити, розширити отримані мовознавчі знання з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти (більш детально проб лінгвістичний блок дисциплін). Студенти загалом розуміють потребу включення засобів медіаосвіти, творчого підходу до викладання української мови і літератури за допомогою засобів медіаосвіти (67%), вважають, що така діяльність сприяє

самовдосконаленню, пізнанню сутності медіаосвіти, медіакультури, мови медіа, бажанню здійснювати педагогічний пошук з медіаосвіти, підвищувати інтелектуальну ініціативу та ерудицію.

Випускники зазначили, що лише 24% викладачів використовували засоби медіаосвіти у навчальній та позанавчальній діяльності з дидактичною метою, 38% – з метою інформаційно-технологічного супроводу лекцій та практичних занять, 12% – з метою оволодіння розвитку критичного мислення. Серед причин такого стану – переважно традиційний підхід до лекцій та практичних занять.

З'ясовано, що застосовувати засоби медіаосвіти у своїй професійній діяльності планують 57% майбутніх учителів української мови і літератури. На питання щодо володіння технологіями створення медіапродукту (мультимедійних презентацій, відеофільмів, аудіозаписів) дали позитивну відповідь 62% респондентів. Водночас 65% опитаних вважають, що використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти сприяє більш ефективному процесу викладання української мови і літератури у школі.

Анкетування дало змогу визначити, що медіаосвітня підготовка майбутніх учителів-словесників у навчальній і позанавчальній діяльності не здійснюється, є бажання респондентів прослухати спеціальний курс «Медіакультура вчителя», вивчити досвід використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі в інших країнах, опанувати електронні програми для створення медіаосвітніх продуктів, підвищити рівень культури мережевого спілкування.

1.3. Педагогічно доцільні засоби медіаосвіти у мовно-методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника

Аналіз словника української мови [26] засвідчує, що поняття «засіб» дослідники визначають як спеціальну дію, що дає можливість здійснити щонебудь, досягти чогось; те, що слугує знаряддям у якій-небудь дії, справі.

Поняття «медіазасіб» дослідники (О. Балашова [13], Н. Сосна [249], О. Федоров [276, с.24], В. Флюссер [281] та ін.) характеризують як сприймання образів через екран кінотеатру, телевізора, телефону,

відеокамери, мультимедійна дошка, через великі й малі вуличні екрани; технічні засоби створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, редагування, відтворення інформації і обміну її між автором медіатексту та масовою аудиторією (О.Федоров).

У межах дослідження засоби медіаосвіти характеризуємо як інноваційні дидактичні інструменти організації і забезпечення освітнього процесу, технічні, програмні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, що сприяють ефективному та результативному вирішенню професійних завдань з формування компетентної мовної особистості школяра, його соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

Медіазасоби можна класифікувати за різними критеріями, показниками та способами їх застосування (див. табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Класифікації медіазасобів і засобів медіаосвіти у наукових джерелах

Джерело	Класифікації
І. Дичківська [57]	<ul style="list-style-type: none"> – традиційні, – інноваційні.
Г. Онкович [185]	<ul style="list-style-type: none"> – за типом основного засобу медіа, – за каналом сприйняття, – за місцем використання, – за змістом інформації, напрямку соціалізації, – за функціями та цілями використання, – за результатом впливу на особистість.
В. Мантуленко [137, с. 15–16]	<ul style="list-style-type: none"> – інструмент, за допомогою якого традиційні заняття обробляються у спеціальній формі, – помічник у навчанні, – засіб комунікації, – інструмент моделювання дійсності.
С. Іць[89, с. 18–19]	<ul style="list-style-type: none"> – інструмент обробки інформації для полегшення її використання, – інструмент для забезпечення гнучкості інформації, її «підстроюваності» під майбутнього вчителя ІМ (гіпертекстові технології), – засіб спілкування з носіями мови за допомогою

	електронної пошти, чатів, аудіо / відео конференцій тощо; <ul style="list-style-type: none"> – засіб спілкування «людина-штучний інтелект»; для тренування вимови і аудіювання (системи генерації та розпізнання мови), - засіб контролю та корекції помилок (засіб перевірки граматики та правопису, системи розпізнавання мовлення).
І. Гуріненко [55]	<ul style="list-style-type: none"> – газетні та журнальні матеріали, – аудіовізуальні файли, – кінофільми, – матеріали Інтернет-сайтів, – листівки, плакати, які містять пропаганду.
О. Кравчишина [117]	<ul style="list-style-type: none"> – за способом передачі інформації (традиційні та новітні), – за каналом сприйняття (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні), – за цілями використання (отримання інформації, освіта, спілкування, вирішення проблем, розвага, соціальне управління).

Як показує аналіз окремих положень таблиці 1.1, дослідники виділяють традиційні та інноваційні медіазасоби (І. Дичківська [57]); за каналом сприйняття, за місцем використання, за результатом впливу на особистість (Г. Онкович [185]); засіб комунікації і засіб-помічник у навчанні (В. Мантуленко [137]); друковані видання (газети, журнали, листівки, плакати), аудіовізуальні (файли), кінофільми, матеріали сайтів) (І. Гуріненко [55]).

Для нашого дослідження важливою є класифікація засобів медіаосвіти, запропонована О. Кравчишиною [117]. Авторка виокремлює засоби медіаосвіти: за способом передачі інформації (традиційні: телебачення; кінематограф; відео; радіо; преса: друковані видання, іконічні знаки (фотографії, малюнки, комікси); та новітні: комп'ютерні технології (слайд-шоу, мультимедійні фотоальбоми, презентації, комп'ютерні ігри та ін.); мобільні технології; Інтернет, за каналом сприйняття (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні) і за цілями використання (отримання інформації, освіта, спілкування, вирішення проблем, розвага, соціальне управління).

На основі аналізу класифікацій, у тому числі класифікацій О. Кравчишиної [117], І. Хижняк [283], шкільних програм із української мови, Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016) у межах дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності нами було запропоновано власну класифікацію засобів медіаосвіти (див. рис. 1.2).

З урахуванням дослідницьких джерел [117; 187; 201; 283] виокремлюємо такі засоби медіаосвіти для використання майбутніми вчителями-словесниками у професійній діяльності:

- технічні (засоби, що вдосконалюють процес викладання: технічні й електронні прилади й пристрої, за допомогою яких розробляються й відтворюються електронні засоби навчання);

- програмні [за 283]

- (засоби загального призначення:

- програми пакету *Microsoft Office*, які забезпечують підготовку й оформлення навчально-мовного матеріалу до уроків: *Microsoft Word*, *Microsoft Power Point*, *Microsoft Publisher*, рідше – *Microsoft Excel*;

- програми обробки графічних зображень (*Paint*, *Corel Draw* та ін.);

- програми обробки, нарізки, відтворення звуку й відео: (програвачі (*Adobe Flash Player*, *AIMP*, *Winamp*, *Windows Media Player* та ін.);

- редактори (*Windows Movie Maker*, *Windows Live Movie Maker* та ін.);
 - конвертори (*Format Factory*, *Free Studio* та ін.) тощо;

- програмне забезпечення лінгвометодичного призначення: для створення, збереження та відтворення презентацій; для запису зображення, їх редагування та відтворення; програмні засоби розроблення електронних навчальних продуктів, до яких належать програми для створення електронних посібників та підручників (*AD Tester*, *BookEditor*, *Ebook Edit Pro*, *ExeBook*, *Hyper Method*, *Macromedia Authorware*, *Macromedia Director*, *ToolBook*, *ChmBookCreator*, *Crossword*, *SunRuv*,) та ін.;

- елементарні програми для створення навчальних веб-сторінок, сайтів, порталів: (*Microsoft Publisher*, *Front Page* та ін.);

- креолізовані (фотографії, комікси, рекламні буклети, шкільні газети);

- мережеві (соціальні мережі, блоги, Інтернет-сайти, форум, вебінари, Ютуб);

- аудіовізуальні (теле-; радіопрограми, кінофільми, мультфільми).

Учителів української мови і літератури, відповідно до вимог Концепції нової української школи [111], важливо використовувати засоби медіаосвіти, ураховуючи особливості педагогічного потенціалу та педагогічної доцільності засобів, індивідуальних та вікових особливостей учнів із метою соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання медіаграмотних особистостей.

Поняття «доцільний» у словнику української мови охарактеризовано як відповідний поставленій меті, практично корисний, розумний [<http://sum.in.ua/s/dociljnyj>]; поняття «доцільність» характеризується як відповідність явища або процесу, стану. До *критеріїв відбору педагогічно доцільних засобів медіаосвіти* (див. Додаток Л) (технічні, програмні, мережеві (соціальні мережі, блоги, Інтернет-сайти, вебінари, форуми, Youtube), креолізовані (фотографії, комікси, рекламні буклети, шкільні газети), аудіовізуальні (теле-, радіопрограми, кінофільми, мультфільми)) із урахуванням вимог програми з української мови для учнів 5-9 класів [266] відносимо такі, як актуальність, інформативна насиченість; доступність, урахування психологічних особливостей учнів, наявність у медіатексті виховного потенціалу (громадянська відповідальність, соціальна активність та ін.).

Висновки до розділу 1

З'ясовано, що професійна діяльність вчителя-словесника підпорядкована реалізації стратегічних завдань реформування загальної середньої освіти, упровадженню нового навчально-методичного забезпечення мовно-літературних предметів, у т. ч. засобами медіаосвіти, спрямована на формування творчої особистості громадянина України з інноваційним типом мислення, креативними здібностями й активною життєвою позицією.

Узагальнення і систематизація наукових джерел дозволили визначити поняття «фахова підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти» як цілісний педагогічний процес у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання

мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів.

Медіаосвіту в контексті проблеми дослідження уточнено як невід’ємну складову освітнього процесу, що спрямована на формування медіаграмотності та медіакультури особистості. Поняття «медіаграмотність» окреслено як сукупність теоретичних знань з медіаосвіти і практичних умінь майбутнього вчителя української мови і літератури сприймати і критично аналізувати медіаінформацію різних видів і жанрів, створювати і використовувати у навчанні мовно-літературних предметів педагогічно доцільні медіаосвітні продукти (медійні тексти). Поняття «медіакультура» охарактеризовано як культуру взаємодії майбутніх учителів-словесників із мас-медіа, їх здатність бути носіями медіакультурних цінностей, реалізовувати громадянську позицію.

Засоби медіаосвіти окреслено як інноваційні дидактичні інструменти організації і забезпечення освітнього процесу, технічні, програмні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, що сприяють ефективному вирішенню професійних завдань з формування компетентної мовної особистості школяра, його соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання. Поняття «використання засобів медіаосвіти» визначено як організацію і забезпечення освітнього процесу на основі різних засобів мультимедіа, власних медіаосвітніх продуктів і критичного аналізу медіатекстів.

На основі аналізу, синтезу, зіставлення, систематизації виявлено стан розробленості проблеми дослідження в педагогічній теорії і практиці. Використання структурно-логічного аналізу дозволило узагальнити міжнародні та загальнодержавні документи з інформатизації та медіаінформаційної грамотності, вивчити елементи зарубіжного досвіду (США, Великобританія, Німеччина та ін.) і виокремити міждисциплінарний дискурс, що включає дослідження в галузі медіаосвіти, медіалінгвістики, медіапедагогіки, медіадидактики, виявити найбільш значущі ідеї для професійної діяльності і підготовки майбутніх учителів-словесників

(інтегровані програми з медіаосвіти, інтеграція медіаосвіти у фахові дисципліни, в гурткову роботу, спеціальні навчальні курси).

З урахуванням теоретичних положень медіапсихології, аналізу шкільних програм виокремлено педагогічно доцільні засоби медіаосвіти для використання майбутніми вчителями української мови і літератури в роботі з учнями середнього шкільного віку: словники, шкільна газета, презентації; колаж, рекламний буклет; теле-, радіопрограми, кінофільми, мультфільми; мережеві (соціальна мережа, блог, Інтернет-сайти, онлайн-конференція, форум); технічні (телефон, планшет, диктофон, комп'ютер).

Розділ 2

МОВНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ЗМІСТ

2.1. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: методологічні підходи

У межах параграфу охарактеризуємо методологічні підходи мовно-методичної підготовки учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

При розгляді поняття «методологія» (грецьк. *metodos* – вчення) дотримуємося визначення С. Гончаренка: сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності [47 с. 281]. Методологічним підґрунтям нашого дослідження є філософська методологія, що, за І. Зязюном, формує загальну стратегію пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності [82].

Поняття «підхід», за Н. Сидорчук, розглядаємо як певний вихідний принцип методологічну орієнтацію, що визначає стратегію дослідження, базові філософські положення про діалектичну єдність і протилежність суб'єкта й об'єкта діяльності [237, с. 15-20].

Системний підхід (І. Блауберг [19], В. Садовський [226], Е. Юдін [301] та ін.) дозволяє вивчати об'єкт у цілісності інтегративних властивостей [226, с.5], представити загальний зв'язок і взаємозумовленість явищ, процесів навколишньої дійсності. Підхід є методологічним підґрунтям для розгляду професійної підготовки майбутнього вчителя до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності як цілісного педагогічного процесу у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів.

Кожна із складових фахової підготовки вчителів-словесників до використання засобів медіаосвіти - навчально-пізнавальна, науково-дослідна, практична побудована з урахуванням принципу системності:

навчально-пізнавальна складова охоплює сукупність культурологічних, інформативних, психолого-педагогічних, мовно-літературних дисциплін,

навчально-дослідна – охоплює виконання медіа проектів, створення медіа освітніх продуктів у наукових гуртках, участь у конкурсах соціальних проектів, у підготовці університетської газети та ін.,

педагогічна практика, позааудиторна робота (проведення предметних тижнів факультету, підготовка профорієнтаційних заходів,, участь у вебінарі) мають спрямовані на формування цінностей медіаосвіти.

Наскрізними у фаховій підготовці вчителів слугують ідеї *особистісно орієнтованого підходу*, представлені в дослідженнях І. Беха [18], Л. Виготського [31], О.Леонтьєва [123], Г. Падалки [195], В.Рибалки [219]) про особистість, її потреби, здібності,. відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уяву, увагу, емоційно-вольову сферу.

У навчальній та позанавчальній діяльності пріоритетну роль відводимо духовності, інтелігентності, честі й гідності, що, як зазначає І.Зязюн [83], виконують роль своєрідного саморегулятора поведінки і нерозривно пов'язані з її самосвідомістю, дозволяють емоційно переживати свої вчинки, дії, почуття морального задоволення чи незадоволення.

Школі потрібен учитель, за І. Зязюном, який «сам собі цікавий», тобто є самодостатньою особистістю, індивідуальністю, педагог-психолог, котрий здатний бачити в дитині передусім людину з усіма її особливостями, бажаннями і проблемами і лише потім – учня, суб'єкта навчання й виховання [80, с. 19-23].

Основною метою особистісно орієнтованого навчання у закладі освіти є «вивищення цілісності особистості у трьох важливих сферах Я-«Відчуваю», «Думаю», «Дію» [267, с. 14], розвиток особистості майбутнього вчителя як особистості громадянина, котрий глибоко усвідомлює цінності медіаосвіти як фундаментальної складової гуманітарної безпеки Української держави у формуванні компетентної мовної особистості школярів, їх соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

Відповідно до означеного підходу, у центрі освітнього процесу на філологічному факультеті виступає студент як цілісна особистість з її неповторним суб'єктивним досвідом, гармонійним розвитком.

В основу лекцій, практичних занять, заходів має бути покладено розвиток позитивної мотивації навчальної і професійної діяльності, стійка потреба в саморозвитку і самовдосконалення, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, а основним принципом у навчальній і позанавчальній діяльності є принцип партнерської взаємодії: викладач - студент.

Проектуючи змістове наповнення лекцій, практичних занять, самостійної роботи, гурткової роботи, програми педагогічної практики, враховуємо мотиви,

потреби, прагнення, психологічні особливості студентського віку, розглядаємо процес формування готовності майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності як діяльність суб'єктів навчання і виховання в єдності свідомості і діяльності, за С. Рубінштейном [224].

Важлива копітка робота над розвитком критичного мислення студентів, їх самостійності, гнучкості, швидкості (здатність особистості швидко розібратися у складній ситуації і негайно прийняти правильне рішення); викладач враховує також такі особливості, як увага, сприйняття, пам'ять, уява, особливості мови, особливості емоційної сфери, поведінки, загальні здібності, схильності, інтереси, спрямованість, досвід особистості.

У дослідженні враховуємо основні ідеї *компетентнісного підходу*, ідеї ключових компетентностей, що означені в Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя (2018), зокрема компетентності особистого потенціалу і розвитку, розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства. Комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; управління людьми; координація дій з іншими; емоційний інтелект; складання суджень і ухвалення рішень; сервіс-орієнтування; взаємодія, ведення перемовин; когнітивна гнучкість – такі ключові навички до 2020 р. [322].

Освітній процес має бути зорієнтований на формування загальної, інтегральної, фахових компетентностей майбутніх учителів. Поняття «компетентність у навчанні» в «Енциклопедії освіти» охарактеризовано як набуття молодого людиною не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо) [62, с. 408].

Компетентнісний підхід реалізуємо у процесі викладання нормативних та варіативних курсів, під час лекцій (постановка проблемних питань; включення елементів евристичної бесіди, дискусійних питань), практичних занять (виконання завдань на перевірку умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати), індивідуальної роботи (робота з медіаджерелами, підготовка медіащоденника, у наукових гуртках, під час педагогічної практики, що дозволяє систематизувати набуті знання, сформувати систему ключових медіапонять, збагачує медіакультуру.

Використання положень компетентнісного підходу дає можливість

посилити практичну спрямованість навчання з метою формування когнітивного, праксеологічного, особистісного компонентів готовності майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Відповідно до компетентнісного підходу збагачуємо програми навчальних дисциплін, навчально-методичне забезпечення мовно-методичної підготовки майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації, що зорієнтоване на формування критичного мислення студентів, комплексне застосування ціннісних медіаосвітніх знань.

Структурно-логічний аналіз нормативних документів професійної підготовки майбутніх учителів-словесників, зокрема, навчальних планів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література, зокрема, таких як Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Херсонський державний університет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» [97-101]; а також аналіз робочих програм навчальних дисциплін професійно орієнтованого («Фахова українська мова», «ІКТ», «Педагогіка», «Психологія», «Лінгвістичний аналіз тексту», мовно-методичний курс) й вибіркового циклів, програм педагогічної практики студентів 3, 4 курсів, продуктів науково-дослідної роботи засвідчив, що освітній процес, самостійна, індивідуальна робота, гурткова робота, педагогічна практика недостатньою мірою спрямовані на підготовку до використання засобів медіаосвіти.

Аналіз робочих програм, посібників [116; 129; 143; 151; 159; 198; 236], освітньої програми [193], опитування викладачів ЗВО засвідчує потребу введення медіаосвітнього компоненту у нормативні (психолого-педагогічні, мовно-методичні, інформатичні) дисципліни, у гурткову роботу, виробничу практику. Респонденти наголошують на потребі в майбутніх учителів необхідних навичок критичного аналізу медіатексту, що забезпечує цілісне сприймання, формує спостережливість, емоційну чутливість (Л. Мацько) [143], мовний смак, аналітико-інтерпретаційні, текстово-жанрові, мовнокомунікативні; інформаційно-технологічні уміння, громадянські якості, що зумовлюються потребою реалізації Концепції нової української школи (2016) [111].

Відповідно до компетентнісного підходу розглядаємо формування аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних;

інформаційно-технологічних, проєктувальних умінь у процесі аудиторної (на лекціях, практичних заняттях, у самостійній роботі з мовно-методичних, психолого-педагогічних курсів, ІКТ) та позанавчальної діяльності (робота в науковому гуртку; участь у наукових, виховних, профорієнтаційних заходах тощо).

Положення компетентнісного підходу нами враховано у робочих навчальних програмах професійно орієнтованих курсів («Фахова українська мова», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Методика навчання української мови»), авторських міждисциплінарних варіативних курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», в авторському науково-методичному забезпеченні.

Мету і завдання лекцій, практичних занять, самостійної роботи скеровуємо на формування у студентів позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення, здатності бути носіями медіакультурних цінностей, критичного осмислення майбутньої професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти, прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти, здатності до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії, обізнаності із теоретичними основами медійної освіти, формування знань культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, медіакомунікації, особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, формування інформаційно-технологічних умінь, що сприяє вмілому користуванню інформаційно-комунікативною технікою, критичному тлумаченню, створенню і використанню студентами авторського медіапродукту (медіатексту) у процесі гурткової роботи і педагогічної практики.

У дослідженні спираємось на ідеї *текстоцентричного підходу*, представлені у дослідженнях Л. Алексєєвої [5] Н. Голуб [43], Т. Груби [51], О. Ісаєвої [112], О. Земки, О. Семеног [231], Л. Мацько [143].

Текстоцентричний підхід дає можливість, за Т. Грубою, правильно організувати роботу з текстом, дотримуватися культури роботи з текстом, що полягає у спостереженні й осмисленні текстових ознак, визначенні теми й головної думки тексту, з'ясуванні структури, заголовку, мовних засобів, які сприяють реалізації комунікативної мети, зіставленні наявних мовних засобів і синонімічних до них із висновком про їх доцільність чи недоцільність, аналіз стилістичних відтінків синонімів, антонімів та ін., їхній умотивований відбір у

тексті, побудова власного тексту [51, с. 110]. Є потреба більш глибоко здійснити аналіз ключових слів у тексті, проаналізувати різножанрові медіатексти, здійснити добір еталонних текстів, сприймати, аналізувати, відтворювати, створювати, редагувати медіатекст, медіапроект.

Реалізація текстоцентричного підходу забезпечує формування аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних умінь роботи з медіатекстом, визначає організацію продуктивної текстової діяльності, що передбачає сприймання, усвідомлення, добір релевантної інформації, критичне її оцінювання, продукування медіатекстів різних жанрів. Його органічний зв'язок з іншими підходами зумовлений тим, що саме текст є основним носієм інформації, засобом пізнання довкілля та формування у суб'єктів освітнього процесу національно-мовної картини світу; метою, змістом і засобом навчання мови [50; 51; 91; 115; 143].

Для ефективної підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти важливого значення набуває застосування *праксеологічного підходу* ((грец. praxis (дія, практика), praktikos – діяльний; лат. praxeus (дія) і logos – слово, вчення).

Науковці (І. Колесникова [107], О. Титова, А. Новиков [177] та ін.) здійснюють дослідження в напрямі педагогічної праксеології, яка вивчає раціональну й оптимальну діяльність суб'єктів освітнього процесу, спрямовану на вдосконалення життєдіяльності та вирішення таких основних завдань: виявлення факторів та умов, що дають змогу підвищити ефективність діяльності особистості; реалізацію завдань соціально-діяльнісної адаптації та активної зміни середовища особистості; зміни суб'єкта діяльності з метою актуалізації, саморегуляції, самовдосконалення; органічне поєднання теорії й практичних дій суб'єктів діяльності.

Важливі ідеї праксеології щодо доцільності, раціональності, ефективності діяльності запропоновано у наукових працях польського дослідника Т. Котарбінського. У «Трактаті про гарну роботу» [112] учений акцентує увагу на тому, що діяльність повинна бути результативною, продуктивною, або плідною (тобто досягати поставленої мети); правильною, тобто точною, адекватною, максимально наближеною до зразка-норми; надійною – прийоми діяльності тим більш надійні, чим більш об'єктивна можливість досягнення цими прийомами наміченого результату; послідовною. В експерименті керуємось ідеями вченого.

У контексті проблеми дослідження ідеї праксеологічного підходу вважаємо важливою методологічною основою для обґрунтування специфіки підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, якісно новий результат якої – готовність – може бути досягнутий на основі забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

Праксеологічний підхід застосовуємо у процесі виконання покрокових пізнавальних дій у формуванні аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних; інформаційно-технологічних, проєктувальних умінь (формулювати проблему, планувати послідовність дій, здійснювати пошук необхідної інформації з різних медіаджерел, систематизувати її різними способами; здійснювати самоконтроль, самооцінку, самокорекцію), продуктивної взаємодії з однокурсниками і викладачем з метою підготовки спільних медіаосвітніх проєктів.

Важливі ідеї у дослідженні використання педагогічних засобів медіаосвіти *інформаційного підходу*, що передбачає використання пізнавальних можливостей інформаційних теорій, методів, засобів, організаційних форм і технологій [108], вивчення нових інформаційно-комунікаційних технологій (В. Биков [15], Р. Гуревич [53], М. Жалдак [65], Н. Морзе [161], О. Спірін [250], Г.Ткачук [256] та ін.); дає можливість вивчити загальні властивості й закономірності інформаційних процесів, які в дослідженні визначаються специфікою формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

З достатньою ймовірністю, наголошує В. Биков, у найближчі 10-15 років на базі інформаційно-технологічної платформи інформаційного суспільства буде еволюційно сформована відповідна платформа майбутнього знанневого суспільства.

Технології Web 3,0 і Web 4,0, які у найближчі роки набудуть суттєвого розвитку і поширення, увійдуть до складу цієї платформи. За їх допомогою покоління професіоналів створить і впровадить у різні сфери діяльності людини нові провідні технології знанневого суспільства – NBIC-технології (конвергенція

нано, біо, інформаційних і когнітивних технологій), що можуть стати потужними інструментами людської діяльності в сферах науки, освіти і виробництва, забезпечити суттєве покращення якості життя [14].

Інформаційний підхід, на думку дослідників [10; 14; 15; 20; 43; 53; 54; 58; 65; 75; 108; 113; 191; 192], означає ефективне, доцільне використання пізнавальних можливостей інформаційної діяльності, дослідження специфіки інформаційних потоків, інтерактивного діалогу засобами ІКТ. Ураховуємо ідеї інформаційного підходу. Для дослідження провідною думка є українського вченого В. Бикова, котрий зазначає: «моделі, засоби і технології комп'ютерно орієнтованих педагогічних систем мають відображати ідеї людиноцентризму, забезпечувати реалізацію парадигми рівного доступу до якісної освіти, базуватися на принципах відкритої освіти. За таким підходом центральною фігурою в освітніх системах є і надалі повинен залишатися учень, вихователем, провідником і основним «реалізатором» педагогічних інновацій, «цілеспрямовувачем» навчально-виховного процесу – вчитель» [14].

Розглянемо загальнодидактичні та специфічні принципи, які увиразнюють уявлення про професійно орієнтовану спрямованість освітнього процесу, спрямованого на формування компонентів готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Узагальнення наукових джерел (С.Архангельський [8], Н.Волкова [30], І.Гавриш [33], Н.Кузьміна [101], Ю.Лянной [133], С.Сисоева [240] І.Якиманська [303], Є.Юдін [301] та ін.), практичного досвіду переконує, що основним принципом наукового пошуку є гуманістичний, до принципів ефективної організації освітнього процесу відносимо принципи системності, цілісності, особистісного розвитку, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності, студентоцентризму, текстоцентризму, розвитку критичного мислення, технологічності, естетичної вартісності медіатекстів, лінгвоекоекологічний та ін.

Принципи системності і цілісності враховуємо для розташування медіаосвітнього, медіалінгвістичного матеріалу в навчальних дисциплінах, що дозволяє студентам опановувати й одночасно (упродовж одного етапу, навчального року) засвоювати професійно значущі медіалінгвістичні, медіапедагогічні, медіадидактичні знання, а також поетапно, у взаємозв'язку мовних, педагогічних, психологічних, інформатичних, методичних дисциплін, на кожному курсі, впродовж усього періоду навчання.

Принцип особистісного розвитку (В. Сластьонін [244]) передбачає забезпечення оптимальних умов для розвитку інтересів, прагнень, мотивації до самопізнання і саморозвитку кожного студента шляхом застосування дискусії, рольової гри, методу проєктів, інтерактивних вправ, створення медіапродуктів та ін. Принцип міжпредметної інтеграції пропонує уведення інтегрованих тем у мовно-методичні, психолого-педагогічні, інформаційно-комунікаційні дисципліни, а також розробку інтегрованих навчальних курсів, зокрема «Медіакультура вчителя-словесника», «Медіаосвіта», проведення дискусій на професійно значущі теми, ділових і рольових ігор, інтерактивних занять, занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та ін., що сприяє підвищенню мотивації до майбутньої професійної діяльності, формування більш високого рівня готовності до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, а також зумовлює потребу підвищувати рівень готовності до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності викладачам вищої школи.

Принцип інтерактивності спонукає до співнавчання, взаємонавчання, що сприяє не лише розвитку вміння викладати свої думки, а й з повагою ставитися до думок і пропозицій інших, доцільно використовувати під час поза навчальної діяльності, гурткової роботи та проведення тематичних заходів. Важливий принцип лінгвоекологічний, соціальної етики під час спілкування в соціальних мережах, що охоплює дотримання моральних принципів та норм у суспільстві, пріоритет загальнолюдських цінностей; навичок активної моральної дії, толерантності.

Характеристиками принципу студентоцентризму, за А.Сбруєвою [227], є активне навчання з урахуванням таких інноваційних методів, що спонукатимуть студентів критично мислити і ставати незалежними, самостійними особистостями протягом усього життя; досконале вивчення і розуміння сутності дисциплін; збільшення відповідальності боку студента; самостійність; взаємозалежність і взаємоповага між викладачем і студентом; рефлексивний підхід до викладання і навчання: викладач—студент.

Принцип текстоцентризму (Н.Грона [50], Л.Шевченко [295]) передбачає засвоєння мовних знань і формування мовленнєвих умінь і навичок на основі текстів, усвідомлення структури медіатексту й функцій мовних одиниць, формування вмінь сприймати, відтворювати чужі й створювати власні висловлювання, здійснювати міждисциплінарний зв'язок курсів фахової

української мови, лінгвістичного аналізу тексту, варіативного курсу медіакультури вчителя. У дослідженні застосовуємо принцип тектоцентризму під час роботи гуртка, зокрема, при написанні матеріалів до університетської газети. Такий вид діяльності допомагає усвідомити доцільність добору мовних одиниць, набуті/вдосконалити мовнокомунікативні вміння.

Слушно зауважує Т. Груба [51], граматичний (лексичний) матеріал, який розглядається на матеріалі медіатексту (тексту газети), сприймається з більшою цікавістю, ніж під час опрацювання окремих речень, словосполучень або слів. Робота з медіатекстом формує мовну спостережливість, збагачує словниковий запас, розвиває естетичне сприймання мови.

Дотримання принципу розвитку критичного мислення дозволяє аналізувати, структурувати, критично ставитись до медіа інформації на основі інтуїції та власних незалежних міркувань, а також визначати компоненти критичного аналізу медіа тексту: надійність, вірогідність, якість, оцінка або власні судження, заангажованість, логічна не/сумісність, цільове призначення, економічна вигода, розуміння меседжу повідомлення.

Використання принципу розвитку критичного мислення зорієнтовує на швидку реакцію до суджень, поглядів, доказів і думок оточуючих, грамотного обґрунтування думок, аргументованої суперечки, глибшого розуміння чужих і власних переконань, думок і вчинків; вироблення навичок спостерігати і бути уважним до деталей, уважно і зосереджено вивчати інформацію, швидко, не розсіюючи уваги на другорядне, визначати найважливіше, мобільно реагувати на ключові моменти повідомлень, без особливих зусиль обґрунтовувати свою думку, застосовувати аналітичні навички в найрізноманітніших ситуаціях, уміння грамотно висловлюватися, бути переконливим, ефективно інтерпретувати, аналізувати і критикувати, приймати ефективні рішення, міркувати логічно.

Принцип технологічності передбачає використання в навчанні ефективних інтерактивних, тренінгових, ігрових андрагогічних технологій, методів і прийомів, форм активної взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Принцип естетичної вартісності медіа текстів заактуалізований через потребу використовувати взірцеві медіатексти, які виховують естетичний смак, залучають до спів думання, до глибин факту.

Лінгвоекоекологічний принцип (або принцип лінгвістичної (мовної) екології), принцип виховання мовного смаку, мовної толерантності, визначаємо за

А. Попович [206, с. 550]. Предметом еколінгвістики є стан мови, зумовлений якістю середовища його побутування й функціонування, способи та засоби захисту мови й мовлення від негативних впливів та шляхи і засоби її збагачення й розвитку [205]. Дослідник Е. Хауген характеризує питання мовної екології в розрізі екології слова, культури взаємодії будь-якої мови з її оточенням (суспільством), що послуговується мовою як одним зі своїх кодів [331].

Принцип наочності дозволяє використовувати на заняттях матеріали, для сприйняття яких задіяні всі канали засвоєння інформації (зоровий, слуховий, емоційний) (соціальні реклами, відеопрезентації, аудіопрограми; електронні посібники, ілюстрації).

Принцип доцільності враховує використання презентацій під час заняття для ефективнішого засвоєння інформації. Принцип науковості забезпечує достовірність наукових фактів із опорою на аудіовізуальні засоби медіаосвіти (медіатеки, медіащоденники, електронні сайти, блоги провідних науковців, викладачів, учителів); принцип доступності дозволяє під час заняття виводити на екран супровідні матеріали (тести, завдання підвищеної складності).

Принцип особистісної активності (І. Зимня [76]) спирається на фундаментальну здатність людини бути справжнім суб'єктом свого життя, розглядати життєдіяльність як предмет практичного перетворення; розвиток особистісного ставлення до світу, діяльності, до себе; розуміння того, що тільки суб'єктивна активність особистості, її реальна самостійність дасть результат, позначений у моделі професійної підготовки фахівця. Цей принцип реалізований нами у виборі завдань для навчальної діяльності.

Проведений аналіз наукових джерел дає підстави з'ясувати, що моделювання як метод пізнання і метод дослідження дозволяє більш чітко окреслити наукову проблему, встановити її взаємозв'язки з аналогічними проблемами, перевірити гіпотезу дослідження, побудувати копію, наочно-образну характеристику досліджуваних процесів і явищ за допомогою схем, описів тощо (С. Архангельський) [8]; завдання моделювання професійної діяльності полягає у встановленні відповідності між вимогами, пред'явленими до підготовки, і фактичним об'єктом професійних знань та умінь, що відповідає вимогам дидактичного моделювання (С. Чернілевський) [288].

На підставі аналізу наукових джерел поняття «модель» (франц. *modele*, від *modulus* – міра, мірило, зразок) окреслено як певну схему, що створюється для пояснення окремого предмета, явища або процесу, які мають місце у

природі, суспільстві, науці [288, с. 461]; результат схематизації, однак ступінь її залежить від загального замислу і цілей аналізу, очікуваної повноти і точності рішення; доцільно побудована модель дозволяє відображати найбільш суттєві риси явища [100]; умовний образ (зображення, схема, опис тощо) об'єкта (або системи об'єктів), цілісної структури, що відтворює суттєві властивості, наочно-образні характеристики та зв'язки елементів і функцій об'єкта-оригінала і спрямована на досягнення нового результату [47].

Модель мовно-методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти розглядаємо під кутом системного підходу, що дозволяє розглядати підготовку як педагогічну систему, яка складається з навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових у їх узаємозв'язку, спрямована на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів.

У змісті *мовно-методичної* підготовки майбутніх учителів української мови і літератури акцентуємо увагу на такі блоки: мовно-мовленнєвий, мовно-методичний: «Фахова українська мова» – 1 курс, «Культура української мови» – 3 курс, «Методика навчання української мови» – 3-4 курси, «Лінгвістичний аналіз тексту» – 4 курс; «Методика викладання української мови у вищій школі» – 5(6) курс; медіаосвітній: «Медіаосвіта» – 1 курс; «Медіакультура вчителя-словесника» – 3 курс. Ураховуємо міждисциплінарні зв'язки із дисциплінами «Інформаційні технології» – 1 та 5(6) курси; «Педагогіка» – 1 курс; «Психологія» – 2 курс.

Теоретичною основою розробки моделі вважаємо положення міжнародних документів (Паризька декларація ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху (2014) [328], Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2003) [68]), Законів України «Про вищу освіту» (2014) [207], Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013) [211], Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018) [260], Концепції «Нова українська школа» (2016) [111], Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016) [110].

Проектуючи модель, враховуємо дослідження Л. Базиль [112], О. Земки [112], О. Циганок [112], в яких побудовано моделі підготовки майбутніх фахівців

у процесі вивчення літературознавчих дисциплін, самостійної, науково-дослідної роботи, навчальної і педагогічної практики в умовах закладах вищої педагогічної освіти, а також дисертаційні праці з формування медіаосвітньої компетентності учителів суспільно-гуманітарних дисциплін (М. Імерідзе) [87], викладачів інформатики (І. Наумук) [169], розвитку медіакультури вчителів (І. Колеснікова) [108], вчителів музики (О. Коневшинська) [115], підготовки майбутніх учителів-філологів (О. Георгіаді) [35], викладачів технічних дисциплін (П. Саварин) [225] до застосування медіатехнологій, майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти (О. Кравчишина) [117].

Розробляючи модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти, керуємось такими документами: освітні характеристики майбутніх учителів-словесників напряму підготовки спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) [193]; навчальні плани та навчальні робочі програми; враховували структуру готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; результати педагогічної діагностики сформованості такої готовності.

На основі методу моделювання розробили модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої педагогічної освіти.

Модель містить взаємопов'язані блоки: теоретико-методологічний (мета, завдання, наукові підходи (особистісно орієнтований, компетентнісний, системний, текстоцентричний, праксеологічний, інформаційний), загальнодидактичні та специфічні принципи (системності, цілісності, особистісного розвитку, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності, студентоцентризму, текстоцентризму, розвитку критичного мислення, технологічності, естетичної вартісності медіатекстів, лінгвоекологічний)); змістово-процесуальний (етапи, зміст, форми, методи, засоби); діагностувально-результативний (критерії, показники, діагностувальний інструментарій, рівні), реалізується поетапно (мотиваційний, дослідницький, інтегративний), а результатом її реалізації є сформована готовність майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

В основу запропонованої моделі покладено логіку взаємозв'язку соціального замовлення, місії вчителя української мови і літератури в умовах

модернізації школи, мети підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, положення основних наукових підходів, загальнодидактичних та специфічних принципів.

Теоретико-методологічний блок передбачає постановку мети, завдань, враховує положення наукових підходів (особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного, текстоцентричного, праксеологічного, інформаційного), загальнодидактичних і специфічних принципів (системності, цілісності, особистісного розвитку, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності, особистісної активності, студентоцентризму, текстоцентризму, розвитку критичного мислення, технологічності, естетичної вартісності медіатекстів, лінгвоекоекологічний та ін.); увиразнює уявлення про спрямованість освітнього процесу на підготовку майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Вибір підходів пов'язуємо із пріоритетністю у вищій школі особистості студента, специфікою освітньої програми підготовки майбутніх учителів-словесників, що побудована на компетентнісних засадах, розгляду професійної підготовки в закладі вищої педагогічної освіти як взаємопов'язаних навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, специфікою культури дослідницької роботи з медіатекстом / медіапродуктом; орієнтацією і розгляду освітнього процесу під кутом продуктивності, результативності й ефективності.

Деталізуємо теоретико-методологічний блок, що відображає суспільне замовлення на підготовку вчителя української мови і літератури, котрий успішно використовує педагогічно доцільні засоби медіаосвіти у професійній діяльності. Мета навчання – підготовка майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, завдання – формування у майбутніх учителів позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення до використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі, системи знань з основ медіаосвіти та умінь критично осмислювати, аналізувати безпечну й особистісно значущу медіаінформацію, стимулювання до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії.

Змістово-процесуальний блок увиразнює практичну реалізацію моделі: етапи (мотиваційний, дослідницький, інтегративний), зміст підготовки («Фахова українська мова», «ІКТ», «Педагогіка», «Психологія», «Методика навчання української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», варіативні курси «Медіаосвіта»,

«Медіакультура вчителя-словесника»), традиційні та інноваційні форми (лекції-візуалізації, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна робота, науковий гурток, практика, тренінги, наукові заходи), загальнодидактичні та специфічні методи (дослідницький, проблемний, інтерактивні (метод проєктів, аналіз медіатекстів, метод інтерактивних вправ, створення медіапродуктів та ін.)), засоби (технічні, програмні, мережеві (соціальні мережі, блоги, Інтернет-сайти, вебінари, форуми, Youtube), креолізовані (фотографії, комікси, рекламні буклети, шкільні газети), аудіовізуальні (теле-, радіопрограми, кінофільми, мультфільми).

Розглянемо змістове наповнення блоку. Зміст підготовки майбутніх учителів української мови і літератури визначений освітнім стандартом бакалавра спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література), навчальними планами, навчальними програмами, що визначає зміст діяльності викладача й пізнавальної діяльності студентів. У змісті професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури виділяємо мовно-мовленнєвий блок: «Фахова українська мова» – 1 курс, «Методика навчання української мови» – 3-4 курси, «Лінгвістичний аналіз тексту», – 4 курс; інформатичний блок – «ІКТ» – 1 курс; психолого-педагогічний блок: «Педагогіка» – 1 курс; «Психологія» – 2 курс; медіаосвітній блок: «Медіаосвіта» – 1 курс; «Медіакультура вчителя-словесника» – 3 курс.

Критеріями відбору змісту підготовки майбутніх учителів української мови і літератури обрали критерії фундаменталізації змісту вищої педагогічної освіти; відповідності сучасним вимогам до рівня медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-словесників, критерії, визначені у шкільних програмах для учнів 5-9 класів, зокрема з української мови.

До змістового обсягу професійно необхідного змісту медіаосвітньої підготовки студентів-філологів пропонуємо увести теми, що спрямовані на формування аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, інформаційно-технологічних, проєктувальних умінь; це сприяє вмілому користуванню інформаційно-комунікативною технікою, критичному тлумаченню, створенню і використанню студентами авторського медіаосвітнього продукту (медіатексту), позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення, здатності бути носіями медіакультурних цінностей, критичного осмислення майбутньої професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти, прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти, здатності до професійного

розвитку, саморозвитку і рефлексії.

В освітньому процесі орієнтуємось на проблемні лекції, лекції-візуалізації, (постановка проблемних питань; включення елементів евристичної бесіди), практичні заняття-майстерні «медіатекст під лінгвістичною лупою», семінар-конференцію, виконання завдань медіаосвітнього змісту на перевірку умінь аналізувати, узагальнювати, аргументувати, приділяємо увагу формуванню умінь і навичок самостійної роботи з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, медіатекстами програм радіо і телебачення (читати, пояснювати ключові слова, оцінювати текст із погляду нормативності, моделювати зв'язний медіатекст із урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей та дотримання принципів текстової організації, критично осмислювати прочитане, обґрунтовувати висновки).

Провідне місце відводимо, зокрема, таким методам навчання, як круглий стіл, професійно-орієнтовані ігри, презентації, майстер-класи, метод проектів, метод інтерактивних вправ, дослідницький, проблемний, аналізу медіатекстів, метод інтерактивних вправ, портфоліо, ділові та ситуативно-рольові ігри, метод аналізу проблемних педагогічних ситуацій, метод створення медіапродуктів, підготовки та захисту соціальних проектів.

До засобів, які використовуємо у навчальній та позанавчальній діяльності, відносимо технічні (слайд-проектор, фотоапарат, цифрова фотокамера, комп'ютер), програмні (програми пакету Microsoft Office; програми обробки графічних зображень; програми обробки, нарізки, відтворення звуку й відео; програми для навчальних веб-сторінок, сайтів, порталів, програми-словники, комп'ютерні тести; електронні бібліотеки), мережеві (соціальні мережі, блоги, Інтернет-сайти, вебінари, форуми, Youtube), креолізовані (фотографії, комікси, рекламні буклети, шкільні газети), аудіовізуальні (теле-, радіопрограми, кінофільми, мультфільми, що забезпечують формування знань комунікації, критичного мислення, екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі, створення студентами медіаосвітнього продукту (презентації, відеоролики, макети газет).

У змісті педагогічної практики пропонуємо посилити медіаосвітню складову з метою формування у студентів знань про педагогічні можливості засобів медіаосвіти у майбутній професійній діяльності. Організацію різноманітних виховних заходів на філологічному факультеті спрямовуємо на виховання у студентів громадянської відповідальності, формування культури

медіакомунікації, що дає можливість більш якісно виконувати свої професійні обов'язки, розвиватись майбутньому вчителю як фахівцеві, громадянину. У виховній діяльності дотримуємося успішної комунікативної взаємодії, що зорієнтована на формування професійно-етичних і комунікативних якостей, тактовності, ініціативності, уважності, спостережливості, рефлексивності, емпатійності, особистісного і професійного розвитку, саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації. Надаємо пріоритету навчальним екскурсіям, віртуальним екскурсіям (світовими музеями), конференціям, вебінарам, майстер-класам, тренінгам, проведенню предметних тижнів факультету, веб-квестів, підготовці університетської газети профорієнтаційних заходів та конкурсам есе на тему «Університет – школа».

На основі методів систематизації, узагальнення і структурування розроблено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, варіативних курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», медіаосвітнім компонентом збагачено робочі навчальні програми «Фахова українська мова», «Методика навчання української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «ІКТ», «Педагогіка», «Психологія»; підготовлено посібник «Медіакультура вчителя-словесника», тестові завдання з медіаграмотності, пам'ятку щодо критичного аналізу медіатекстів, пакет завдань медіаосвітнього спрямування для педагогічної практики, програму наукового гуртка з медіакультури, блог викладача «Медіаграмотність», професійно зорієнтовану сторінку «Медіакультура вчителя-словесника» в соціальній мережі.

У діагностувально-результативному блоці моделі з урахуванням положень компетентнісного й текстоцентричного підходів представлено діагностувальний інструментарій оцінювання сформованості рівнів готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за критеріями: знаннявим – авторський тест «Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)», аналіз середніх за критерієм Ст'юдента; діяльнісно-комунікативним – тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона (адаптований автором), аналіз середніх за критерієм Ст'юдента, авторський тест оцінки умінь створювати медіапродукт; мотиваційно-ціннісним – тест-опитувальник «Мотивація особистості до успіху» А. Реана (адаптований автором), авторський опитувальник «Критичний аналіз медіатексту», методика Л. Бережнкової «Діагностика рівня професійного саморозвитку».

2.2. Зміст етапів мовно-методичної підготовки майбутнього учителя-словесника до використання засобів медіаосвіти

Прокоментуємо зміст етапів підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності (табл. 2.1) (примітка: таблицю укладено за зразком [231]: мотиваційний (інтеграція змісту медіаосвіти у фахові дисципліни, гурткову роботу з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності), дослідницький (уведення інформації про медіаосвітню, медіалінгвістичну, медіадидактичну грамотність, медіаосвітні технології у зміст мовних, методичних, спеціальних варіативних дисциплін, науково-дослідної роботи), інтегративний (оволодіння культурою роботи з медіатекстами, створення власних медіатекстів (медіаосвітніх продуктів) підготовки майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності).

Таблиця 2.1

Зміст етапів мовно-методичної підготовки учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності

	Етапи	Зміст
.	Мотиваційний (1 курс)	<ul style="list-style-type: none">– виконання різнорівневих завдань з медіаосвітнім компонентом за ключовими словами: мова медіа, медіаосвітня термінологія, поняття медійної комунікації, медіакультура вчителя, норми еколінгвістичної поведінки вчителя, медіатекстова діяльність, медіатексти, мистецтво медіа комунікації та підготовка рефератів-оглядів з навчальних дисциплін «Фахова українська мова», «Медіаосвіта»;– підготовка медіащоденника, електронного портфоліо з курсу «Медіаосвіта»;– участь у роботі наукового гуртка з медіа культури, діяльність якого скеровуємо на формування екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі.

.	Дослідницький (2-3 курси)	<ul style="list-style-type: none"> - оволодіння студентами культурою роботи з медійним текстом газетного, журнального жанрів у процесі навчання дисципліни «Лінгвістичний аналіз тексту»; - оволодіння знаннями про медіадидактику, навчальний та виховний потенціал засобів медіаосвіти; - формування умінь і навичок студентів створювати лінгвопсихологічний портрет учня, ураховуючи знання про кліпове мислення, передозування інформацією; - доповнення курсу із методики навчання української мови питаннями медіадидактики, формування медіатеки до уроків та гурткової роботи і моделювання планів-конспектів уроків, гуртків, виховних заходів із використанням засобів медіаосвіти; підготовка медіапроектів у процесі педагогічної практики; розробка медіащоденника; – виконання завдань дослідницького характеру, оволодіння студентами культурою роботи з медійним текстом різних видів та жанрів (газетного, журнального, інтернет (сайти, блоги, форуми, інтернет-видання та ін.) у спецкурсі «Медіакультура вчителя-словесника»; – підготовка критичного есе, проектів із медійної комунікації та нетикету, медіаосвітніх квестів на заняттях гуртка з медіакультури; – участь студентів в імітаційно-моделюючих іграх, тренінгах, майстер-класах «Використання QR-коду на уроці рідної мови», «Google – платформа медіаосвітньої діяльності вчителя», «Топ-10 онлайн-інструментів для ефективного уроку з української мови», у дискусіях із запрошенням фахівців, у конкурсах соціальних проектів, у підготовці університетської газети. – участь у роботі студентських науково-практичних конференцій;
---	------------------------------	--

		– підготовка наукових тез, виступів.
.	Інтегративний (4 курс)	<ul style="list-style-type: none"> – виконання наукових робіт; – підготовка проектів, мультимедійних презентацій у соціальній мережі Фейсбук, електронного проекту «Мовосвіт». відеороликів з основ академічної культури, розвитку культури медіа гігієни у процесі гурткової роботи; – підготовка планів-конспектів уроків, формування відеотеки до уроків, занять шкільного гуртка, виховних заходів із використанням засобів медіаосвіти; – підготовка предметних тижнів факультету, профорієнтаційних заходів (свято української писемності, Міжнародний день рідної мови, конкурс «Мій університет – моя гордість»; – участь у роботі студентських науково-практичних конференцій, у конкурсах наукових робіт

Мотиваційний етап (1 курс) важливий для засвоєння поняттєвої сторони медіаосвітньої складової професійної діяльності, формування позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення, здатності бути носієм медіакультурних цінностей, прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти,

На мотиваційному етапі реалізації моделі пріоритету надаємо особистості студентів, формуванню в них позитивної мотивації до цінностей професії, інтегрування інформації про медіаосвіту у зміст нормативних дисциплін, варіативний курс, опанування медіаосвітніх, комунікативно цінних знань під час гурткової роботи.

Під час занять передбачаємо виконання різнорівневих завдань з медіаосвітнім компонентом за ключовими словами мова медіа, медіаосвітня термінологія, поняття медійної комунікації, медіакультура вчителя, норми еколінгвістичної поведінки вчителя, медіатекстова діяльність, медіатексти, мистецтво медіа комунікації, підготовку рефератів-оглядів з актуальних питань

екології мови, («Фахова українська мова»), мови інтернет, підготовку медіащоденника та електронного портфоліо з курсу («Медіаосвіта»).

Роботу студентського наукового гуртка «Медіакультура вчителя-словесника» спрямуємо на формування знань поняттєвого апарату основ медійної освіти, знань культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти. Під час занять акцентуємо увагу на комунікативних стратегіях і тактиках створення і ведення власного блогу, електронної газети, пошуковій роботі в мережі, на формування умінь працювати з гіпертекстом (науково-публіцистичними, довідковими онлайн-джерелами), здійснювати відбір найбільш важливого матеріалу (цитат, прикладів, цифрових даних тощо) та його систематизацію, інтелектуальному тренінгу, що спрямований на розвиток пізнавальних процесів уваги, пам'яті.

Виконання завдань з медіатекстом у наукових гуртках з медіакультури, діяльність якого скеровуємо, зокрема, і на формування екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі, допомагає сформувати у майбутніх учителів української мови і літератури уявлення про ефективність використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, навчає орієнтуватися в розмаїтті методів і методик аналізу медіатексту.

Позааудиторна робота (проведення предметних тижнів факультету, підготовка профорієнтаційних, виховних заходів (День української писемності, Міжнародний день рідної мови, День філолога, День безпечного Інтернету) спрямовуємо на формування особистісних якостей та відповідних умінь.

Результатом роботи на цьому етапі має стати ознайомлення студентів із теоретичними основами медійної освіти, педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, медіакомунікації, культури дослідницької роботи з медіатекстом, усвідомлення студентами важливості позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення, здатності бути носієм медіакультурних цінностей, прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти, здатність до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії.

Мету і завдання дослідницького етапу (2-3 курси) передбачаємо у формуванні в майбутніх учителів української мови студентами культури роботи з медійним текстом. На виконання цього завдання передбачаємо увести до навчальної дисципліни «Лінгвістичний аналіз тексту» теми з культури роботи з текстом газетного, журнального жанрів. Під час занять ознайомлюємо із

поняттями «медіатекст», «медіалінгвістика», «медіалінгвістичний дискурс», «масмедіа», «медіакомунікація», окреслюємо етапи аналізу композиції медіа тексту.

Формування культури роботи з медіатекстом продовжуємо під час курсу методики навчання української мови, який доповнюємо питаннями медіадидактики, формування медіатеки до уроків та гурткової роботи і моделювання планів-конспектів уроків, гуртків, виховних заходів із використанням засобів медіаосвіти; підготовки медіапроектів у процесі педагогічної практики; розробки медіащоденника.

Паралельно у процесі викладання курсу «Психологія» з метою формування умінь і навичок студентів створювати психологічний портрет учня уводимо теми і питання про кліпове мислення, передозування інформацією, «медіа отруєння», а під час вивчення курсу «Педагогіка» опановуємо спільно зі студентами знання про медіадидактику, навчальний та виховний потенціал засобів медіаосвіти.

Формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, проектних умінь студентів продовжується на заняттях варіативного курсу «Медіакультура вчителя-словесника», який розглядаємо як інтегрувальне структурне ядро комплексу навчальних дисциплін, зміст яких спрямований на формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, а у відборі його змісту керувалися, розробленими загальними вимогами В. Беспалька [17, с.47-62]. Пропонуємо для студентів виконання завдань дослідницького характеру з медійним текстом різних видів та жанрів (газетного, журнального, інтернет (сайти, блоги, форуми, інтернет-видання та ін.), підготувати критичне есе, проекти з медійної комунікації та нетикету, медіаосвітні квести.

Продовження системної медіа освітньої роботи триває на заняттях гуртка «Медіакультура вчителя-словесника». Майбутнім учителям-словесникам пропонуємо завдання на розвиток умінь визначати найбільш ефективні методи збору й обробки інформації, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом і створювати власний медіатекст, спланувати медіосвітню роботу в школі як функціонування кіноклубу. З метою формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, проектувальних умінь залучаємо студентів до участі в імітаційно-моделюючих,

дидактичних іграх, он-лайн-тренінгах, майстер-класах, дискусіях із запрошенням фахівців, конкурсах соціальних проектів. Набуті вміння студенти реалізують у роботах на конкурс, у виступах на конференціях, публікації тез у збірниках за результатами конференцій.

У позааудиторній роботі є необхідність ширше залучати студентів до дискурс-студій, організації і проведення просвітницьких заходів, що дозволяють більш чітко усвідомити важливість педагогічно усвідомленого використання засобів медіаосвіти для захисту національного мовно-культурного простору, збагачення мовно-інформаційного фонду національної культури зразками якісних медіатекстів із метою інтеграції у європейський та світовий культурний простір. Зокрема, професійні майстер-класи від визнаних фахівців, досвідчених педагогів-журналістів сприяють формуванню медіакультурних цінностей, медіаімунітету, навичок медіагігієни, знань та умінь лінгвоекоекології.

На інтегративному етапі (4 курс) особливу увагу приділяємо формуванню умінь студентів аналізувати, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у процесі гурткової роботи (мультимедійні презентації в соціальній мережі Фейсбук, електронний проект «Мовосвіт». відеоролики з основ академічної культури, розвитку культури медіагігієни) і педагогічної практики (плани-конспекти уроків, формування відеотеки до уроків, занять шкільного гуртка, виховних заходів).

З-поміж завдань майбутнім учителям-словесникам пропонуємо виконати проблемно-пошукові завдання, що передбачають перевірку рівнів сформованості умінь аналізувати, прогнозувати, планувати, проектувати, приймати рішення, сприяють розвитку рефлексії і творчого мислення, опануванню нових знань або освоєнню нових способів дій, дозволяють задавати «контекст» майбутньої професійної діяльності.

На заняттях із курсу методики навчання української мови, готуючи конспекти уроків для педагогічної практики у 5-9 класів студентам пропонуємо завдання на створення допису до шкільної газети, шкільного веб-сайту, блога, на ознайомлення з українським лінгвістичним інтернет-порталом «Словники України», на обговорення етикету SMS-спілкування, на розвиток умінь створювати власний медіатекст, планувати роботу гуртка з медіаосвіти в школі. Самостійну роботу студентів спрямовуємо на відтворення засвоєних знань у практичній діяльності через створення медіапродукту.

Невід'ємною складовою самостійної роботи студентів-філологів є написання критичних есе для випусків газет, радіо, випусків телепрограм, анотацій, рефератів, підготовка професійно орієнтованого /соціального медіапроекту. На практичних заняттях і позааудиторній діяльності звертаємо увагу на залучення і активну участь студентів у дискурс-студіях, тренінгах, рольових іграх, що сприяє підготовці до виробничої практики.

Поняття «готовність майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти» охарактеризовано як інтегроване особистісне утворення, що охоплює сукупність медіаосвітніх знань, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовно комунікативних, інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, особистісних якостей, необхідних для ефективного використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти в освітньому процесі.

2.3. Готовність майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: сутність і структура

У словнику української мови поняття «готовність» визначено як стан готового, бажання зробити щось [26, с. 257]; у психологічних джерелах терміном «готовність» означають настанову, психічний стан суб'єкта, що спричиняє поведінку (діяльність) певного характеру і спрямованості (Д. Узнадзе) [259], психічний стан, що характеризує підготовленість людини до праці, професійної діяльності (С. Рубінштейн) [224]; керуємось і визначенням Л. Карамушки [96] як стійкого багатоаспектного, ієрархізованого утворення особистості, що дає їй змогу успішно виконувати певну діяльність.

У педагогічних джерелах (Ю. Лянной [133], Г. Троцько [258], М. Дяченко, Л. Кандибович [61], Н. Кузьміна [120] та ін.) це поняття розглядають як категорію діяльності, особливий стан особистості, що дозволяє мобілізувати необхідні ресурси організму для забезпечення ефективного виконання певної діяльності; особистісне утворення, що інтегрує мотиваційний, емоційно-вольовий, когнітивний, операційний та оцінний компоненти, що визначають та забезпечують ефективність діяльності (Ю. Лянной); складне соціально-психологічне явище, що містить комплекс індивідуально-

психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок (Н. Кузьміна).

Визначення професійної готовності приймаємо за Г. Троцько [258]: це сукупність професійно-педагогічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що забезпечують результативність роботи шкільного вчителя.

У якості компонентів готовності до педагогічної діяльності вчені виділяють професійну самосвідомість, ставлення до діяльності, її мотиви, знання про предмет і засоби діяльності, навички та вміння їх практичного втілення, професійно значущі якості. Особлива роль належить таким якостям, що забезпечують успішність педагогічної діяльності (В. Сластьонін) [243, с.79]; педагогічній самосвідомості як необхідній умові активної регуляції успішної професійної діяльності (А. Ліненко) [128, с. 125-132], (І. Гавриш) [33]; володінню ефективними способами і засобами досягнення поставлених цілей, здатності до творчості і рефлексії (І. Дичківська) [57, с.277].

Для нашого дослідження вагомими є дисертаційні роботи, в яких, зокрема, розглядається специфіка формування

- готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів (О. Кравчишина [117]),

- готовності вчителя до формування медіакультури учнів (І. Колеснікова [108]),

- готовності майбутнього викладача технічних дисциплін до застосування медіатехнологій у професійній діяльності (П. Саварин [225]),

- готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності (О. Чернякова [289]);

- технологія формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіаосвіти (С. Іць) [90],

- дидактичні засади формування готовності майбутніх учителів-філологів до використання медіа у професійній діяльності (Т. Хижняк) [282],

- формування готовності майбутніх педагогів до інтеграції медіаосвіти в навчальний процес школи (О.Шипнягова) [297] та ін.

Зокрема, науковий інтерес становить дисертаційна робота Т. Хижняк, яка розглядає готовність до використання медіа як інтегративне особистісне утворення, яке представлене єдністю мотивів, теоретичних знань та

практичних умінь використовувати різні види медіа у викладанні конкретних філологічних дисциплін [282].

У дослідженні О. Кравчишиної [117] готовність майбутніх вихователів розглядається як інтегративне особистісне утворення, що є результатом відповідної підготовки та характеризується сформованістю позитивно вмотивованого ставлення до зазначеного виду діяльності, наявністю знань та вмінь щодо використання засобів медіаосвіти в дошкільному закладі та забезпечує високий рівень професійної діяльності, спрямованої на освіту, розвиток та виховання дітей дошкільного віку педагогічно доцільними медійними засобами.

З урахуванням аналізу наукових джерел, проведеної експериментальної роботи окреслимо структуру готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

З цією метою аналізуємо працю Т. Хижняк [282], яка виділяє три складові компоненти готовності майбутніх учителів-філологів до використання медіа: мотиваційний, що є системоутворювальним та відображає рівень усвідомлення важливості використання медіа; когнітивний – охоплює сукупність знань (медіазнань); операційний – сукупність медіавмінь для здійснення цієї діяльності.

О. Кравчишина [117] ґрунтовно описує мотиваційно-ціннісний, пізнавально-когнітивний, операційно-дієвий та рефлексивно-оцінювальний компоненти готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі дошкільного закладу.

У П. Саварина [225] проаналізовано чотири компоненти готовності майбутнього викладача технічних дисциплін до застосування медіатехнологій у професійній діяльності:

- мотиваційний – передбачає інтерес та позитивне ставлення до застосування медіатехнологій; потребу в застосуванні медіатехнологій у навчальному процесі; потребу в саморозвитку та самовдосконаленні;

- змістовий – чітке розуміння і знання особливостей та умов застосування медіатехнологій; ключових аспектів поняття «медіатехнології»; знання методики застосування медіатехнологій у навчальному процесі;

- операційно-технологічний – охоплює уміння, навички аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, володіння способами і прийомами застосування

медіатехнологій;

-результативно-творчий – проявляється у здатності створювати власні навчальні матеріали (засоби) із застосуванням медіатехнологій; здатність до об'єктивної самооцінки своїх можливостей та результатів діяльності, до самонавчання.

Вивчення досвіду вчених із проблем готовності, аналіз досліджень з професіографії, освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Українська мова і література), а також досліджень з медіаосвіти, медіаінформаційної грамотності, дозволили розробити структуру готовності майбутніх майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Компонентами означеної готовності виступають *когнітивний, праксеологічний, особистісний*.

Як показує аналіз таблиці 2.2, *когнітивний компонент* охоплює загальні та спеціальні знання щодо теоретичних основ медійної освіти.

До загальних знань, відповідно до програм «Основи медіаграмотності для учнів 10-11 класів» (В. Іванов, Т. Іванова, О. Волошенюк, В. Літостанський, О. Даниленко, В. Мележик [129]), «Основи медіа грамотності для учнів 8-9 класів» (О. Волошенюк, О. Мокрогуз, П. Коваленко [30] «Медіакультура для старшокласників» (Н. Череповська [287]) та «Медіаосвіта для студентів» (Г. Онкович [185]) відносимо знання поняттєвого апарату медіаосвіти (*медіаосвіта, медіапедагогіка, медіакультура, медіаграмотність, медіакомпетентність, медіа, мас-медіа, медіатекст, медіа залежність, критичне мислення, кібер-простір*).

Важливі знання з медіапедагогіки як специфічного напрямку педагогіки зі складовими медіа дидактики і медіавиховання.

Таблиця 2.2

**Компоненти підготовки майбутнього вчителя-словесника
до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності**

Компоненти	Характеристика компонентів
КОГНІТИВНИЙ	обізнаність із теоретичними основами медійної освіти; знання культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів;

	знання педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти; знання медіа комунікації; знання особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності
праксеологічний	сформованість аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних; інформаційно-технологічних, проєктувальних умінь, що сприяє вмілому користуванню інформаційно-комунікативною технікою, критичному тлумаченню; створенню і використанню студентами авторського медіаосвітнього продукту (медіатексту) у процесі гурткової роботи і педагогічної практики
особистісний	сформованість позитивної мотивації; емоційно-ціннісного ставлення; здатності бути носієм медіакультурних цінностей; критичного осмислення майбутньої професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти; прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти; здатність до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії

А. Фортунатов визначає медіапедагогіку як спосіб формування гармонійної особистості в її відносинах з медіа- та соціореальностями; сукупність методик з розвитку творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь до інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів [280, с. 146].

У контексті розгляду когнітивного компонента окреслимо поняття *«інформаційна грамотність»*, *«медіаграмотність»*.

У Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей, схваленій Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу (2018) [<http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53#1>], грамотність визначено однією із ключових компетентностей для навчання протягом життя.

У Доповіді з навчання й освіти дорослих акцентується увага на здатність читати і писати; викладати свої думки відповідно до мовних норм;

інтерпретувати; застосовувати свої знання, вміння та навички у повсякденних ситуаціях для вирішення поставлених завдань; уміння трансформувати інформацію у знання. Функціональну грамотність охарактеризовано як здатність людини максимально швидко адаптуватися в зовнішньому середовищі й активно в ній функціонувати. Функціональна грамотність передбачає оволодіння знаннями про жанрову природу висловлювання, формування і вдосконалення умінь сприймати і будувати висловлювання певної жанрової форми.

Поняття «*медіаграмотність*» на основі аналізу та систематизації міжнародних та загальнодержавних документів у сфері медіаосвіти, наукових джерел (Н. Габор, О. Волошенюк, В. Іванов, Л. Найдьонова, А. Онкович, Г. Онкович, Б. Потятинник, В. Різун та ін. [32; 129; 145; 162; 183; 185; 206]) окреслюємо як сукупність теоретичних знань з медіаосвіти і практичних умінь учителя української мови і літератури сприймати і критично аналізувати медіаінформацію різних видів і жанрів, створювати і використовувати у навчанні мовно-літературних предметів педагогічно доцільні медіаосвітні продукти (медійні тексти).

Аналіз документів ЮНЕСКО засвідчує появу нового інтегрованого поняття – *медіа- та інформаційна грамотність*, що описує компетентності, необхідні для виживання і успішного розв'язання життєвих завдань індивідом, спільнотами, суспільствами і людством у цілому в інформаційну епоху [https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/informatsiyna_gramotnist_nemozhliva_bez_mediakulturi/].

Для вчителя-словесника важлива *медіалінгвістична грамотність*. Л. Шевченко, Д. Дергач, Д. Сизонов та ін. називають медіалінгвістикою нову міжгалузеву гуманітарну дисципліну, яка вивчає функціонування мови в засобах масової інформації, розглядає функціонально-стилістичний статус медіамовлення; поняття медіатексту; їх основні типи і жанри (друкованих, електронних, інформаційних, аналітичних та ін. [295]).

Медіалінгвістична грамотність передбачає володіння спеціальною фаховою термінологією, у т.ч. культурою роботи з медіа текстом [295, с. 34] *Медіатекст* – це особливий вид комунікативного дискурсу, в якому опрацьовується та презентується інформація соціальної значущості. Л. Шевченко зауважує, що медіатекст аналізують під кутом механізмів взаємодії тексту та реципієнта, в результаті чого в його мовній свідомості формується

інформаційна картина світу як результат систематичної взаємодії реальності одного типу (концептуальної картини світу індивіда) з гетерогенною реальністю іншого типу (медіареальністю).

За способом виробництва медіатекст називають або авторським (стаття оглядача, репортаж кореспондента), або колективним (матеріали новинного характеру від інформаційних агентств – Інтерфакс, ІТАР-ТАРС, CNN, Reuter, BBC та ін.) [295, с.101-102].

Культура роботи з медіатекстом охоплює такі компоненти, як сприйняття медіатексту, здатність осмислити, відтворити почутий, прочитаний, побачений матеріал. Для вчителя важлива культура читання, моделювання зв'язного тексту з урахуванням структурно-сміслових, композиційних особливостей: укладання, редагування, стискування інформації та ін.

Учителів української мови і літератури важливо орієнтуватися в особливостях педагогічного потенціалу і педагогічної доцільності засобів медіаосвіти.

Серед таких засобів у середній школі є *шкільна газета* як засіб виховання духовно-моральних цінностей, формування активної громадянської позиції, міжособистісних стосунків, реалізації текстово-жанрових, мовнокомунікативних, інформаційно-технологічних умінь, умінь створювати якісний медіапродукт. Робота над створенням шкільної газети сприяє згуртованості і партнерській взаємодії між колективом і вчителем-керівником гуртка.

До педагогічно доцільних засобів медіаосвіти на уроках та позанавчальній діяльності, як засвідчують опитування вчителів Сумської області (в опитуванні брали участь 145 респондентів), відносять і соціальні мережі та відеохостинг Ютуб, що набувають популярності серед учнівської молоді. У навчальній діяльності соціальні мережі можна використовувати для вирішення завдань колективно організовувати роботу студентів на занятті, що сприяє досвіду роботи в команді; розширювати організацію навчання студентів в будь-який час доби, не обмежуючись часовими межами; змінити роль викладача – він стане помічником, товаришем, наставником.

Для вчителя-словесника важливі знання медіакомунікації (усного, писемного, мережевого спілкування), мовленнєві знання (володіння технікою мовлення); знання психології медійного спілкування (дотримання лінгвоекологічної норми, толерантної комунікації у мережевому просторі, нетикету) [147; 163; 165; 205; 283; 287].

Необхідні також знання, власне, особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності (*медіадидактична грамотність*):

знання навчального та виховного потенціалу засобів медіаосвіти, зокрема медіатекстів, їхніх видів, функцій;

розуміння сутності, видів, ознак, жанрів засобів медіаосвіти, психолого-педагогічних вимог до їх застосування,

усвідомлення особливостей медіасприйняття школярами,

знання дидактико-методичних умов упровадження в професійній діяльності готових і створення власних медіапродуктів.

До праксеологічного компонента підготовки («праксеологія» – грец. *praxis* (дія, практика), *praktikos* – діяльний; лат. *praxeus* (дія) і *logos* – слово, вчення [107]) відносимо сформованість *аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, інформаційно-технологічних, проєктувальних умінь*.

Для вчителя, як показує аналіз наукових джерел, практичного досвіду, Державного стандарту базової середньої освіти, шкільних програм [266; 267], важливі *мовнокомунікативні уміння*, зокрема уміння:

- сприймати медіатекст, гіпертекст, як графічний, так і аудіовізуальний;
- розпізнавати типові вербальні та невербальні засоби, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту повідомлення,
- критично споживавати /перевіряти медіатекст (усний та писемний), зокрема виражений невербально;
- володіти прийомами комунікативної взаємодії у мережевому просторі відповідно до мети і ситуації спілкування,
- визначати мету автора медіатексту,
- розпізнавати факти і судження медіа інформації, дотримується принципів етики спілкування;
- визначати естетичну цінність медіатексту.

Доцільними у професійній діяльності вчителя є *аналітико-інтерпретаційні уміння*:

- структурувати, виокремлювати інформацію з одного чи кількох медіаджерел, тему й мікротеми,
- розрізняти важливі і другорядні деталі медіаповідомлення;
- застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику;

-визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів;

текстово-жанрові уміння, зокрема

-уміння складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу) з урахуванням структурно-сміслових, мовностилістичних особливостей;

-аргументувати, толерантно відстоювати власну позицію щодо визначеної проблеми в тексті;

-стилізувати, оцінювати медіатекст із огляду нормативності, здійснювати роботу над помилками в тексті, редагувати.

Для вчителя необхідні *інформаційно-технологічні уміння*: важливо, як словесник інтегрує інформацію в різні стилі і жанри (у тому числі й у гіпертекстах у цифровому середовищі в електронних бібліотеках), створює самостійно якісні медіатексти/медіапродукти, транслює вже готові і відтворює їх у ролі автора чи модератора у різних формах їх презентації в соціальних мережах, відеохостингах, електронних газетах), бере участь у мережевій комунікативній взаємодії, дотримується основ безпечної поведінки в цифровому просторі, розпізнає та уміє захистити себе від деяких проявів маніпуляцій у цифровому просторі; використовує цифрові технології для пошуку, перевірки і впорядкування інформації; спільно працює онлайн у медіапроектах, результатом яких є готовий для використання медіапродукт; дотримується основ академічної доброчесності у роботі з медійними текстами, укладає електронні мовні словники, енциклопедії і електронні програми тестового характеру.

Сформовані *проектувальні вміння* дозволяють учителеві оптимізувати роботу на уроці спільно, у партнерській взаємодії, з одного боку з колегами, а з іншого – із учнями.

Проектне навчання, за Ю. Громико [49], О. Дуплійчук [59], А. Нікуліною [172], означає постановку проблеми, розв'язання якої передбачає застосування різноманітних методів, засобів навчання, у тому числі засобів медіаосвіти: аргументоване використання відповідно до теми або етапу уроку педагогічно доцільного засобу медіаосвіти; моделювання навчальної, гурткової, дослідницької діяльності; створення макету газети, буктрейлерів, мотиваторів, колажів, аудіо-відео соціальної реклами і відеороликів із використанням

програмних засобів медіаосвіти (пакет *Microsoft Office, Paint, Windows Live Movie Maker Format Factory*).

Особистісний компонент готовності охоплює мотивацію, місію вчителя-словесника виховувати учнівську молодь у дусі патріотизму, української ідентичності, громадянської відповідальності, розуміння значущості української мови для збереження і зміцнення державної єдності, дотримуючись медіакультурних орієнтирів; прагнення до усвідомленого використання засобів медіаосвіти для захисту національного мовно-культурного простору, збагачення мовно-інформаційного фонду національної культури зразками якісних медіатек із метою інтеграції у європейський та світовий культурний простір; прагнення до рефлексії власної діяльності.

Важливі складові особистісного компонента: прагнення до безпечної та ефективної взаємодії учитель-інформація-медіа-учень як невід'ємного складника життєвого, професійного успіху; формування медіаімунітету, навичок медіагігієни, знань та умінь лінгвоекотології; постійного підвищення власного рівня медіакультури.

Здатність бути носієм медіакультурних цінностей, за К. Стецюрою [194], виражається у вивченні пізнавальних та комунікативних функцій медіа, медіаосвіти у процесі спілкування, у культурі взаємодії із мас-медіа, здатності реалізовувати громадянську позицію, дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії, медіабезпеки і медіагігієни, сповідувати цінності довіри і взаємоповаги, поважати права і гідність інших осіб, виявляти толерантність, запобігати насильству і булінгу (цькуванню); визнавати цінність культурного розмаїття, конструктивно взаємодіяти з друзями, шкільною/студентською спільнотою, місцевою громадою і суспільством загалом, долучатися до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем.

Цілком підтримуємо твердження І. Беха [18, с. 87], що у педагога-новатора і майстра педагогічної дії (термін І. Зязюна) має бути розвинена рефлексія, зокрема такі рефлексивні дії, як постановка питання самому собі; утвердження впевненості у правильності своїх уявлень про дітей і методи роботи з ними; висунення гіпотез про приховані цілі й мотиви поведінки дітей; аналіз результатів виховних впливів; виявлення причинно-наслідкових зв'язків у поведінці дітей; настанова на пізнання вихованця; сумнів та ін.

Отже, проведений системний аналіз наукових джерел дав підстави охарактеризувати компоненти готовності майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності (когнітивний, праксеологічний, особистісний), що характеризуються власною структурою і змістовим наповненням.

З урахуванням структури готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, наукових праць [229; 230] визначено відповідні критерії та показники (див. табл. 2.3). Виокремлення знаннєвого критерію готовності майбутніх учителів до застосування засобів медіаосвіти зумовлено потребою виявити рівень оволодіння студентами необхідним обсягом загальних та спеціальних знань з медіаосвіти, медіалінгвістики (знання культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів у галузі медіаосвіти, знання медіакомунікації та ін.); розуміння студентами сутності, видів, ознак та доцільності засобів медіаосвіти; володіння необхідним обсягом знань щодо особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Таблиця 2.3

Компоненти, критерії і показники готовності
майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти

Компонент	Критерій	Показники
Когнітивний	Знаннєвий	Грамотність (медіаосвітня, медіа лінгвістична, медіадидактична)
Праксеологічний	Діяльнісно-комунікативний	Уміння до комунікації; Уміння розробляти (аналізувати і створювати медіапродукт)
Особистісний	Мотиваційно-ціннісний	Мотивація до успіху; Критичний стиль мислення; Здатність до саморозвитку і рефлексії

Серед показників знаннєвого критерію ми визначили медіаосвітню грамотність – знання поняттєвого апарату медіаосвіти (медіаосвіта, медіапедагогіка, медіакультура, медіаграмотність, медіакомпетентність, медіаобізнаність, засоби медіаосвіти);

медіалінгвістичну грамотність – володіння спеціальною фаховою термінологією (медіатекст, мова медіа, знання культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів (текстова, лексикографічна, термінологічна культура, медіакомунікація, медіаетика, медіаестетика, медіагігієна, медіаекологія),

медіадидактичну грамотність – знання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти, навчального та виховного потенціалу засобів медіаосвіти, зокрема медіатекстів, їхніх видів, функцій; знання про особливості використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Важливі глибина, повнота, міцність знань.

Діяльнісно-комунікативний критерій проявляється у таких показниках: уміння комунікації; уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт.

Зокрема, в основу уміння комунікації покладено такі складники: сприймання медіатексту, гіпертексту; розпізнавання вербальних та невербальних засобів, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту повідомлення; володіння прийомами комунікативної взаємодії у мережевому просторі відповідно до мети і ситуації спілкування; обґрунтування та вільне висловлення власної позиції щодо отриманого повідомлення; дотримання принципів етики спілкування; формування екологічної (толерантної) поведінки в соціальній мережі.

В основу розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт покладено, зокрема, сформованість аналітико-інтерпретаційних умінь (знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних джерел, створювати медіатекст/медіапродукт відповідно до вікової категорії: учень середньої школи, старшокласник); текстово-жанрових (уміння складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу), прагнення до самовдосконалення шляхом імпровізації з медіатекстами, оцінювати медіатекст з огляду нормативності (впізнавати, аналізувати, зіставляти мовні явища, факти; редагувати, «стискувати» інформацію); уміння структурувати, виокремлювати інформацію з одного чи кількох медіаджерел; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів різних жанрів (коментар, нарис, блог, світська хроніка, репортаж та ін.); інформаційно-технологічних умінь: інтегрувати інформацію в різні стилі і жанри (в тому числі й у гіпертексти в електронних бібліотеках), створювати самостійно якісні медіатексти/медіа продукти,

транслявати вже готові і відтворювати у різних формах презентації у соціальних мережах, відеохостингах, електронних газетах), дотримуватись основ академічної доброчесності при створенні власного медіатексту, використовувати цифрові технології для пошуку, перевірки і впорядкування інформації; на засадах партнерської взаємодії створювати онлайн-медіапроекти, метою яких є готовий для використання медіапродукт; укладати електронні мовні словники, енциклопедії і електронні програми тестового характеру.

Показниками мотиваційно-ціннісного критерію визначено мотивацію до успіху, критичний стиль мислення, здатність до саморозвитку і рефлексії.

Показник «мотивація до успіху» у навчальній діяльності, що означає вивчення стану внутрішньої мотиваційної налаштованості студентів до оволодіння майбутньою професійною діяльністю у процесі навчально-пізнавального процесу, значною мірою залежить від розуміння майбутнім учителем української мови і літератури медіакультурних цінностей, значущості української мови для збереження і зміцнення державної єдності на шляху до самоствердження як особистості, прагнення створювати медіатекст/медіа продукт: блог, Ютуб-канал, соціальні мережі.

Важливі також навчальні тренінги, майстер-класи з метою стимулювати через натхнення генерування нестандартних ідей для реалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя як коуча, тьютора, мультиплікатора, наставника. Особистості із сильним мотивом досягнення, на переконання С. Занюка, характеризуються наполегливістю у досягненні мети, схильністю ставити віддалені цілі, не задовольняються отриманим результатом, нескладним завданням і легкодосяжними цілями, для них головне – це переживання радості успіху внаслідок досягнення високих результатів [74, с. 165].

Показник «критичний стиль мислення» проявляється у здатності аналізувати, структурувати, критично ставитись до медіаінформації на основі інтуїції та власних незалежних міркувань. Компонентами критичного аналізу медіатексту є надійність, вірогідність, якість, оцінка або власні судження, заангажованість, логічна не/сумісність, цільове призначення, економічна вигода, розуміння меседжу повідомлення; на основі факт-чекінгу уміння розрізняти пропаганду, фейки, маніпуляцію, джинсу, дезінформацію з метою формування медіаімунітету особистості.

Показник «здатність до саморозвитку і рефлексії» проявляється через такі характеристики особистості, як цілеспрямованість; працездатність; дисциплінованість, відповідальність, позиціонування власних рішень, ерудованість, комунікабельність, здатність до створення проектів через партнерську взаємодію, досвідченість, витривалість у сприйнятті труднощів, що спонукають до подальшої активності, кмітливості, захопленості улюбленою справою.

Означені вище критерії та показники дозволяють встановити рівні сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

З урахуванням досліджень [50; 54; 59; 229; 230] та дослідної роботи процес формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності характеризуємо як багатокомпонентний і динамічний процес якісних змін, що стимулює цілеспрямований розвиток усіх структурних компонентів (когнітивного, праксеологічного, особистісного) готовності за певними критеріями (знаннєвим, діяльнісно-комунікативним, мотиваційно-ціннісним) і показниками, що дозволило визначити рівні сформованості готовності.

В аналізованих дисертаціях [229; 230] пропонують загалом три-чотири рівні готовності, тому керуємось традиційним поділом на високий, середній, низький рівні готовності до використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі, що знаходяться у взаємозв'язку і взаємообумовленості.

На основі аналізу компонентів та критеріїв готовності майбутніх учителів-словесників до педагогічної діяльності з урахуванням дослідницьких позицій [54; 59; 117, 229] дали можливість встановити основні якісні характеристики рівнів готовності до використання засобів медіаосвіти.

Відповідно до знаннєвого критерію готовності майбутні вчителі української мови і літератури (табл. 2.4) характеризуються певним рівнем знань про поняття медіаосвіти в їх розвитку та на сучасному етапі, володіють спеціальною фаховою термінологією, знаннями про потенційні можливості засобів медіаосвіти, особливості створення медіатекстів різних видів і жанрів, медійного спілкування; дидактичних способів та методів побудови навчальних занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів медіаосвіти.

Таблиця 2.4

Рівні готовності майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти за знанням критерієм

Рівні готовності	Характеристика рівнів готовності
Високий	<p>Студенти глибоко володіють знаннями поняттєвого апарату медіаосвіти, уміло оперують цими знаннями в навчанні, глибоко володіють спеціальною фаховою термінологією, їх судження аргументовані, розгорнуті, містять практичну спрямованість; студенти виявляють здатність до рефлексії, уміло використовують медіаосвітні знання у педагогічній практичній діяльності; глибоко володіють знаннями про потенційні можливості засобів медіаосвіти, знаннями видів та жанрів медіатекстів для учнів 5-9 класів, володіють знаннями про особливості створення медіатекстів різних видів і жанрів, обізнані щодо розмаїття медійних продуктів, способів та технологій створення медіатекстів, глибоко володіють знаннями медійного спілкування; усвідомлюють значення психології педагогічного спілкування; особливостей сприйняття школярами медіапродуктів; глибоко володіють знаннями педагогічно доцільних засобів медіаосвіти, навчального та виховного потенціалу медіатекстів, їхніх видів, функцій; знаннями дидактичних способів та методів побудови занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів медіаосвіти.</p>
Середній	<p>Студент мають достатні знання поняттєвого апарату медіаосвіти, спеціальної фахової термінології, судження доказові, практично спрямовані, використовують ці знання у практичній діяльності самостійно та з допомогою викладача, мають посередні знання потенційних можливостей засобів медіаосвіти, особливостей створення медіатекстів різних видів і жанрів, з допомогою викладача досліджують розмаїття медійних продуктів, способів та технологій створення медіа текстів, мають посередні знання психології медійного спілкування; навчального та виховного потенціалу медіатекстів, їхніх видів, функцій; знаннями</p>

	дидактичних способів та методів побудови занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів медіаосвіти.
Низький	Студенти мають елементарні знання поняттєвого апарату медіаосвіти, відповіді не носять практичної спрямованості, не завжди доказові, мають елементарні знання спеціальної фахової термінології, про потенційні можливості засобів медіаосвіти, особливості створення медіатекстів різних видів і жанрів, психології медійного спілкування, мають елементарні знання видів та жанрів медіатекстів для учнів 5-9 класів, застосовують критерії їх оцінки, мають фрагментарні знання дидактичних способів та методів побудови навчальних занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів медіаосвіти, мають фрагментарні знання сучасних інформаційних технологій, фрагментарно здійснюють самостійний пошук, систематизують необхідну інформацію з допомогою викладача, мають фрагментарні знання і вміння знання і вміння володіння основами в електронно-пошукових системах, знаннями і вміннями професійної роботи з науково-критичною літературою, мають фрагментарні знання про способи розробки власних дидактичних матеріалів, тренінгів та різножанрових медіатекстів на основі використання засобів медіаосвіти.

Окреслюючи рівні сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за діяльнісно-комунікативним критерієм (див. табл. 2.4), акцентуємо увагу на сформованості аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних; інформаційно-технологічних, проектувальних умінь.

Вважаємо, що це сприяє вмілому користуванню інформаційно-комунікативною технікою, критичному тлумаченню, створенню і використанню студентами авторського медіаосвітнього продукту (медіатексту) у процесі гурткової роботи і педагогічної практики з урахуванням вікових особливостей вихованців.

Таблиця 2.4

Рівні готовності майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти за діяльнісно-комунікативним критерієм

Рівні готовності	Характеристика рівнів готовності
Високий	<p>Студенти уміють знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних медіа джерел, уміють сприймати медіа текст, гіпертекст, розпізнавати вербальні та невербальні засоби, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту у повідомленні, розробляють (аналізують і створюють) медіапродукт) відповідно до вікової категорії); володіють текстово-жанровими вміннями складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу), прагнуть до самовдосконалення шляхом імпрровізації з медіа текстами, оцінюють медіатекст із огляду нормативності (впізнають, аналізують, зіставляють мовні явища, факти; здійснюють роботу над помилками в тексті); уміють структурувати, виокремлювати інформацію з одного чи кількох медіаджерел; визначають зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів; інтегрують інформацію в різні стилі і жанри (в тому числі й у гіпертекстах в цифровому середовищі в електронних бібліотеках), створюють самостійно якісні медіа тексти/медіапродукти та транслюють вже готові в ролі автора у різних формах їх презентації в соціальних мережах, відеохостингах, електронних газетах), дотримуються основ академічної доброчесності при створенні власного медіатексту, використовують цифрові технології для пошуку, перевірки і впорядкування інформації; на засадах партнерської взаємодії створюють онлайн-медіа проекти; укладають електронні мовні словники, енциклопедії і електронні програми тестового характеру; моделюють медіатекст із урахуванням структурно-</p>

	<p>смислових, жанрово-композиційних особливостей; володіють прийомами комунікативної взаємодії у мережевому просторі відповідно до мети і ситуації спілкування; обґрунтовують та вільно /доцільно висловлюють власну позицію щодо отриманого повідомлення; дотримуються принципів етики спілкування.</p> <p>Студенти моделюють авторські уроки, різні види наочності, навчальні медіа продукти, власні медіапродукти (медіащоденник, медіапроект, портфоліо практики самостійно з урахуванням засобів медіаосвіти, вікових особливостей вихованців; проводять наукове дослідження у школі із залученням учнів – членів медіа гуртка, уміють керувати пізнавальною, дослідницькою діяльністю учнів, апробовують власні медіа освітні проекти, застосовують засоби медіаосвіти для розв’язання завдань розвитку, навчання та виховання школярів; установлюють відповідність медіазасобів, зокрема, змісту медіатекстів віковій категорії.</p>
Середній	<p>Студенти уміють знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних медіа джерел, уміють сприймати медіа текст, гіпертекст, розпізнавати вербальні та невербальні засоби, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту у повідомленні, розробляє (аналізують і створюють) медіапродукт) відповідно до вікової категорії); володіють текстово-жанровими уміннями складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв’ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу), прагнуть до самовдосконалення шляхом імпровізації з медіа текстами, оцінюють медіатекст із огляду нормативності; уміють структурувати, виокремлювати інформацію з медіаджерел; визначають зв’язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів; інтегрують інформацію в різні стилі і жанри (в тому числі й у гіпертекстах в цифровому середовищі в електронних бібліотеках), створюють самостійно якісні медіа</p>

	<p>тексти/медіапродукти та транслюють вже готові у різних формах їх презентації в соціальних мережах, відеохостингах, електронних газетах), дотримуються основ академічної доброчесності при створенні власного медіа тексту, використовують цифрові технології для пошуку, перевірки і впорядкування інформації; на засадах партнерської взаємодії створює онлайн медіапроекти, метою яких є готовий для використання медіапродукт; укладають електронні словники, енциклопедії і електронні програми тестового характеру.</p> <p>Студенти моделюють з допомогою викладача уроки, різні види наочності, навчальні медіа продукти, власні медіапродукти (медіащоденник, медіапроект, портфоліо практики самостійно з урахуванням засобів медіаосвіти, вікових особливостей вихованців; проводять наукове дослідження у школі із залученням учнів – членів медіа гуртка, уміють керувати пізнавальною, дослідницькою діяльністю учнів, апробовують власні медіа освітні проекти, застосовують засоби медіаосвіти для розв’язання завдань розвитку, навчання та виховання школярів; установлюють відповідність медіазасобів, зокрема, змісту медіатекстів віковій категорії.</p>
Низький	<p>Студентам складно знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних медіа джерел, з допомогою викладача розпізнають вербальні та невербальні засоби, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту у повідомленні, розробляють (аналізують і створюють) медіапродукт відповідно до вікової категорії); слабо володіють текстово-жанровими вміннями складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв’ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу), не відчутне прагнення до самовдосконалення шляхом імпровізації з медіа текстами, йому складно оцінити медіатекст із огляду нормативності (впізнає, аналізує, зіставляє мовні явища, факти; здійснити роботу над помилками в тексті, редагує); не уміють структурувати, виокремлювати інформацію з одного чи кількох медіаджерел; не</p>

	<p>визначають зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів; інтегрують інформацію в різні стилі і жанри (в тому числі й у гіпертекстах в цифровому середовищі в електронних бібліотеках), створюють самостійно якісні медіа тексти/медіапродукти та транслюють вже готові в ролі автора чи модератора у різних формах їх презентації в соціальних мережах, відеохостингах, електронних газетах), дотримується основ академічної доброчесності при створенні власного медіа тексту.</p> <p>Студенти копіюють готові зразки уроків із урахуванням засобів медіаосвіти, вікових особливостей вихованців у практичній педагогічній діяльності; керують пізнавальною, дослідницькою діяльністю учнів за певним стандартним зразком; копіюють готові зразки навчальних медіапродуктів; застосовують засоби медіаосвіти для розв'язання завдань розвитку частково, навчання та виховання школярів; установлюють відповідність медіазасобів зокрема, змісту медіатекстів віковій категорії за певним стандартним зразком; не створюють власні медіапродукти (медіащоденник, медіапроект, портфоліо практики); не проводять наукове дослідження у школі із залученням учнів; частково уміють знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних медіа джерел; не моделюють мовлення і спілкування залежно від професійної комунікативної ситуації; доцільно добирають вербальні і невербальні мовленнєві засоби, аргументацію епізодично, не проявляють ініціативу в спілкуванні; уміють моделювати медіатекст із урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей частково.</p>
--	--

Мотиваційно-ціннісний критерій, як показує аналіз таблиці 2.5, характеризує інтерес, прагнення до майбутньої професійної діяльності, сформованість позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення до використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі, здатність бути носієм медіакультурних цінностей, прагнення критично осмислювати навчання мовно-літературних предметів та аналізувати безпечну й особистісно значущу

медіаінформацію, здатність до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії.

Таблиця 2.5

Рівні готовності майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти за мотиваційно-ціннісним критерієм

Рівні готовності	Характеристика рівнів готовності
Високий	Студенти самостійно проявляють інтерес, прагнення до майбутньої професійної діяльності, позитивну мотивацію, емоційно-ціннісне ставлення, здатність бути носіями медіакультурних цінностей; прагнуть до оволодіння медіаосвітніми знаннями, вміннями і навичками використовувати педагогічно доцільні засоби медіаосвіти в освітньому процесі; самостійно проявляють здатність критично осмислювати навчання мовно-літературних предметів та аналізувати безпечну й особистісно значущу медіаінформацію, з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів; мають бажання використовувати нові інформаційні технології з метою кращого пізнання і глибокого усвідомлення цінностей медіаосвіти, медіаграмотності, медіакультури у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді; прагнуть до ефективної взаємодії із системою мас-медіа, до реалізації громадянської позиції; до саморозвитку і рефлексії, передавати набуті знання і вміння.
Середній	Студенти загалом проявляють інтерес, прагнення до майбутньої професійної діяльності, проявляють емоційно-ціннісне ставлення; здатність бути носіями медіакультурних цінностей, опановувати медіаосвітні знання, вміння і навички використовувати педагогічно доцільні засоби медіаосвіти в освітньому процесі, критично осмислювати навчання мовно-літературних предметів та аналізувати безпечну й особистісно значущу медіаінформацію, що реалізується в основному, частково і з допомогою викладача; у них загалом наявне бажання використовувати нові інформаційні технології з метою пізнання

	цінностей медіаосвіти, медіаграмотності, медіакультури у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді; прагнення до взаємодії із системою мас-медіа, до реалізації громадянської позиції, саморозвитку і рефлексії, передавати набуті знання і вміння самостійно і за допомогою викладача.
Низький	Студентів спонукає проявляти інтерес до майбутньої професійної діяльності вчителя української мови і літератури, емоційно-ціннісне ставлення до використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі, до опанування медіаосвітніх знань, формування умінь використовувати педагогічно доцільні засоби медіаосвіти в освітньому процесі викладач; критичне осмислення навчання мовно-літературних предметів та аналіз безпечної й особистісно значущої медіа інформацію відбувається тільки під час партнерської взаємодії з викладачем-наставником; у студентів загалом відсутнє бажання використовувати нові інформаційні технології з метою пізнання цінностей медіаосвіти, медіаграмотності, медіакультури у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді; прагнення до взаємодії із системою мас-медіа, до реалізації громадянської позиції, саморозвитку і рефлексії не проявляється, бажання передати набуті знання і вміння учням закладів загальної середньої освіти зводиться лише до виконання вимог програм навчальних курсів.

Для діагностики рівнів готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності було визначено відповідні критерії та їх показники: знаннєвий критерій (Показник П1: Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична), діяльнісно-комунікативний критерій (Показник П2: Уміння комунікації; Показник П3: Уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіа-продукт); мотиваційно-ціннісний критерій (Показник П4: Мотивація до успіху; Показник П5: Критичний стиль мислення; Показник П6: Здатність до саморозвитку і рефлексії).

Було обрано діагностувальний інструментарій щодо виявлення рівня сформованості готовності до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за критеріями:

-знаннєвим (тест за блоками питань медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична грамотність, аналіз середніх за критерієм Ст'юдента);

-діяльнісно-комунікативним (тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона, тест оцінки умінь створювати медіа продукт);

-мотиваційно-ціннісним (тест-опитувальник «Мотивація особистості до успіху» А. Реана В.4); авторський опитувальник «Критичний аналіз медіатексту»; методика Л. Бережної «Діагностика рівня професійного саморозвитку»), що дозволило виявити реальний стан сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту (2013-2014) брали участь майбутні учителі української мови і літератури різних курсів названих вище закладаів вищої педагогічної освіти (усього – 256 учасників), 42 викладачі.

Проаналізуємо результати виконання опитувальників для перевірки знаннєвого критерію готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

За показником 1 «Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)» респондентам було запропоновано авторський тест-опитувальник за блоками питань.

Методика статистичного опрацювання результатів педагогічного експерименту за показником «Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична) (знаннєвий критерій) містила три блоки питань та полягала в тестовій оцінці знань із медіа грамотності: медіаосвітня грамотність – знання про поняття медіаосвіти (глибина, повнота, міцність знань); медіалінгвістична грамотність – оволодіння спеціальною фаховою термінологією; медіадидактична грамотність – знання навчального та виховного потенціалу засобів медіаосвіти, зокрема медіатекстів, їхніх видів, функцій; розуміння студентами сутності, видів, ознак та особливостей засобів медіаосвіти, педагогічної доцільності використання засобів медіаосвіти, знання про особливості, способів створення медіатекстів різних видів і жанрів, обізнаність щодо розмаїття медійних продуктів, способів та технологій створення медіатекстів, знання психології медійного спілкування, психолого-педагогічних вимог до застосування засобів медіаосвіти, усвідомлення особливостей медіасприйняття школярами, знання видів та жанрів медіатекстів для учнів 5-9 класів, критеріїв їх оцінки, знання дидактичних способів та методів побудови навчальних занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів

медіаосвіти; знання психолого-педагогічних та дидактико-методичних умов впровадження в професійній діяльності готових і створення власних медіапродуктів, знання методологічних і теоретичних основ методики навчання мови, літератури, знання сучасних інформаційних технологій, знання і вміння професійної роботи з науково-критичною літературою, знання про способи розробки власних дидактичних матеріалів, розвивальних ігор та інших медіа текстів (більш детально про це в Додатку В.1)

Розроблений тест передбачав систему оцінювання з максимальною оцінкою 100 балів, 0-40 балів – низький рівень, 41-70 балів – середній рівень, 71-100 балів – високий рівень.

Загальні результати, одержані на початку експерименту, подані у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розподіл рівнів за показником П1 «Грамотність
(медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)»
на початку експерименту

Рівні	Низький		Середній		Високий		Разом
Групи	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%	
КГ	44	38,6	56	49,1	14	12,3	114
ЕГ	40	39,6	48	47,5	13	12,9	101

Як показує аналіз, 38,6% (КГ), 39,6% (ЕГ) майбутніх учителів-словесників перебувають на низькому рівні: мають елементарні знання поняттєвого апарату медіаосвіти, спеціальної фахової термінології, про потенційні можливості засобів медіаосвіти, особливості створення медіатекстів різних видів і жанрів, їх розмаїття, способів та технологій створення медіа текстів, поверхові знання психології медійного спілкування, особливостей медіасприйняття школярами, посередні знання видів та жанрів медіатекстів для учнів 5-9 класів, фрагментарні знання дидактичних способів та методів побудови навчальних занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів медіаосвіти.

На середньому рівні перебувало 49,1% (КГ), 47,5% (ЕГ) майбутніх учителів-словесників, їхні відповіді характеризувалися доказовістю, студенти мають вищі показники знань поняттєвого апарату медіаосвіти, спеціальної фахової термінології, про потенційні можливості засобів медіаосвіти, створення

медіатекстів різних видів і жанрів, їх розмаїття, способів та технологій створення медіатекстів, психології медійного спілкування, особливостей медіасприйняття школярами, видів та жанрів медіатекстів для учнів 5-9 класів, дидактичних способів та методів побудови навчальних занять, виховних заходів, гурткової роботи з використанням засобів медіаосвіти. Відповідно глибокими знаннями розуміння поняттєвого апарату медіаосвіти, спеціальними знаннями, обізнані щодо розмаїття медійних продуктів, усвідомлюють значення психології педагогічного спілкування, як показує аналіз, володіють лише 12,3% (КГ), 12,9% (ЕГ) майбутніх учителів-словесників.

Результати діагностики дають підстави для організації та проведення подальшої формувальної діяльності щодо формування обізнаності із теоретичними основами медійної освіти, знань культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, знань медіакомунікації, особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Для характеристики праксеологічного компонента готовності було розроблено діяльнісно-комунікативний критерій, одним із показників якого обрано тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона. Цей тест включає в себе оцінку співрозмовника, визначення його сильних і слабких сторін, уміння встановити дружню атмосферу, уміння зрозуміти проблеми співрозмовника тощо. За інструкцією потрібно було обрати ситуації, які викликають невдоволення або і роздратування під час спілкування з будь-якою людиною, після чого визначається відсоток ситуацій, що викликають розпач чи роздратування. За цим відсотком нами було визначено рівні готовності за показником П2 «Уміння комунікації» (див. табл. 2.7).

Таблица 2.7

Розподіл рівнів за показником П2
«Уміння комунікації» (тест Міхельсона)

Рівень	Відсоток за класифікатором тесту Міхельсона	Коротка характеристика показника
Низький	71-100	Ви поганий співрозмовник
Середній	41-70	Вам властиві деякі недоліки
	11-40	Ви гарний співрозмовник, але іноді відмовляєте партнеру в повній увазі

Рівень	Відсоток за класифікатором тесту Міхельсона	Коротка характеристика показника
Високий	0-10	Ви відмінний співрозмовник

Проведений аналіз засвідчив, що 27,2% (КГ) та 29,7 (ЕГ) майбутніх учителів української мови і літератури на низькому рівні володіють уміннями сприймати усну медіаінформацію, розпізнавати типові невербальні засоби, які вказують на наявність прихованого змісту повідомлення, недостатньою мірою розуміють підтекст у повідомленні, зокрема виражений невербально; недостатньою мірою володіють прийомами комунікативної взаємодії відповідно до мети і ситуації спілкування; визначають мету мовця і передбачають комунікативний намір співрозмовника для побудови стратегії конструктивної медіакомунікації; проектують почуте на власний та суспільно-історичний досвід; розрізняють основні факти і судження медіаінформації; недостатньою мірою обґрунтовують свою позицію щодо почутого повідомлення з увагою до окремих деталей, покликаючись на його зміст, власний досвід та окремі джерела (які вважають авторитетними).

Значно більший відсоток, як показує аналіз, 60,5% (КГ) та 59,4% (ЕГ) респондентів на середньому рівні володіють уміннями сприймати усну медіа інформацію, розпізнавати типові невербальні засоби, розуміють підтекст у повідомленні, зокрема виражений невербально; володіють прийомами комунікативної взаємодії відповідно до мети і ситуації спілкування; розрізняють основні факти і судження медіаінформації; недостатньою мірою обґрунтовують свою позицію щодо почутого повідомлення.

Тільки 12,3% (КГ) та 10,9% (ЕГ) опитаних студентів перебувають на високому рівні. Означені дані дослідження підтвердили наше припущення щодо необхідності розвитку знань щодо уміння комунікації як показника готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Діяльнісно-комунікативний критерій готовності праксеологічного компонента готовності передбачав, крім вивчення показника П2 «Уміння комунікації», дослідження ще одного показника П3 «Уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт».

Для його визначення було розроблено тест, завдання якого були зорієнтовані на визначення уміння використовувати інформацію з різних медіаджерел із дотриманням етичних норм, перетворювати візуальну інформацію (або аудіовізуальну) у вербальну та навпаки, трансформувати інформацію: видозмінити її обсяг, форму, знакову систему відповідно до мети комунікаційної взаємодії, способу реалізації (усний чи писемний) та особливості аудиторії, для якої її призначено; анонсувати власний медіапродукт, створивши рекламну презентацію; редагувати медіатекст, віднайти помилки в медіатексті, презентованому іншими учасниками експерименту, внести пропозиції щодо їхнього виправлення.

Кількісні результати тесту варіювались у межах від 0 до 100 балів, де 0-40 балів – низький, 41-70 балів – середній, 71-100 балів – високий рівні.

Як показує аналіз авторського тесту, 43,0% (КГ) та 44,6% (ЕГ) студентів складно відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних джерел, створювати медіатекст/медіапродукт, складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу), доречно використовувати її; визначати істотні деталі, що сприяють або заважають комунікації; тему й мікротеми, основну й окремі побічні ідеї, розрізняти важливі і другорядні деталі повідомлення щодо їхньої ролі для розуміння почутого; дотримуватися вимог до структурування логіки викладу; застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням текстів/медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів.

Недостатньою мірою студенти володіють уміннями вилучати, обробляти, продукувати, ретранслювати, складати план текстів; створювати усний, електронний, письмовий медіатекст із урахуванням структурно-сміслових, мовностилістичних особливостей; оцінювати медіатекст із огляду нормативності, а саме впізнавати, аналізувати, зіставляти мовні явища, факти; здійснювати роботу над помилками в тексті, редагувати, усвідомлювати медіатекст як одиницю культури; вести дискусію і відстоювати й обґрунтовувати власну думку, добирати аргументи; переконувати, впливати, ураховуючи жанрово-стилістичну специфіку.

Середній рівень наявний у 52,6% (КГ) та 52,5% (ЕГ) студентів. Тільки 4,4% (КГ) та 3,0% (ЕГ) студентів на високому рівні можуть створювати медіа текст,

складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів, застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням текстів/ медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів; створювати усний, електронний, письмовий медіатекст із урахуванням структурно-сміслових, мовностилістичних особливостей; оцінюють медіатекст із огляду нормативності, ведуть конструктивний паритетний діалог, дискусію і відстоюють власну думку, ураховуючи жанрово-стилістичну специфіку.

Серед компонентів готовності до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності вчителя нами виокремлено особистісний компонент, для якого розроблено відповідний мотиваційно-ціннісний критерій. Одним із показників П4 цього критерію обрано мотивацію до успіху, яку визначали за адаптованим питальником А. Реана. Питальник передбачає оцінку відповідей на 15 запитань і дозволяє визначити стан внутрішньої мотиваційної налаштованості студентів на певний вид професійної діяльності у відповідності до обраних рівнів (див. табл. 2.8).

Таблица 2.8

Розподіл балів тестування за рівнями

Рівні	Низький	Середн й	Високи й
Бали	0-5	6-10	11-15

Аналіз тесту-опитувальника засвідчує, що у 37,7% (КГ) та 35,6% (ЕГ) студентів наявне емоційно-позитивне ставлення, прояв інтересу до майбутньої професії, що реалізується з допомогою викладача, переконаність у суспільній значущості медіаосвіти для критичного мислення, медіаграмотності проявляється епізодично, прагнення оволодіти та реалізувати фахові знання, уміння і навички засобами медіаосвіти через самостійні дослідницькі пошуки проявляється лише з допомогою викладача, бажання передати набуті знання і вміння вихованцям зводиться лише до виконання вимог програм навчальних курсів.

Середній рівень емоційно-позитивного ставлення та проявів інтересу до майбутньої професії мають 47,4% (КГ) та 43,6% (ЕГ) студентів, у 14,9% (КГ) та 20,8% (ЕГ) студентів на високому рівні зафіксоване емоційно-позитивне ставлення, інтересу до майбутньої професії, висока переконаність у суспільній

значущості медіаосвіти для критичного мислення, для захисту національного мовно-культурного простору, прагнення оволодіти та реалізувати фахові знання, уміння і навички засобами медіаосвіти відбувається через самостійні дослідницькі пошуки, вияв здатності до критичного осмислення і рефлексії власної діяльності.

Показником П5 мотиваційно-ціннісного критерію для характеристики особистісного компоненту готовності вчителя до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності нами було обрано «Критичний стиль мислення», для якого розроблено авторський питальник «Критичний аналіз медіатексту». Розподіл балів питальника «Критичний аналіз медіатексту» за рівнями готовності подано у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

**Розподіл балів питальника «Критичний аналіз медіа тексту»
за рівнями готовності**

Рівні	Низький	Середній	Високий
Бали	0-6	7-13	14-19

Як показав проведений аналіз, 34,2% (КГ), 35,6% (ЕГ) студентів недостатньою мірою володіють уміннями критично аналізувати, структурувати, критично ставитись до медіа інформації: розуміти меседж повідомлення; розрізняти: пропаганду, фейки, маніпуляцію, джінсу, дезінформацію з метою формування медіа імунітету особистості, визначають, в якій мірі ця інформація є правдивою, достовірною, встановлювати аналогії з іншими медіатекстами, оцінювати на основі аргументів і узагальнення, висловлювати особисте ставлення.

На середньому рівні – 49,1% (КГ) та 46,5% (ЕГ) студентів володіють уміннями критично мислити: розуміти прихований зміст того чи іншого повідомлення, протистояти маніпулюванню свідомістю та пропаганді з боку мас-медіа. З допомогою викладача визначають, в якій мірі ця інформація є правдивою, достовірною, встановлюють аналогії з іншими медіатекстами, визначають цільову аудиторію: на кого спрямований медіа текст, наявність авторської позиції/ідеї основної думки, погляди автора, висвітлені в тексті, аналізують соціальну позицію стереотипи/цінності/соціальні орієнтації та позиції, що демонструє медіа текст. На високому рівні перебуває 16,7% (КГ) та 17,8% (ЕГ) студентів.

Третім показником мотиваційно-ціннісного критерію характеристики особистісного компоненту готовності майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності нами було обрано показник П6 «Здатність до саморозвитку і рефлексії», який визначали за поширеною методикою Л. Бережної. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за тестом, становила 54 бали. Розподіл балів для обраних рівнів готовності наведено у таблиці 2.10

Таблиця 2.10

**Розподіл балів опитувальника за рівнями прагнення до саморозвитку
за тестом Л. Бережної**

Рівень	Рівень за тестом Л. Бережної	Розподіл балів
Низький	Дуже низький	18-24
	Низький	25-29
	Нижче середнього	30-34
Середній	Середній	35-39
	Вище середнього	40-44
Високий	Високий	45-49
	Дуже високий	50-54

Як засвідчує аналіз, 40,4% (КГ) та 40,6% (ЕГ) майбутніх учителів української мови і літератури за показником П6 мотиваційно-ціннісного критерію характеризувалися недостатнім рівнем здатності до саморозвитку і рефлексії; не проявляли прагнення до критичного осмислення і рефлексії власної діяльності; не мали яскраво вираженої потреби у постійному творчому підвищенні власного рівня медіа культури, відчували труднощі у створенні проектів на засадах партнерської взаємодії.

На середньому рівні перебувало 48,2% (КГ) та 50,5% (ЕГ) майбутніх учителів-словесників, на високому – 11,4% (КГ) та 8,9% (ЕГ). Як засвідчує аналіз, студенти за мотиваційно-ціннісним критерієм характеризувалися недостатнім рівнем мотивації, емоційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти, здатності бути носієм медіакультурних цінностей, здатності до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії, відзначались цілеспрямованістю; працездатністю; дисциплінованістю, відповідальністю, здатністю до створення проектів через партнерську взаємодію.

Отже, результати констатувального етапу педагогічного експерименту на основі анкет, тестування, творчих робіт, документації з педагогічної практики студентів, бесід із викладачами університету, опитування учителів, педагогічного спостереження засвідчили недостатній рівень спрямованості змісту навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної підготовки на формування філологічних і педагогічних, медіаосвітніх знань, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, проектувальних умінь, здібностей майбутніх учителів української мови і літератури використовувати засоби медіаосвіти у професійній діяльності; за показниками знаннєвого критерію студенти недостатньою мірою володіли культурою дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, знаннями медіа комунікації; за діяльнісно-комунікативним критерієм – проявляли загалом середній і низький рівні володіння аналітико-інтерпретаційними, текстово-жанровими, мовнокомунікативними; інформаційно-технологічними, проектувальними вміннями, що не достатньою мірою сприяло створенню і використанню авторського медіапродукту/медіатексту у процесі гурткової роботи і педагогічної практики.

Освітній процес на філологічних факультетах має бути орієнтований на оновлення змісту професійно орієнтованих дисциплін, гурткової роботи, педагогічної практики шляхом забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни; на оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності, а це сприятиме підготовці майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти.

Висновки до розділу 2

На основі структурно-логічного аналізу визначено компоненти готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: когнітивний, праксеологічний, особистісний.

Доведено, що підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності

здійснюється з урахуванням особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного, текстоцентричного, праксеологічного, інформаційного підходів.

доведено, що професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності у закладах вищої педагогічної освіти є спеціально організованим, компетентнісно орієнтованим освітнім процесом; умотивовано необхідність розробки моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

Для діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності було визначено критерії та показники: знаннявий (показник: грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)), діяльнісно-комунікативний (показники: уміння комунікації; уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт); мотиваційно-ціннісний (показники: мотивація до успіху; критичний стиль мислення; здатність до саморозвитку і рефлексії). Встановлено кількісні та якісні характеристики рівнів готовності майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності й виявлено загалом середній та низький рівні означеної готовності. З'ясовано педагогічні можливості професійно орієнтованих дисциплін, гурткової роботи, виробничої практики в підготовці майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти.

Представлено діагностувальний інструментарій оцінювання сформованості рівнів готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за критеріями: знаннявим – авторський тест «Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)», діяльнісно-комунікативним – тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона (адаптований автором), авторський тест оцінки умінь створювати медіапродукт; мотиваційно-ціннісним – тест-опитувальник «Мотивація особистості до успіху» А. Реана (адаптований автором), авторський опитувальник «Критичний аналіз медіатексту», методика Л. Бережнкової «Діагностика рівня професійного саморозвитку».

Розділ 3

МОВНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ

3.1. Інтеграція змісту медіаосвіти у фахові дисципліни

У межах параграфу обґрунтуємо педагогічні умови, реалізація яких сприяє підготовці майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Поняття «умова» у словнику української мови, визначено як обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається що-небудь; правила, що встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чогось; сукупність положень, що покладені в основу [26, с. 1295].

Особливістю умови є те, що без діяльності людини не може продукувати нову дійсність, а лише створює можливість нової речі як зумовленої. Таким чином, умови, не визначаючи сутності речі, впливають на спосіб її існування. Активним чинником цього впливу є людина як суб'єкт діяльності [278, с.703]. Із погляду психології поняття «умова» визначається як сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливає на розвиток конкретного психічного явища, опосередкованого активністю особистості чи групи осіб [31, с. 206].

Поняття «педагогічні умови», у «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» охарактеризовано як обставини, від яких залежить і відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [245, с. 243]. А.Литвин зазначає, що організаційно-педагогічні умови впливають на освітній процес, дозволяють ефективно керувати, здійснювати цей процес відповідно до завдань, із застосуванням обраних форм, методів, прийомів, сукупності положень, дотримання яких забезпечує досягнення поставленої мети [127, с. 67].

У дослідженні *педагогічні умови* характеризуємо як необхідні та достатні обставини, від яких залежить ефективність освітнього процесу для досягнення мети в межах нашого дослідження – готовність підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

«Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності» характеризуємо як суттєві внутрішні і зовнішні впливи, чинники, фактори, обставини, органічно взаємопов'язані між собою практичні дії суб'єктів учіння,

від наявності яких чи їхньої реалізації успішно відбувається процес підготовки і значною мірою залежить ефективність формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Особливості педагогічних умов визначаємо з урахуванням змісту майбутньої професійної діяльності, учителів української мови і літератури.

Для виявлення педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності ми проаналізували освітньо-професійну програму, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, предметну спеціалізацію 014.01 Середня освіта (українська мова та література) (Освітньо-професійна програма, 2017). У програмі серед загальних компетентностей виділяють здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, адаптації та дії в новій ситуації. До предметних компетентностей відносять здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови та літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду.

Обґрунтовуючи педагогічні умови підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, зверталися до робіт фахівців, в яких визначено специфіку формування медіаосвітньої компетентності учителів суспільно-гуманітарних дисциплін (М. Імерідзе), музики (З. Коневшинська), викладачів інформатики (І. Наумук), розвитку медіакультури вчителів (І. Колеснікова), підготовки майбутніх учителів-філологів (О. Георгіаді), викладачів технічних дисциплін (П. Саварин) до застосування медіатехнологій, майбутніх вихователів (О. Кравчишина) до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Узагальнення наукових досліджень дає підстави виокремити, зокрема, педагогічні умови, які стосуються формування особистісного, когнітивного, праксеологічного компонентів готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

С. Іць [89] виділяє організаційно-педагогічні, дидактичні, психологічні та технологічні умови, що передбачають єдність професійного, соціокультурного та інформаційного компонентів, професійно значущих знань, емоційно-ціннісних суджень і практичних дій майбутнього вчителя іноземної мови в умовах медіаінформаційного простору; раціональний і науково обґрунтований

відбір необхідної й достатньої медіаінформації, її оперативне оновлення; системний контроль за професійною підготовкою майбутнього вчителя іноземної мови. Дидактичні умови, наприклад, визначає як необхідність використання інноваційних форм (дискусійний медіаклуб, лекторій, медіаосвітні квести, вебінари, форуми, самостійна робота в медіацентрі тощо) та засобів (медіаосвітні технології, програмне забезпечення, спецкурс).

О. Георгіаді [35] визначила такі педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: створення медіаосвітнього середовища, підготовленість викладачів філологічних факультетів до організації освітнього процесу із застосуванням медіаосвітніх технологій; підтримка прагнення студентів-філологів до застосування медіаосвітніх технологій в різних видах навчальної діяльності, стимулювання інтересу до створення власних професійних медіапродуктів; моніторинг сформованих умінь і навичок майбутніх-вчителів філологів на всіх етапах професійної підготовки із застосування медіаосвітніх технологій в навчальному процесі.

На основі проведеної дослідно-експериментальної роботи на базі Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Херсонського державного університету, ДЗ «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» нами було визначено *педагогічні умови*, які впливають на підготовку майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності:

- забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності;
- оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіа текстом;
- створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позавчальної діяльності.

Розглянемо першу педагогічну умову – *інтеграція змісту медіаосвіти у фахові дисципліни*.

Для формування мотивації та знань з основ медіаосвіти, формування умінь використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності важливо навчити студентів не тільки здобувати знання, а й застосовувати попередньо

засвоєні. Виникає потреба в дотриманні міждисциплінарної інтеграції змісту дисциплін, що створює умови для здійснення медіаосвітньої підготовки упродовж навчання на етапі освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Це дає змогу формувати у свідомості студентів не уривки знань про медіакомунікацію, а цілісні професійні медіаосвітні знання, уміння, що сприяє засвоєнню різних видів професійної діяльності, забезпечує системний, критичний рівень мислення, що дозволить застосовувати набуті знання в єдності їхніх зв'язків, мобільно реагувати у різних професійних ситуаціях.

Інтеграція (від лат. Integer – цілий) [45; 47; 70; 79; 102; 140], інтеграція в освіті передбачає «об'єднання, органічне злиття змісту освітніх програм, різних предметів або предметних галузей (С.Гончаренко) [47, с. 198]. За С.Гончаренком, ураховуємо положення інтегративного підходу в навчанні, за яким актуальною є інтеграція змісту освіти, тобто доцільне об'єднання його елементів у цілісність; результатом інтегративного підходу можуть бути цілісність знань з курсу, розділу, теми.

Зміст курсу «Фахова українська мова» важливо збагатити питаннями: мова медіа, медіаосвітня термінологія, медіатекст, гіпертекст, поняття медійної комунікації, медіакультура вчителя, норми еколінгвістичної поведінки вчителя, медіатекстова діяльність, медіатексти, мистецтво медіакомунікації, вербальні і невербальні засоби медіа комунікації [34; 77; 103; 205; 215; 229; 242]. Роботу над культурою мови студентів є необхідність проводити з урахуванням потреби підвищення загальномовної, професійної мовної культури, культури медіакомунікації (усного, писемного, мережевого спілкування), культури говоріння (володіння технікою мовлення).

Зміст курсу «ІКТ» доцільно, як показали опитування викладачів, учителів-словесників, вивчення наукових джерел, збагатити питаннями щодо оволодіння технічними вміннями для унаочнення засвоюваного матеріалу, оволодіння технікою освоєння базових електронних програм для створення медіапрезентацій, відеофільмів, ілюстрацій, колажів: Microsoft Power Point, MS Publisher, Windows Movie Maker і т. д. – медіапродукту (аудіо-, відеозаписи, мультимедійні презентації), онлайн-газети для шкільного, вузівського прес-центру, набуття навичок і технічних умінь безпечного перебування в мережевому просторі та медіаспоживання інформації, хакерських атак від сторонніх осіб та безпечній комунікації у соціальних мережах (сервіси Фейсбук, Ютуб), здійснити рефлексію актуальності використання засобів

медіаосвіти у професійному житті, мотивувати до здійснення самонавчання шляхом постійного вдосконалення знань, умінь і навичок використання засобів медіаосвіти у професійному житті. Застосування засобів медіаосвіти у професійній діяльності спрямоване на формування позитивної мотивації до вивчення предметів; емоційно-ціннісного ставлення до масмедіа; здатності бути носієм медіакультурних цінностей; критичного осмислення професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти; на формування прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти.

У цьому контексті під час занять з курсу «Інформаційно-комунікаційні технології» студенти опановують необхідні знання для якісного й ефективного застосування засобів медіаосвіти на уроках української мови і літератури в середній школі. Для розвитку критичного мислення, уміння убезпечити себе від маніпулятивного впливу, хакерських атак від сторонніх осіб та безпечній комунікації у соціальних мережах у модулі доцільно запропонувати лекцію-візуалізацію «Безпека у віртуальному просторі».

Зокрема, до курсу «ІКТ» важливо увести розділ/тему «Технологія створення і редагування засобів медіаосвіти», під час занять пропонуємо опанувати програми пакету Microsoft Office для створення, редагування власного медіатексту (*друкованого (Word)*, *мультимедійного (Power Point)*, *графічного (Paint)*, *моделювання газет (Pabliher)*); програми обробки, нарізки, відтворення звуку й відео: *програвачі (Adobe Flash Player, KMPlayer, AIMP, Winamp, Windows Media Player та ін.)*; *редактори відео (Windows Movie Maker, XMedia Recode, Windows Live Movie Maker та ін.)*. Така робота дозволяє, слушно зауважує І.Костікової [113] в подальшому розвинути технічні та творчі вміння, сприяє мобільному реагуванню знаходити відповіді на поставлені професійні задачі, формує потребу в кібербезпеці та захисній реакції до хакерських атак з метою викрадення особистих даних.

З урахуванням праць С.Зайцевої [71], Л.Златів [77] плануємо тему заняття «HTML – мова розмітки веб-документів», результатом опанування якої стане розробка, наповнення відповідним медіаконтентом власного блогу. Ефективним на заняттях має стати метод мозкового штурму з метою розв'язання проблемних питань («Існування сучасної людини без гаджетів: чи це можливо?», «Інтернет – відстань до реальності?», «ЗМК як шоу – критичні точки доступу до інформації» та ін.) в умовах колективної співдії: така форма

роботи сприяє генеруванню ідей, навчає комунікативній толерантності, спонукає до екологічного мовлення. Серед форм перевірки набутих у курсі «ІКТ» знань та умінь пропонуємо захист проектів-презентацій на одну тем: «Скажи булінгу: «Ні», «7 порад ефективного використання Фейсбуку», «Медіаграмотність – це Я» та ін.

Протягом 1-2 курсів студенти опановують такі психолого-педагогічні дисципліни: «Педагогіка», «Теорія навчання», «Теорія виховання», «Порівняльна педагогіка», «Загальна психологія». До занять з курсів «Педагогіка», «Психологія» з урахуванням напрацювань зарубіжного досвіду пропонуємо теми, питання, вивчення яких спільно зі студентами має сприяти формуванню критичного мислення, умінь усвідомленого та доцільного використання засобів медіаосвіти; прагненню до рефлексії власної діяльності та захисту від психологічних впливів (маніпуляції, цькування) у медіапросторі.

До курсу «Педагогіка» пропонуємо розділ/тему «Досвід упровадження медіаосвіти в теорії і практиці українських педагогів». Зокрема, вивчення праць провідних медіапедагогів і медіакритиків може здійснюватися у формі конференцій, круглих столів, дискусій; електронного портфоліо як медіапродукту, підготовленого студентами за тематикою дослідницьких проектів. На заняттях привертаємо увагу до моделювання уроку з урахуванням принципів інформаційності, інноваційності, інтерактивності. Для курсу «Педагогіка», на нашу думку, важливим є упорядкування електронного портфоліо (медіатеки медіапродуктів, аудіозаписів для радіожурналу, аудіо листів-привітань, креолізованих текстів, відеороликів, сценаріїв заходів із урахуванням виховного потенціалу засобів медіаосвіти), для майбутніх вчителів-словесників як педагогів-організаторів, керівників гуртків, класних керівників.

До програми занять з курсу «Психологія», враховуючи наукові дослідження [147; 163; 206; 219] пропонуємо увести питання «Вплив медіа на вікові особливості школярів», при розгляді якої доцільно розглянути теми «Як розпізнати маніпуляційні впливи у віртуальному просторі», «Негативні тенденції гаджетозалежності школярів», «Медіагігієна психофізіологічного стану учнів», «Мозаїчне (кліпове) мислення – глобальна інтелектуальна катастрофа людства», «Уніфікація людства – «смайл», «лайк», «гіф» – чужі емоції, чуже життя», «Хто господар «фабрики» фейків?».

Серед ефективних форм роботи на занятті доцільно запропонувати завдання, основу яких складають проблемні ситуації.

Наприклад: 1. У соціальній мережі з вами хоче познайомитися незнайомець старшого віку. Ваші дії.

2. Батьки поставили ліміт використання мережі Інтернет. Що Ви вчините, коли їх не буде вдома: а) буду день сидіти перед комп'ютером; б) намагатимуся зайнятися улюбленою справою; в) піду на зустріч із друзями.

3. Ви (на посаді учителя) помічаєте, що учень став замкнутим, не готується до уроків, чомусь увесь час заглядає до телефону й озирається. Прокоментуйте свої подальші дії.

Для вирішення суперечливих питань медіакомунікації доцільно проводити семінари-дискусії як спосіб ефективної комунікативної взаємодії, у ході якого відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні й розв'язанні теоретичних і практичних проблем. Водночас дискусія надає можливість кожному учасникові визначити й відстоювати власну позицію, формує вміння слухати.

3.2. Оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіа текстом

Розглянемо другу педагогічну умову – *оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом*. Ураховуючи те, що для майбутнього вчителя важливі знання культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, до змісту нормативного курсу з урахуванням праць І.Кочан [115], О.Каменська [94], С.Карамана [98], «*Лінгвістичний аналіз тексту*» уводимо теми або питання: медіатекст», «медіалінгвістика», «медіалінгвістичний дискурс», «масмедіа», «медіакомунікація», «Мова газет, радіо, телебачення, Інтернету», завдання на аналіз ключових слів, тлумачення термінів, здійснення лінгвістичного аналізу фрагментів медіатекстів, виділення в тексті головної думки.

Спрямовуємо роботу студентів на формування медіалінгвістичної грамотності, що передбачає системне засвоєння логічних, композиційних, стилістичних, мовних особливостей медіатекстів: журналістського, PR, рекламного, редагування медіатекстів, знаходження найбільш доцільних мовленнєвих засобів під час редагування медіатекстів різних типів та жанрів; формування навичок роботи з довідковою літературою, інформаційною

системою Інтернет для самостійного пошуку необхідної інформації під час редагування медіатекстів.

Культура роботи з медіатекстом на заняттях охоплює такі компоненти, як психологічні передумови сприйняття медіатексту, здатність проаналізувати текст, осмислити. Доцільним є формування аналітико-інтерпретаційних умінь, зокрема умінь структурувати, виокремлювати інформацію з одного чи кількох медіаджерел, тему й мікротеми, розрізняти важливі і другорядні деталі медіаповідомлення; застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів.

Відзначимо необхідність текстово-жанрових умінь: зокрема умінь складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу) з урахуванням структурно-смыслових, мовностилістичних особливостей; аргументувати, толерантно відстоювати власну позицію щодо визначеної проблеми в тексті; «стилізувати», прагнути до самовдосконалення шляхом імпровізації з медіа текстами. оцінювати медіатекст з огляду нормативності (впізнавати, аналізувати, зіставляти мовні явища, фактів; здійснювати роботу над помилками в тексті, редагувати).

Оволодіння культурою дослідницької роботи з медіа текстом передбачає сформованість мовнокомунікативних умінь, зокрема умінь розпізнавати типові невербальні засоби, які вказують на наявність прихованого змісту повідомлення, розуміти підтекст у повідомленні, зокрема виражений невербально; володіти прийомами комунікативної взаємодії відповідно до мети і ситуації спілкування; визначати мету мовця і передбачає комунікативний намір співрозмовника для побудови стратегії конструктивної медіакомунікації; проєктувати почуте на власний та суспільно-історичний досвід; розрізняє основні факти і судження медіаінформації; обґрунтовувати свою позицію щодо почутого повідомлення з увагою до окремих деталей, покликаючись на його зміст, власний досвід та окремі джерела (які вважає авторитетними); визначати естетичну цінність медіа тексту.

Доцільними є аналітико-інтерпретаційні уміння, зокрема уміння створювати плани, конспекти медіатексту, виокремлювати відповідно до визначених цілей інформацію з одного чи кількох медіа джерел (новин, хроніки, програми радіо,

телебачення), доречно використовувати її; визначати істотні деталі, що сприяють або заважають комунікації; тему й мікротеми, основну й окремі побічні ідеї, розрізняти важливі і другорядні деталі повідомлення; дотримуватися вимог до структурування логіки викладу медіатексту; застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; з'ясовувати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів.

Важливі текстово-жанрові уміння, важливо, як майбутній учитель самостійно добирає медіатекст, засіб медіаосвіти, як і які способи роботи медіатекстом використовує, враховуючи педагогічну мету застосування на уроці (радіогазета, блог), те, кому призначений медіатекст, за потреби використовуючи окремі прийоми скорочення; створює різні за обсягом медіатексти різних типів, стилів і жанрів, пов'язуючи актуальні ідеї та аргументуючи власну позицію щодо самостійно визначеної проблеми; імпровізує з медіа текстом, взаємодіє з іншими через власний медіа освітній продукт / медіатекст (наприклад, допис до шкільного веб-сайту, відеоролик).

Результатом розуміння медіатексту є здатність відтворити почутий, прочитаний, побачений матеріал. Для ефективного аналізу медіатексту важливо дотримуватися культури читання, текстової культури, моделювати зв'язний текст із урахуванням структурно-сміслових, композиційних особливостей, умінь працювати з різними словниками, у т.ч. інтернет-порталом «Словники України онлайн».

Оволодінню дослідницької роботи з медіатекстом сприяють також варіативні курси «*Медіаосвіта*» (14 год. лек., 16 год. практ.) і «*Медіакультура вчителя-словесника*» (14 год. лек., 16 год. практ.), на заняттях пропонуємо ситуаційні завдання медіаосвітнього змісту на формування системи ключових медіапонять, перевірку умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, працювати з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, готувати медіащоденник; враховуємо шкільну програму для учнів 5-9 класів (Дод.Л).

Варіативний курс «*Медіакультура вчителя-словесника*» пропонуємо студентам 3 курсу, серед завдань виокремлюємо, зокрема, мовностилістичний аналіз медіатексту, формування критичного мислення, практичних умінь використання навчальних медіапродуктів; підготовку медійних текстів різних жанрів (див. Додаток Е). Акцентуємо увагу на місце медіаосвіти

(медіаграмотності) у професійній діяльності вчителя-словесника, медіасамоосвіту як складову самоосвіти в системі освіти впродовж життя.

Для аналізу студентам пропонуємо документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, есе), науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, кіно, телепередачі, відеокліпи, аналізуємо їхню специфіку, тематичне розмаїття і т.ін.), досліджуємо їхні функції, основні ознаки - оперативність, інформаційність, наочність. Досліджуємо мову радіо тексту, поєднання словесного і звукового ряду, використання широкого спектру можливостей аудіоряду музики, шумових ефектів, фонетичних і паратембральних властивостей мовлення (інтонація, темп, індивідуальні голосові якості) робить мову радіо потужним засобом впливу на масову аудиторію, специфіку телевізійного спілкування (поєднання вербального, звукового, візуального), вивчаємо можливості громадського радіо і телебачення в освітній діяльності закладів.

Під час розробки і упровадження курсу наголошуємо на самостійній роботі студентів, тому що саме такий вид роботи виробляє вміння і навички усного і писемного мовлення в соціальних мережах, уміння дотримуватися морально-етичних норм, розвиває логічне й образне мислення, уяву, пам'ять, інформаційні уміння. Проектуючи завдання, враховуємо специфіку критичного аналізу тексту, звертаємо увагу на виявлення в медіатексті ознак маніпулятивного впливу; співвідносимо зміст і мовне оформлення власного медіатексту з текстами інших із метою його вдосконалення, пропонуємо студентам конвертувати медіа текст з одного жанру в інший, створити, інтепретувати власний медіатекст на основі почутого, побаченого (аудіовізуальний текст).

Заняття спецкурсу і *методики навчання української мови* доповнюємо питаннями медіадидактики, формування медіатеки до уроків та гурткової роботи. Враховуємо, що вчитель як предметник і класний керівник, наставник, має формувати теоретичну базу знань учнів із основ медіаграмотності і практичних навичок ефективної та безпечної взаємодії з інформацією, отриманою з медіаджерел, у тому числі з урахуванням використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденній практичній, зокрема в навчально-пізнавальній діяльності учнів та в їхньому міжособовому спілкуванні; навчає сприймати і переробляти інформацію, що передаються каналами масмедіа. Є необхідність формувати в учнів уміння розуміти прихований зміст

того чи іншого повідомлення, протистояти маніпулюванню свідомістю та пропаганді під кутом мас-медіа. Про це слушно зауважують О.Волошенюк, О.Мокрогуз, П.Коваленко [29].

Аналіз звітної документації практик, проведений нами на філологічних факультетах педагогічних університетів, засвідчив недостатню роль педагогічної практики у формуванні низки професійних умінь студентів, тому уводимо теми «Медіатекст на уроках і в позаурочній діяльності», розглядаємо методичні прийоми занять, проведення шкільного факультативу з основ медіакультури, пропонуємо такі форми і методи: рецензія, твір; творчі роботи (написання репортажу, статті, інтерв'ю; екскурсії, зустрічі з українськими меценатами тощо).

Важливо, як учитель оволодіє навичками аналізу медіатекстів, навчитися критично сприймати медіаповідомлення, застосовувати методи і прийоми психологічного захисту від непотрібної інформації, толерантної безпечної поведінки в медійному просторі, як володіє навичками організації особистісного медійного простору; розвиватиме мотивацію щодо формування індивідуальної медіаграмотності; добирає медіаресурси для визначення, дослідження й репрезентації питань і проблем, для здійснення тих чи інших проєктів; оцінює мову медіа текстів. Необхідно навчити вміння визначати види, жанри і категорії; декодувати, ідентифікувати й обговорювати аудіовізуальні тексти, у тому числі, пов'язані з мовою медіа (план, колір, звук, жести тощо); описувати основні ознаки і характеристики медіа текстів, ставити запитання щодо головної думки медіатексту.

Перевіряємо також володіння думкою щодо змісту медіатексту (точність, доречність, упередженість тощо) і форми; порівняння власного досвіду з аналогічним у сфері медіа всередині своєї вікової групи; розуміння специфіки жанру й виду медіатексту; які обирає шляхи представлення матеріалу в медіатексті; аналізує вплив реклами; визначає різницю між реальною подією та її відображенням у медіатексті; вміє порівнювати різні думки, що пролунали стосовно інформації, висловлювати різні думки, аргументувати свій вибір тексту виступу, допису під час дискусії про медіапродукцію; уважно та критично «читати» медіатексти; відбирає медіатексти відповідно до розважального чи інформаційного аспекту змісту; аналізує вплив медіа на професійний розвиток і дозвілля людей.

Важливою формою самостійної роботи є ведення медіащоденника. Робота над медіащоденником вимагає індивідуальної форми навчання, систематичності та сприяє розвитку критичного мислення, виробленню навичок медіагієни, глибокому аналізу норм та правил взаємодії зі «світом» засобів медіаосвіти. Вагомим під час ведення медіащоденника є культура роботи з медіатекстом під час написання есе до університетської газети, блогу або сайту та підготовки тез до збірника студентських наукових матеріалів, майбутні вчителі враховують такі принципи побудови, як стислість, компактність, послідовність, цілеспрямованість, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, закінченість, обґрунтованість висновків, наявність посилань.

3.3. Створення студентами власного медіаосвітнього продукту

Для визначення третьої педагогічної умови створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності охарактеризуємо поняття *медіаосвітній продукт* за працями В. Іванова [84], О.Волошенюк [29] В.Різун [145], Н.Череповської [287], Н.Чичеріної [290]. Це сконструйована реальність; він відображає не реальний світ, а деякі суб'єктивні, ретельно дібрані уявлення про нього; медіа забезпечують свою аудиторію інформацією, на основі якої формується уявлення про реальність; створення медіапродукту має приносити прибуток; медійний продукт – це певним чином реклама способу життя тих чи інших інших цінностей. У межах дослідження медійний продукт характеризуємо з урахуванням дослідницьких позицій науковців як сконструйовану реальність, яку можна використати, інтерпретувати або створити власну для досягнення навчальних цілей, задач, цінностей в освітньому процесі з метою сформувати національні, гендерні уявлення, соціальний або культурний досвід мовної особистості школяра.

У позанавчальній діяльності реалізувати умову створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту пропонуємо через діяльність наукового гуртка «Медіакультура вчителя-словесника». Це організаційне утворення, учасниками якого є студенти різних курсів, об'єднаних спільними інтересами. Метою діяльності гуртка є формувати теоретичну базу знань у майбутніх учителів із основ медіаграмотності, медіапедагогіки, медіакультури,

медіакомпетентності, умінь здійснювати міжособистісне спілкування в сучасному медіапросторі, конструктивно спілкуватися в колективі, реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, працювати з медіа текстом, виконання наукових досліджень, підготовка медіа проектів, газети «Гаудеамус» із проблем формування медіакультури дослідника у системі: університет – школа.

Роботу гуртка визначаємо за такими цілями і напрямками, як науково-дослідницький (вивчення культурологічних факторів впливу на формування медіа культури особистості; навчально-методичний (підготовка методичного забезпечення до педагогічної практики з урахуванням освітніх інновацій) ; виховний (проведення конкурсів, проектів з учнями загальноосвітніх закладів); інформаційно-технологічний (створення відеотеки педагогічної практики, газети). В основу програми діяльності покладено принципи психопедагога Е.Стоунса, котрий наголошував на потребі допомоги в навчанні учням: «допомогти навчитися мислити, пізнавати світ, підтримати бажання зробити у ньому щось, формувати повагу до думки інших людей, одночасно відстоюючи власну позицію» [249]. Студентам пропонується підготувати репортажі, інтерв'ю, розповіді про кумирів, оточення, роздуми до університетської газети, на головну сторінку університету, в соціальній мережі Фейсбук; складання колажів, реклами для виховних заходів у межах факультету та університету.

До занять студентського наукового гуртка «Медіакультура вчителя-словесника» уведено теми: дослідження жанрового стилю ЗМІ, мовних засобів, робота автора над кожним словом тексту, авторське бачення проблеми, способи утримання автором читацької уваги. Робота з медіатекстом у науковому гуртку дозволяє систематизувати набуті знання, сформувати систему ключових медіапонять. Пропонується залучення студентів до аналізу посібників із медіаграмотності, медіаосвітніх сайтів, проектів Академії Української Преси.

Поряд із упровадженням варіативних курсів із медіаграмотності на заняттях гуртка уведено тему позакласної медіаосвітньої діяльності вчителя української мови і літератури за допомогою засобів медіаосвіти. Підготовка в професійно орієнтованих заходів передбачає участь студентів у роботі Кіноклубу, невід'ємного компонента роботи студентського гуртка, яка здійснюється на матеріалах та за допомогою засобів медіаосвіти. Зокрема, аналіз мови помилок ведучих телевізійних програм, компонування відеофрагментів, побудови

телетексту здійснюється під час перегляду навчально-освітніх телепрограм, безпосереднього спілкування із видатними особистостями (педагогами, журналістами), екскурсії на телестудію СумДУ, обласне телебачення.

Позааудиторна робота передбачає проведення предметних тижнів факультету, підготовку профорієнтаційних, виховних заходів (свято української писемності, Міжнародний день рідної мови, День філолога) із використанням засобів медіаосвіти на основі власно створених медіа продуктів.

Реалізація означеної умови під час навчальної діяльності майбутніх учителів відбувається під час виконання завдань педагогічної практики. З цією метою ми керувалися програмою з української мови 5-9 класи [266], програмою профільного навчання з української мови [267], напрацюваннями українських методистів [159; 193; 214], програмами фахівців із медіаосвіти [129, 185, 287]. Так, пропонуємо під час педагогічної практики у п'ятому класі скласти замітку в газету інформаційного характеру, в шостому – про вчинок людини типу роздуму, семикласники пишуть замітку дискусійного характеру. Дев'ятикласники мають написати статтю на морально-етичну тему до газети. Під час мовних олімпіадах і конкурсах учням пропонуємо написати есе – твір, який цілком відповідає вимогам, які ставляться до медіатексту. Відповідно до завдань пропонуємо проаналізувати сайти учителів-словесників із подальшою розробкою власного медіапродукту, який можна буде використати під час педагогічної практики.

Важливим елементом *педагогічної практики* є моделювання і проведення виховних заходів із елементами створення та використання медіатекстів (запис відеорепортажів, аудіотекстів, створення колажів, презентацій, web-сторінок, інтернет-реклам), з'ясування можливостей Інтернет-ресурсів.

Під час педагогічної практики майбутнім учителям пропонуємо обирати метод портфоліо. Основною метою портфоліо є демонстрація високого рівня засвоєння знань, умінь і навичок, їх практичного застосування, відображення динаміки професійного розвитку фахівця, спонукання до самостійного аналізу власних досягнень й самооцінки результатів роботи. З-поміж домашніх завдань для учнів ми пропонуємо такі, як підготувати доповідь на одну з тем «Мотиваційні лайфхаки для перевірки інформації» «Ефективні способи отримання фідбеку», «Лідери думок», «Прийоми маніпуляцій у ЗМІ»; підготуватися до ролі ведучого тренінгу на розпізнавання стереотипів;

переглянути запропонований учителем фільм на предмет пропаганди з подальшим обговоренням на засіданні гуртка. Такі форми роботи розвивають пошукову діяльність, пізнавальні інтереси, вчать учнів толерантно ставитися до думок та позиції інших, чітко висловлювати власну позицію, приймати позицію співрозмовників.

Після закінчення педагогічної практики передбачено захист своїх досягнень під час звітної конференції студентами-практикантами, на основі прийомів роботи з медіатекстами. Метою проектування з проблематики медіаосвіти виступає розвиток медіакомпетентності студентів.

Отже, на основі аналізу, узагальнення наукових, довідникових джерел педагогічні умови визначено як обставини, за яких успішно відбувається процес підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. З урахуванням наукових досліджень та проведеної дослідно-експериментальної роботи окреслено педагогічні умови мовно-методичної підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти.

Висновки до розділу 3

На підставі структурно-логічного аналізу обґрунтовано педагогічні умови реалізації мовно-методичної підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, а саме: забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

На мотиваційному етапі пріоритету надавали забезпеченню інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення студентів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, створення системи знань з основ медіаосвіти та вмінь використовувати засоби медіаосвіти у професійній діяльності. Використання праксеологічного та інформаційного підходів

забезпечило формування аналітико-інтерпретаційних, мовнокомунікативних; інформаційно-технологічних умінь у процесі опанування мовних, психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних дисциплін та авторського варіативного курсу «Медіаосвіта». Результативними виявились лекції (постановка проблемних питань; включення елементів евристичної бесіди), практичні заняття (виконання завдань медіаосвітнього змісту на перевірку умінь аналізувати, узагальнювати, аргументувати), індивідуальна робота з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, медіатекстами програм радіо і телебачення. Використання системного та особистісно орієнтованого підходів забезпечило взаємозв'язок навчальних занять і позанавчальних заходів та їх зорієнтованість на підготовку культуромовної особистості майбутнього вчителя, на саморозвиток та рефлексію студентів.

У позанавчальній діяльності довів ефективність гурток з медіакультури, діяльність якого скеровували на формування екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі.

На дослідницькому етапі заняття з нормативного курсу «Лінгвістичний аналіз тексту», авторського варіативного курсу «Медіакультура вчителя-словесника» спрямовували на оволодіння студентами культурою роботи з медійним текстом різних видів та жанрів (газетного, журнального, інтернет (сайти, блоги, форуми, інтернет-видання та ін.), що сприяло підготовці критичного есе, проектів із медійної комунікації та нетикету, медіаосвітніх квестів. Нормативний курс із методики навчання української мови було доповнено питаннями медіадидактики, формування медіатеки до уроків та гурткової роботи. Участь студентів на заняттях гуртка з медіакультури в імітаційно-моделюючих іграх, тренінгах, майстер-класах «Використання QR-коду на уроці рідної мови», «Google – платформа медіаосвітньої діяльності вчителя», «Топ-10 онлайн-інструментів для ефективного уроку з української мови», дискусіях із запрошенням фахівців, у конкурсах соціальних проектів, у підготовці університетської газети забезпечувало формування текстово-жанрових, мовнокомунікативних умінь.

На інтегративному етапі (4 курс) особливу увагу було приділено формуванню умінь студентів аналізувати, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у процесі гурткової роботи (мультимедійні

презентації в соціальній мережі Фейсбук, електронний проект «Мовосвіт». відеоролики з основ академічної культури, розвитку культури медіагігієни) і педагогічної практики (плани-конспекти уроків, формування відеотеки до уроків, занять шкільного гуртка, виховних заходів). Доведено, що позааудиторна робота (проведення предметних тижнів факультету, підготовка профорієнтаційних заходів (свято української писемності, Міжнародний день рідної мови, конкурс «Мій університет – моя гордість» та ін., участь у вебінарі) сприяли усвідомленню цінностей медіаосвіти у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді, її соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

Розділ 4

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МОВНО-МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ

4.1. Міждисциплінарна підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти

Проаналізуємо зміст практичної діяльності студентів під час опанування основних та варіативних дисциплін: «Фахова українська мова», «ІКТ», «Педагогіка», «Психологія», «Методика навчання української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», варіативні курси «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника».

Зміст курсу «Фахова українська мова» збагачували питаннями: мова медіа, медіа безпека, медіаконтент, мережеве спілкування, медіакультура вчителя, норми еколінгвістичної поведінки, медіатекстова діяльність, медіатексти, мистецтво медіакомунікації, вербальні і невербальні засоби медіа комунікації, медіаінтерпретація. Було запропоновано виконання завдань з медіалінгвістики, медіалінгвістичної грамотності під час теми «Виявлення порушення правильності, ясності, логічності, виразності та інших комунікативних якостей мови за допомогою засобів медіаосвіти». Роботу над культурою мови студентів спрямовували на підвищення загальномовної та професійної мовної культури, що відбувалося на основі аналізу текстів художньої літератури, фольклору, публіцистики; технічні уміння перевіряли за допомогою різнорівневих тестових завдань. До роботи залучали електронні ресурси, онлайн-словники, енциклопедії, розміщені у блозі «Освітній простір медіаграмотності». Дотримувались принципів системності, цілісності, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності. Принцип лінгвоекології знайшов відображення під час уведення теми «Вербальна і невербальна комунікація: прихований контекст у віртуальному просторі». Під час заняття працювали з усними і писемними медіатекстами: створювали промови на захист рідної мови, урочисті промови, промови до захисників України, враховуючи комунікативну, конструктивну, апелятивну, емотивну, метамовну функції мови у процесі комунікації.

У форматі круглого столу відбувалося обговорення вербальних і невербальних засобів комунікантів. Створені відеозаписи промов розміщували на професійно зорієнтованій сторінці «Медіакультура вчителя-словесника» в соціальній мережі Фейсбук для обміну досвідом, практичними навичками і еколінгвістичного (толерантного) коментування.

На заняттях із курсу «Інформаційно-комунікаційні технології» студенти опановували необхідні знання для якісного й ефективного застосування

засобів медіаосвіти на уроках української мови і літератури в середній школі. Зміст курсу збагатили питаннями щодо оволодіння технічними вміннями унаочнення навчального матеріалу, інформаційно-технологічними уміннями використовувати базові електронні програми для створення медіапрезентацій (Microsoft Power Point), відеофільмів (Windows Movie Maker), ілюстрацій, колажів, онлайн-газет для шкільного прес-центру (MS Publisher) і т.д.; набуття навичок і технічних умінь безпечного перебування в мережевому просторі та медіаспоживання інформації, кібер-атак від сторонніх осіб та безпечній комунікації у соціальних мережах (сервіси Фейсбук, Ютуб), здійснювали рефлексію щодо використання засобів медіаосвіти, що, як показує аналіз, мотивувало їх до самонавчання, постійного вдосконалення знань, умінь і навичок використання засобів медіаосвіти у професійному житті.

Для мотиваційного забезпечення оволодіння студентами засобами медіаосвіти створювали медіаосвітнє навчальне середовище, що передбачало наявність сукупності умов, які сприяють формуванню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між студентами, викладачами і засобами медіаосвіти, а також формуванню пізнавальної активності студентів за умови наповненості середовища (мультимедійні презентації, онлайн-енциклопедії тощо) та узгодженості з предметним змістом певного навчального курсу.

Набуті вміння майбутні вчителі української мови і літератури використовували у діяльності університетського і шкільного прес-центру, у створенні записів аудіопрограм для радіо чи ролику для шкільного каналу на відеохостингу Ютуб (під час педагогічної практики), верстки газети. Так, яскравим прикладом електронної газети став онлайн-проект групи студентів-філологів «Мовосвіт» до Міжнародного дня рідної мови. Під час практичних занять студентам пропонували вправи для створення мультимедійних презентацій, які були пов'язані зі змістом навчання мовно-методичних, психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних дисциплін.

Не менш важливою була лекція-візуалізація «Безпека у віртуальному просторі», мету якої передбачали у формуванні критичного аналізу інформації, що надходить з мереж, формуванні вмінь убезпечити себе від маніпулятивного впливу, кібер-атак від сторонніх осіб та безпечній комунікації у соціальних мережах. Результатом лекції-візуалізації «стали» буклети-мотиватори «Топ-10 порад щодо безпечного споживання Інтернет

простору», «Знайди 7 відмінностей дезінформації на двох однакових картинках», «Не залишай пароль на невідомому сайті» та ін.

Доцільною в курсі «ІКТ» виявилась, як показало опитування й оцінювання проєктів, тема «Мультимедійна презентація у викладанні української мови». Під час практичних занять студентам пропонували не тільки вправи на створення мультимедійних презентацій, а й виконання завдань щодо потреби використання засобів медіаосвіти на певному етапі уроку з української мови.

З метою моделювання проблемних та особистісно значущих ситуацій використовували метод «мозковий штурм», який полягав у проведенні колективної роботи з розв'язання проблемних питань: Чи можна уявити сучасне життя людини без засобів медіа? Яким би було життя людини без доступу в «Онлайн»? Сучасні ток-шоу на телебаченні – розвага чи інформація для серйозних роздумів? та ін. Під час «мозкового штурму» учасники дотримувались таких правил: прагнути відшукати більше ідей щодо вирішення проблемних питань; сприймати будь-яку позитивну ідею, надати необмежену кількість ідей або розвивати ідеї інших учасників; не обговорювати, не критикувати висловлювання, твердження інших, не намагатися давати оцінку запропонованим ідеям на етапі їх висування.

Усіх студентів об'єднала спільна робота над пошуком істини. Розмірковуючи над проблемою, доповнюючи один одного, підхоплюючи й розвиваючи ідеї, майбутні учителі дійшли єдиної думки, що таке досягнення людства, як ІКТ, мережа Інтернет, беззаперечно, робить наше життя легшим, зручним та цікавим. Підсумковим проєктом із курсу «Інформаційно-комунікаційні технології» стало створення презентацій до Дня безпечного Інтернету на факультеті «Скажи булінгу: «Ні», «7 порад ефективного використання Фейсбуку», «Медіаграмотність – це Я» та ін.

Оволодіння студентами матеріалом психолого-педагогічних курсів сприяло формуванню критичного мислення, умінь розглядати педагогічні явища діалектично, у взаємозв'язку. У курсі «Педагогіка» привертати увагу до моделювання уроку з дотриманням принципів інформаційності, інноваційності, інтерактивності, залучали студентів до написання есе на теми «Здійснення позакласної діяльності вчителя за допомогою використання засобів медіаосвіти», «Самоосвіта в системі медіапідготовки до професійної діяльності». Під час занять студентам пропонували роботу в мережі Internet як засобу самоосвіти, зокрема, електронні джерела пошуку та обробки інформації.

До курсу «Педагогіка» пропонували розділ/тему «Досвід упровадження медіаосвіти в теорії і практиці українських педагогів». Зокрема, вивчення праць провідних медіапедагогів і медіакритиків здійснювали у формі конференцій, круглих столів, дискусій; електронного портфоліо як медіапродукту, підготовленого студентами за тематикою дослідницьких проектів. Пропонували теми для наративів, мета яких – формування вмінь структурованого діалогу і дискусії за висловами педагогів «Народ стає незалежним не стільки силою зброї, скільки силою національного духа (Г.Філіпчук), «Націю можна врятувати, дбаючи ... про її душу, якій так необхідна фізична і духовна чистота» (О.Захаренко), «Слова, що ліки - допомагають людині лишень, коли вони сказані від душі»(О.Захаренко), «Майдан знову навчив нас любити Україну, вірити в неї» (А.Любка), "Важко доводиться книжці змагатися із цікавішими і, можна сказати, простішими стежками пізнання та самопізнання, бо дивитись кінофільм – це передусім втіха, задоволення..."» (В. Сухомлинський)..

У процесі викладання курсу психології розглядали аспекти психології комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу в онлайн-діалозі: дезінформація, булінг, маніпуляції, особливості комунікації, активного слухання, емпатії, толерантності, розглядали специфіку мовної поведінки учителя у професійній діяльності. Вивчення психологічних аспектів сприяло майбутньому вчителю у дослідженні загальних психологічних особливостей учня: допомагало створити психологічний портрет учня на різних вікових етапах розвитку, передбачити та відвести небезпеку від взаємодії учнів із мережевим простором.

Цілеспрямовану мотивацію формували під час лекцій (постановка проблемних питань; уведення в дискусію; включення елементів евристичної бесіди), практичних занять (виконання завдань на перевірку умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати інтерактивних методів перевірки та оцінювання знань: «Мозкового штурму», «Я почну, ти продовж», «Робота в підгрупах, парах», «Мікрофон», «Знайди помилку», «Займи позицію», «Встанови відповідність»), індивідуальної роботи (робота з медіаджерелами, підготовка медіащоденника).

Роботу студентів на заняттях нормативного курсу «Лінгвістичний аналіз тексту» спрямовували на формування медіалінгвістичної грамотності, що передбачало системне засвоєння логічних, композиційних, стилістичних, мовних особливостей медіатекстів: журналістського, PR, рекламного,

редагування медіатекстів, знаходження найбільш доцільних мовленнєвих засобів під час редагування медіатекстів різних типів та жанрів; формування навичок роботи з довідковою літературою, інформаційною системою Інтернет для самостійного пошуку необхідної інформації під час редагування медіатекстів.

Курс із методики навчання української мови доповнювали питаннями медіадидактики, формування медіакомпетентності як якості медіаграмотної особистості, медіатеки до уроків та гурткової роботи [95; 108; 114; 143; 152; 155; 166; 201]. Мета методичної підготовки – розвиток творчих рис особистості майбутнього вчителя-словесника, формування в майбутніх педагогів чітких уявлень стосовно мовного, літературного розвитку учнівської молоді, фасилітативних взаємостосунків між учителем і учнем.

На заняттях пропонували завдання на формування вмінь визначати найбільш ефективні методи збору і обробки здійснювати пошук інформаційних джерел, доводити правильність дослідницької позиції, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом, створювати власний фаховий текст, планувати дослідну роботу в школі.

Завдання з методики навчання української мови включало розробку плану і проведення уроку за допомогою презентації Microsoft Power Point; формування медіатеки і розробку поурочних планів із застосуванням відібраних медіапродуктів, власних дидактичних матеріалів до уроків. Метою даного етапу є забезпечення студентів необхідними знаннями та уміннями ефективного та умілого використання засобів медіаосвіти.

Для ефективної підготовки майбутніх учителів-словесників з урахуванням дослідницьких напрацювань [144, 185] до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності студентам ЕГ пропонували **інтегрований спецкурс «Медіаосвіта»**.

Курс спрямовували на формування у студентів таких умінь: розрізняти типологію сучасних засобів масової інформації; визначати структуру медіатексту/ медіапродукту; орієнтуватися в тенденціях розвитку медіаосвіти в Україні та зарубіжжі (США, Великобританія, Німеччина, Канада, Фінляндія, Австралія та ін.); аналізувати мову (доречність, чистоту, правильність, точність) та достовірність медіаджерел; створювати нові якісні медіатексти/медіа продукти на основі поєднання різноманітних технічних та програмних засобів медіаосвіти; виявляти маніпулятивний контент медіа; використовувати

міжнародні, законодавчі, нормативно – правові документи під час планування проведення медіаосвітніх заходів (тренінгів, уроків, виховних годин); аналізувати явища і процеси в соціально-економічному житті суспільства в минулому та сучасному вимірах; давати оцінку культурно-історичному розвитку суспільства, його культурному і духовному надбанню використовувати в навчально-виховному процесі приклади негативних соціальних тенденцій, що створюють засоби масової інформації (пониження рівня моральних і духовних потреб молоді, створення негативних ідеалів і кумирів, героїв тощо); запроваджувати в навчально-виховному процесі інноваційні технології навчання, створювати єдиний інформаційний простір (інтерактивність, комунікативність, мультимедійність, індивідуалізація тощо); уміти сприймати, усвідомлювати, критично мислити, осмислювати; виділяти головне, суттєве, моделювати зв'язний медіатекст із урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей та принципів побудови тексту, новизни; готувати рецензії; оцінювати зміст, форму і стиль аудіовізуальної та друкованої інформації; здійснювати перевірку медіаінформації на норми академічної доброчесності, норми запозичень, достовірність цитат та ін.; розпізнавати гіперболізацію медіа змісту повідомлень та пояснювати мету їх використання; формувати самопрагнення до позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; створення системи знань з основ медіаосвіти, умінь використовувати засоби медіаосвіти у професійній діяльності, розвитку культури медіагігієни для здійснення безпечної та усвідомленої комунікації в мережевому просторі, співдії із засобами мас-медіа; стимулювати професійний розвиток, саморозвиток та рефлексію.

Під час засвоєння теми «Веб-медіатекст» майбутні вчителі розглядали специфіку веб-медіатексту, проблему статусу інтернет-ЗМІ, специфіку гіпертекстової медіапублікації, електронний гіпертекст як особливий вид медіатексту, вимоги до інтернет-публікацій, жанрові особливості веб-медіатексту, інтернет-журнал або веб-блог.

Запропоновані лекції-візуалізації дозволили транслювати навчальну інформацію у візуальній формі, у логічно структурованому вигляді. Під час лекцій застосовували словесні та наочні методи демонстрації матеріалу; апаратні та програмні засоби медіаосвітніх технологій: комп'ютер, медіапроектор, програма Microsoft Power Point, інтернет-ресурси.

Під час опанування курсу студентам було запропоновано скласти словник із медіаграмотності, розробити правила сетикету. Заняття відбувалися як у індивідуальній, так і у колективній формі. Значних результатів удалось досягти у процесі використання технології «Проблемне коло», за схемою: постановка означеного питання; його обговорення; варіанти вирішення проблеми.

У курсі приділяли увагу постановці проблемних питань; включенню елементів евристичної бесіди, дискусійних питань, виконанню завдань на перевірку умінь вибирати, аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, індивідуальної роботи з медіаджерелами, підготовка медіащоденника. Доцільними виявились ситуаційні завдання медіаосвітнього змісту на формування системи ключових медіапонять, перевірку умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, працювати з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, готували медіащоденник.

Ефективними виявились лекції (постановка проблемних питань; дискусійних питань), практичні заняття (виконання завдань медіаосвітнього змісту на перевірку умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати), індивідуальна робота (робота із онлайн-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами). Принцип лінгвоекоекології розглядали під час вправ на розвиток умінь комунікувати «Толерантний діалог в різних соціальних середовищах», «Комунікативні стратегії для протистояння маніпулятивним впливам», веб-квесту «Лікувальні властивості Слова». Екологізування мовного середовища відбувалося під час занять із залученням авторського професійно зорієнтованого блогу в соціальній мережі Фейсбук «Медіакультура вчителя-словесника» (<https://www.facebook.com/groups/1544313565646322/>) студенти презентували в мережі власно створений медіатекст (продукт), ділилися досвідом та коментували мультимедійні файли своїх колег «Соціальна аудіовідеореклама до Дня матері», акція «Мотиватор до дня писемності», мовно-художній проект «Мовний календар: екологія рідної мови», електронний проект до Міжнародного дня рідної мови «Мовосвіт».

Практичні заняття-дослідження були присвячені темі «Медіаосвіта і медіаграмотність у розрізі наукових досліджень», у якому студенти готували тези та матеріали для виступів під час Днів науки. На заняттях використовували, зокрема, такі методи роботи з медіатекстом: методи інтерв'ю, сторітелінг, візуалізації, ментальні карти, інтернаціональне кафе. Проілюструємо застосування цих методів.

Метод створення ментальних карт було використано під час заняття «Розвиток медіаосвіти в країнах США, Європи, Азії», що стимулювало до роздумів та підтвердження актуальності проблеми впровадження медіаосвітнього компонента в освітній процес в Україні.

Студенти виконували також завдання творчого характеру. Розглядаючи, зокрема, тему «Ефективні засоби медіаосвіти технологічного характеру для створення власних творчих продуктів медіадіяльності вчителя», студенти до Дня рідної мови, Дня української писемності за допомогою програм Power Point, Mowie Maker та інших створювали презентації, відеопрезентації, аудіовідеопоезію, соціальну рекламу.

На заняттях навчались визначати маніпуляції в телесюжетах, аналізувати, як постановка кадру впливає на глядача, способи саморозвитку до критичного мислення, методи декодування медіатекстів, схематично будувати структуру українського медіаринку, знаходити шляхи до ефективного конструювання власних медіамеседжів. Попередньо учасниками була укладена критична пам'ятка розуміння і створення медіамеседжу «Медіагігієна споживача»: кожний меседж конструється з конкретною метою («карта власності» українських ЗМІ); різні люди по-різному інтерпретують отримані медіамеседжі, залежно від середовища, знань, умінь і навичок; медіамеседжі можуть бути використані з метою маніпуляції, дезінформації зловмисниками задля власних цілей; прихований медіамеседж може бути у будь-якому жанрі медіатексту: друкованому, аудіовізуальному – реклама, пісня, телепрограма, кінофільм, Інтернет-текст; важливо читати не тільки зміст медіатексту (заголовки, абзаци, підписи під фото (фотомистецтво Інстаграму), а довести до автоматизму уміння аналізувати медіамеседжі перевірки його джерела, авторства; основні прийоми маніпуляцій. (коли ЗМІ лобіюють інтереси однієї із сторін конфлікту; некомпетентний підбір як очевидців та експертів, використання мовних штампів, заміна фактів судженнями, оцінкою журналіста, власною думкою, гра емоціями, для підсилення новини та досягнення поставленої мети та ін..); переконувалися, що основою критичного мислення є не правильно відповідати на запитання, а правильно їх ставити: хто створив меседж? навіщо його було створено? яка цільова аудиторія? хто за нього заплатив? хто може дістати з нього користь? кому він може завдати шкоди? яка головна ідея меседжу? про що в ньому не говориться, а було б важливо знати? контекст меседжу – коли його було зроблено, як його було представлено публіці?

4.2. Варіативний курс «Медіакультура вчителя-словесника» у мовно-методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника

Стрімкий розвиток масмедіа як потужної складової гуманітарної безпеки держави актуалізує потребу формування медіакультури в українському суспільстві, стимулює і нові вимоги до професійної діяльності вчителя і вчителя-словесника зокрема. В освітньому процесі закладу загальної середньої освіти важливо навчити учнів критично споживати медіаінформацію, комунікувати в мережевому просторі, враховуючи соціальну толерантність, створювати якісний медіапродукт. Отже, посилюється потреба формування медіакультури майбутніх учителів української мови і літератури у процесі фахової підготовки у вищій школі.

Формування медіакультури майбутніх учителів-словесників в умовах педагогічного університету розглядаємо як спеціально організований, компетентнісно орієнтований освітній процес, що здійснюється з урахуванням, зокрема, особистісного, культурологічного, текстоцентричного, компетентнісного підходів, а результатом є сформована медіа культура вчителя.

На основі дослідно-експериментальної роботи, яка триває на базі Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, визначили складники медіакультури вчителя-словесника: знанєвий, практично-діяльнісний і мотиваційно-ціннісний. У межах статті більш детально зупиняємось на практично-діяльнісному компоненті, до якого відносимо текстові, жанрові, мовнокомунікативні; інформаційно-технологічні, проєктувальні уміння.

Формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, проектних умінь студентів продовжується на заняттях варіативного курсу *«Медіакультура вчителя-словесника»* (Додаток Г).

Поетапна робота у процесі навчальних занять заактуалізовує необхідність пояснити терміни *«медіатекст»*, *«медіалінгвістична грамотність»*, *«культура дослідницької роботи з медіа текстом»*. Медіатекст вчені характеризують в об'єктиві механізмів взаємодії тексту та реципієнта, в результаті чого в його мовній свідомості формується інформаційна картина світу як результат систематичної

взаємодії реальності одного типу (концептуальної картини світу індивіда) з гетерогенною реальністю іншого типу (медіареальністю). За способом виробництва медіатекст називають або авторським (стаття оглядача, репортаж кореспондента), або колективним (матеріали новинного характеру від інформаційних агентств – Інтерфакс, ІТАР-ТАРС, CNN, Reuter, BBC та ін.) [7, с.123].

Медіалінгвістична грамотність передбачає оволодіння культурою роботи з медіа текстом, зокрема, уміннями сприймати медіатекст, критично його перевіряти, розпізнавати факти і судження медіа інформації, типові вербальні та невербальні засоби, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту повідомлення; застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; розрізняти важливі і другорядні деталі медіاپовідомлення; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів різних жанрів; складати телевізійні, радіотексти (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, есе, репортаж) з урахуванням структурно-сміслових, мовностилістичних особливостей; оцінювати медіатекст із огляду нормативності, здійснювати роботу над помилками в тексті, редагувати (дет. див. [6]).

Уведення медіа освітнього компоненту у мовно-методичні дисципліни дає підстави пояснити введення терміна «*Медіадидактична грамотність*». *Медіадидактична грамотність* передбачає наявність у майбутніх учителів знань навчального та виховного потенціалу медіатекстів, їхніх видів, функцій; особливостей медіасприйняття школярами, дидактико-методичних умов упровадження у професійній діяльності готових медіапродуктів і створення власних.

На практичних заняттях виконували ситуаційні завдання медіаосвітнього змісту на формування системи ключових медіапонять, перевірку умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, працювати з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, готували медіащоденник.

Ефективною вправою на розвиток критичного мислення стала робота у парах із розігруванням ситуативних завдань за попереднім опрацюванням

підручника від АУП «Путівник із батьківського посередництва: батьки, діти та медіа».

До евристичного діалогу спонукало залучення онлайн-ігор від АУП «Медіазнайко» та IREX «Медіаграмотна місія». Супровідними темами для обговорення стали «Ігрова залежність підлітків», «Медіагігієна дітей» та ін.

Важливим на цьому етапі стало функціонування гуртка «Медіакультура вчителя-словесника». На заняттях майбутнім учителям-словесникам пропонували завдання на розвиток умінь визначати найбільш ефективні методи збору й обробки інформації, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом і створювати власний медіатекст, планували медіосвітню роботу в школі як функціонування кіноклубу.

На заняттях гуртка студенти брали участь в імітаційно-моделюючих, дидактичних іграх, дистанційних онлайн-тренінгах, майстер-класах, дискусіях із запрошенням фахівців, конкурсах соціальних проєктів, що забезпечували формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, проєктувальних умінь. Набуті вміння студенти реалізовували у роботах на конкурс, у виступах на конференціях, публікації тез у збірниках за результатами конференцій.

Для створення власного творчого медіапродукту, під час занять використовували програми основного пакету Google Apps: Gmail: сховище електронної пошти та інструменти для пошуку, що допомагають студентам швидко шукати потрібну інформацію й відправляти миттєві повідомлення прямо зі своїх акаунтів; документи Google: спільне використання документів, електронних таблиць і презентацій, спільна робота в межах групи або всього навчального закладу в режимі реального часу; сайти Google: спільна робота й централізоване зберігання пов'язаних між собою документів, веб-змісту та іншої інформації на одному сайті.

Наприклад, Google Відео для навчальних закладів пропонує рішення для розміщення відеофайлів й організації спільного доступу до них, що дозволяє навчальним закладам та іншим організаціям використовувати відео як ефективний засіб внутрішнього обміну інформацією та спільної роботи. Для створення власних аудіозаписів студенти послуговувалися програмою AudioBoo: за допомогою такого інструменту можна записати і поділитися аудіо; програма Creaza пропонує інструменти для мозкового штурму, створення

мультфільмів, а також редагування аудіо та відеоматеріалів; програму Evernote можна використовувати як інструмент при плануванні занять. Twitter, Фейсбук використовували для того, щоб брати участь у чатах, ділитися ідеями дистанційно, для самоорганізації та самоосвіти [312, с.126].

Вивчення спецкурсу «Медіакультура вчителя-словесника» передбачало ознайомлення студентів через лекції-візуалізації, проблемні лекції, лекції-прес-конференції, семінари-дискусії, семінари-практикуми з методологічними підходами і принципами аналізу творів медіакультури, підготовку есе, критичного есе, есе-дослідження, розроблення медіапроектів, кейсів, створення медіатекстів і мультимедійних відеороликів.

У результаті вивчення дисципліни студенти, як засвідчили тести, залікові роботи, загалом, оволоділи основним термінологічно-поняттєвим апаратом курсу: «медіа», «мас-медіа», «медіазасіб», «засоби медіаосвіти», «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакультура», «медіапедагогіка», «медіапсихологія», «медіадидактика», «медіаосвітні технології», «медіа імунітет», «медіаекологія», «медіатекст», «медіапродукт»; визначали типи медіа за каналами, інструментами, середовищем створення, ретрансляції інформації; бути мотивованими на свідоме використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти у освітньому процесі; створювали (інтерпретували, редагували) якісний медіапродукт/медіа текст; формували (мовнокомунікативні, текстово-жанрові, інформаційно-технологічні) уміння роботи з графічним та аудіовізуальним медіатекстом; розвивали навички критичного мислення під час споживання медіатексту/медіапродукту (хто автор повідомлення, хто заплатив за повідомлення, кому це вигідно, чи достовірне джерело отримання інформації?); пояснювали позитивні та негативні впливи засобів масової інформації на формування високоморальної, творчої, медіаграмотної особистості та соціальної громадянської відповідальності; розпізнавали систему закодованих знаків у графічних (газета, журнали, постери, мотиватори, рекламні буклети) та аудіовізуальних медіатекстах (відео- фільми, ролики, програми) та уміли їх розкодовувати; розвивали гнучкість мислення за допомогою конвертування попередньо отриманих знань з упровадження медіаосвіти у зарубіжних країнах в ефективну діяльність.

З метою ефективного формування інформаційних, інтелектуально-евристичних умінь, розвитку критичного мислення у майбутніх учителів

української мови і літератури нами було запропоновано практичні заняття-дискусії, практичні заняття-дослідження, практичні заняття-екскурсії тощо. Майбутні учителі української мови і літератури на основі електронних матеріалів здійснювали загальний огляд відеоматеріалів, які можна використати в майбутній професійній діяльності, досліджували специфіку створення телепрограм, підтексту тощо. Це дало змогу студентам-філологам розширити свої знання про засоби медіаосвіти.

У процесі навчання спецкурсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», опановуючи тему «Фото. Ілюстрації. Меми», студенти у співпраці з викладачем працювали над формування медіа культури, що передбачає «розвиток смаків, інтересів і потреб у галузі кіно, телебачення, відео, фотографії та інших медіатекстів» [231, с. 2]. Серед форм роботи пропонували за фотографіями із сімейного альбому описати історію сімейного родоводу. Для майбутніх учителів-словесників є можливість створити якісний творчий медіапродукт.

Під час опанування теми «Засоби медіаосвіти у професійній діяльності учителя» акцентували увагу на Learning Management System (LMS) – програми для організації навчального процесу, створення колажів, мотиваторів, буктрейлерів, фотоколажів, шкільних газет, анімаційних фільмів, відеороликів, аудіотекстів, електронних словників, QR-кодів. Для прикладу: QR-коди використовуються як вихід на платформу LearningApps для виконання вправ, тестування, на повторення або вивчення навчального матеріалу. Інтелектуальні карти допомогли структурувати, систематизувати, об'єднати і відтворити інформацію візуально.

Зокрема, під час вивчення теми «Кіноосвіта – історичний попередник медіаосвіти» студенти міркували над питанням кіновиховання і кіноосвіти сучасного анімаційного мистецтва, використовували метод рольові ігри на тему «Батьки-діти, стоп! Гаджети в руках», за допомогою методу «6 капелюхів критичного мислення» визначали пропорції перегляду кінофільмів дорослими та дітьми, позитивні і негативні сторони фільмів для вікових категорій; самостійно створювали відеоряд із попереднім написанням/редагуванням сценарію.

Зокрема, на занятті «Шкільна газета – медіаграмотне майбутнє чи відголос минулого?» було запропоновано шляхом методу інтерв'ю представити власний медіапродукт як медіаосвітній проект. Упродовж 5

хвилин учасники-пари ставили один одному запитання з теми – це спонукало студентів до діалогу, прояву вмінь слухати, чути та не займати собою весь комунікативний простір.

Наприклад, під час вивчення теми «Аудіореклама» студенти створювали аудіозаписи до Дня матері, керуючись методом сторітелінг, шляхом обміну історіями, створення емоційних зав'язків, за допомогою яких можна утримувати увагу слухача, зосереджуючи увагу на важливих речах. Це дало змогу створити власний якісний медіапродукт, роботу з медіатекстом на соціальну тематику.

4.3. Гурток з медіакультури - невід'ємний компонент у мовно-методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника

Паралельно з уведенням медіакомпоненту у фахові дисципліни та варіативним курсом на факультеті ініціювали роботу наукового студентського гуртка. Це добровільне об'єднання студентів, що виконує науково-дослідну діяльність визначеної спрямованості.

Мета діяльності наукового гуртка «Медіакультура вчителя-словесника» – формувати теоретичну базу знань у майбутніх учителів-словесників із основ медіаграмотності, медіапедагогіки, медіакультури, медіакомпетентності, умінь здійснювати міжособистісне спілкування лінгвоекоекологічне спілкування в сучасному медіапросторі, конструктивно спілкуватися в колективі, реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, працювати з медіатекстами різних видів і жанрів медіа: газетна стаття, новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж. Завданнями діяльності гуртка є здійснення наукових досліджень, поглиблене вивчення майбутніми учителями медіатехнологій лінгводидактичної підготовки, підготовка медіапроектів, газети «Гаудеамус» з проблем формування медіакультури дослідника у системі: університет – школа.

Робота гуртка підпорядкована таким цілям:

– науково-дослідницькій – вивчення культурологічних факторів впливу на формування медіакультури особистості; проведення медіалінгвістичних досліджень; створення заміток до газети;

– навчально-методичній – підготовка навчально-методичного забезпечення до педагогічної практики з урахуванням освітніх інновацій;

– освітньо-виховній – підготовка і проведення конкурсів, екскурсій, мовних вікторин; здійснення профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх закладів, популяризація нових освітніх технологій, передового педагогічного досвіду; надання методичної допомоги шкільним науковим товариствам;

– науково-організаційній – спрямована на розробку, апробацію, експертизу і впровадження інноваційних освітніх технологій у систему мовно-методичної підготовки вчителів-словесників;

– інформаційно-технологічній – створення відеотеки педагогічної практики із записами уроків української мови, української літератури кращих учителів області, регіону. Широкий спектр методичних реалізацій, представлений у відеофільмах, закріплює поглиблене вивчення вузлових питань теми навчальних занять, створює можливості для внесення змін у моделювання уроків і виховних заходів, підвищує рівень пізнавальної діяльності, посилює професійний інтерес.

Основними завданнями напрямів гуртка є:

– активізувати різні види пошукової, навчально-дослідної діяльності студентів з метою забезпечення глибшого і повнішого оволодіння матеріалу, формування навичок самостійного проведення наукових досліджень, творчого підходу до вирішення актуальних наукових проблем, вміння переносити знання і способи діяльності, у нові навчальні ситуації, стимулювати пізнавальний інтерес;

– розвивати науково-інформаційні вміння, користуватися різноманітними джерелами знань, логічно опрацьовувати та відтворювати потрібну інформацію, розширювати й поповнювати теоретичні знання, розвивати загальний і професійний кругозір майбутніх фахівців;

– надавати організаційну, методичну та практичну допомогу студентам у реалізації їх творчих ідей та пропозицій, популяризувати серед учасників гуртка досягнення науки і техніки;

– заохочувати студентів, які досягли помітних успіхів у роботі предметного гуртка, до участі в тематичних студентських олімпіадах, конкурсах медіапроектів, науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, інших творчих заходах, сприяти публікації кращих робіт студентів, усвідомленню ними цінностей медіаосвіти у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді, її соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання;

– сприяти проведенню прикладних досліджень актуальних проблем формування медіакультури дослідника; формування екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі; створенню мультимедійних презентацій у соціальній мережі Фейсбук, електронного проекту «Мовосвіт». відеороликів з основ академічної культури, розвитку культури медіа гігієни;

– сприяти підвищенню якості медіаосвітньої підготовки студентів, залучення їх до імітаційно-моделюючих ігор, тренінгів, майстер-класів «Google – платформа медіаосвітньої діяльності вчителя», «Топ-10 онлайн-інструментів для ефективного уроку з української мови», дискусіях із запрошенням фахівців, у конкурсах соціальних проектів, у підготовці університетської газети забезпечувало формування текстово-жанрових, мовнокомунікативних умінь.

– сприяти організації профорієнтаційних заходів (свято української писемності, Міжнародний день рідної мови, конкурс «Мій університет – моя гордість»), проведення конференцій, вебінарів з питань медіаосвіти, медіаграмотності, медіакультури у співпраці з закладами вищої освіти, закладами післядипломної освіти, закладами загальної середньої освіти

Напрями роботи визначаються відповідно до:

– головних напрямів наукової діяльності університету;

– потреб області, регіону;

– завдань якісної медіаосвітньої підготовки майбутніх учителів, здатних до неперервного професійного та особистісного розвитку.

У процесі роботи гуртка широко практикуються такі види роботи: проведення ділових і сюжетно-рольових ігор, розв’язання проблемних професійних ситуацій, підготовка творчих есе та ін.

Календарний план студентського наукового гуртка

«Медіакультура вчителя-словесника»

	Календарний місяць	Основні заходи
1.	Вересень	Організація та планування роботи гуртка
2.	Жовтень	Створення електронного блогу викладача, сторінки у соціальній мережі
3.	Листопад	Зйомка відеороликів, моделювання презентацій до Дня писемності
4.	Грудень	Створення інтернет-сторінки студентського телебачення «Крила-ТВ» до 90-річчя університету
5.	Січень	Підготовка мовно-мультимедійних есе до Міжнародного дня рідної мови
6.	Лютий	Підготовка роликів соціальної реклами
7.	Березень	Підготовка медіатеки до 200-річчя Т.Шевченка
8.	Квітень	Підготовка наукових повідомлень на медіа тематику до Дня науки
9.	Травень	Відзначення Дня науки

На заняттях гуртка студенти брали участь в імітаційно-моделюючих, дидактичних іграх, дистанційних онлайн-тренінгах, майстер-класах, дискусіях із запрошенням фахівців, конкурсах соціальних проєктів, що забезпечували формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, проєктувальних умінь. Роботу гуртка спрямували на формування основ медіаосвітньої грамотності, екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі. Під час занять акцентували увагу на комунікативних стратегіях і тактиках створення і ведення власного блогу, електронної газети, пошуковій роботі в мережі, на формування умінь працювати з гіпертекстом (науково-публіцистичними, довідковими онлайн-джерелами), здійснювати відбір найбільш важливого матеріалу (цитат, прикладів, цифрових даних тощо) та його систематизацію, інтелектуальному тренінгу, що спрямований на розвиток пізнавальних процесів уваги, пам'яті.

Робота з фаховим текстом у наукових гуртках допомагала сформувати у

майбутніх учителів української мови і літератури уявлення про ефективність використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, сформувані також розуміння медіапонять, навчити орієнтуватися в розмаїтті методів і методик аналізу медіатексту, збагачувати їх читацьку культуру.

Позааудиторна робота (проведення предметних тижнів факультету, підготовка профорієнтаційних, виховних заходів (День української писемності, Міжнародний день рідної мови, День філолога, День безпечного Інтернету) сприяла формуванню особистісних якостей та відповідних умінь. До Міжнародного дня рідної мови майбутні учителі української мови і літератури на основі електронної презентації здійснювали огляд реклами в медіакulturі особистості, самі намагалися створити соціальну рекламу-відеоролик, що стосувався проблеми популяризації рідної мови серед молоді. Це дало змогу студентам-філологам розширити свої знання з таких тем, як: сучасні технології реклами як фактору медіа культури; вплив кольористики і аудіосупроводу в рекламних текстових, аудіовізуальних, візуальних формах на підсвідомість споживача медіаінформації.

Результатом роботи на цьому етапі стало усвідомлення студентами важливості формування мотивації, відповідних умінь.

На інтегративному етапі (4 курс) особливу увагу приділяли формуванню умінь студентів аналізувати, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у процесі гурткової роботи (готували мультимедійні презентації в соціальній мережі Фейсбук, електронний проект «Мовосвіт». відеоролики з основ академічної культури, розвитку культури медіагігієни) і педагогічної практики (плани-конспекти уроків, формування відеотеки до уроків, занять шкільного гуртка, виховних заходів).

3-поміж завдань майбутнім учителям-словесникам було запропоновано виконати проблемно-пошукові завдання, що передбачають перевірку рівнів сформованості умінь аналізувати, прогнозувати, планувати, проектувати, приймати рішення, сприяють розвитку рефлексії і творчого мислення, опануванню нових знань або освоєнню нових способів дій, дозволяють задавати «контекст» майбутньої професійної діяльності.

На заняттях студентського наукового гуртка «Медіакultura вчителя-словесника» студентам пропонувалося дослідити жанровий стиль ЗМІ, мовні засоби, роботу автора над кожним словом тексту, авторське бачення проблеми, дослідити способи утримання автором читацької уваги і «не відпускати її до

останнього рядка публікації», копітку редагування кількох варіантів тексту. Така робота сприяла удосконаленню сформованості вмінь аналізувати, систематизувати, проектувати, редагувати, розвитку рефлексії, творчого мислення, «створювала контекст» майбутньої професійної діяльності.

На засіданнях гуртка залучали студентів до аналізу посібників із медіаграмотності Академії Української Преси: «Книжка у світі медіа: програма факультативного курсу із медіаграмотності для закладів загальної середньої освіти 5-7 класи». Зокрема, для формування проєктувальних умінь актуальними виявились теми «Створюємо власне видавництво», «Комп'ютер – наш помічник у книговидавництві», реклама книжки «Книжка шукає свого читача», заняття-дослідження «Аналіз книжки: хто справжній повелитель сторінок?».

У межах виховної роботи постала необхідність ширше залучати студентів до питань з медіакультури, медіаграмотності у наукових студіях та лабораторіях, організації і проведення просвітницьких заходів, що дозволяють більш чітко усвідомити важливість підготовки до професійної діяльності. Зокрема, професійні майстер-класи від учителів, бібліотекарів, медіа тренерів-мультиплікаторів сприяли, як показує дослідна робота, формуванню цифрово-інформаційної компетентності, професійних цінностей, досвіду вирішення актуальних проблем, зокрема, що стосуються майбутньої професійної діяльності.

Діяльність гуртка враховувала шкільні вимоги. Студенти систематично, упродовж 2014-2016 рр. готували репортажі, інтерв'ю, розповіді від імені героя фільму в університетську газету «Гаудеамус», на головну сторінку університету, в соціальній мережі Фейсбук; складали колажі, реклами для виховних заходів у межах факультету та університету: до Дня писемності («Відчуй смак рідної мови»), Міжнародного дня рідної мови, до 200-річчя з Дня народження Т.Г.Шевченка («Енергетика Шевченкового слова») та ін. Публікації учасників наукового гуртка відображають свідому громадянську позицію студентів, їхніх досвідчених наставників щодо актуальності професії вчителя-словесника.

Робота з медіатекстом у науковому гуртку дозволила систематизувати набуті знання, сформувати систему ключових медіапонять. Успішною, як виявилось, стала спільна медіа діяльність викладач –студент- учитель - учень, блог викладача «Медіаграмотність» (<https://mediaspaceteacher.blogspot.com/>), професійно зорієнтовану сторінку «Медіакультура вчителя-

словесника» в соціальній мережі (<https://www.facebook.com/groups/1544313565646322/>). З метою посилення медіа складової у навчально-пізнавальній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури упродовж восьми років ми у складі творчої групи викладачів Сумського педагогічного університету імені А.С.Макаренка здійснювали співпрацю із університетською газетою «Гаудеамус», шкільними провідними газетами Сумської області і України, систематично залучали майбутніх учителів, що входили до ЕГ, до участі в медіаторчих проектах. Широкий резонанс серед студентської молоді викликали зустрічі з представниками різних навчальних установ, які презентували власний медіа продукт (презентацію, відеоролик, аудіозапис, медіасловник), власним прикладом засвідчували і виховували повагу до творчих робіт своїх колег, цьому сприяло толерантне обговорення в соціальних мережах попередньо завантажених робіт.

Поряд із упровадженням спеціалізованих курсів із медіаграмотності на заняттях гуртка розглядали позакласну медіаосвітню діяльність вчителя української мови і літератури за допомогою засобів медіаосвіти. Інноваційними практиками стали «Авторські уроки від медіапедагогів-лідерів: медіаосвітні практики в позакласній роботі учнів 5-7 класів». Зокрема, під час опрацювання тем «Створюємо класну газету», «Знайомство з Вікіпедією», «Таємниця кіно» використовуючи такі засоби навчання як аудіокнижки, електронні газети, сайти, фотографії, відеофільми вдалося розвивати мовленнєву, дослідницьку, інформаційну, технологічну компетентності; здобути навички електронного редагування тексту за допомогою візуального редактора.

Підготовка професійно орієнтованих заходів, зокрема участь у роботі Кіноклубу – елементу роботи студентського наукового гуртка засобами медіаосвіти. Основними формами роботи стали: перегляд краєзнавчих мультфільмів «Моя країна – Україна», «Автентична Україна», про традиції українців «Мультфільм про Великдень», «Звідки взявся великодній заєць»; відеофільмів про життя видатних педагогів, учених, взаємостосунки між учителями та учнями, батьками і дітьми, з мотивуючими компонентами спрямованими на успіх, для тих, хто бажає поєднати життя і медіа «Близько до серця», «Ранковий підйом», «Запитайте у Сінді», життєві цінності; суспільство на різних етапах і рівнях життєдіяльності і взаємодії «Хвіст керує собакою». Аналіз мови помилок ведучих телевізійних програм,

компонування відеофрагментів, побудови телетексту здійснювалося під час перегляду навчально-освітніх телепрограм «Говори правильно», «Навколо світу», «Світ навиворіт» та ін.; безпосереднє живе спілкування із видатними особистостями (письменником та журналістом В. Івченком, мовознавцем І.Фаріон, директором видавництва та поетесою Р. Вороненко, засновником фестивалю соціальної реклами «Фенікс» Г.Волошко; екскурсії на телестудію СумДУ, обласне телебачення – під час яких студенти мали можливість поставити запитання про актуальні проблеми засобів масової інформації, засвоїти основні елементи роботи з друкованим та аудіовізуальним медіатекстом, опанувати основи мистецтва спілкування, формуванню особистісних якостей, сформуванню стійкої мотивації до обраної професії.

4.4. Педагогічна практика майбутнього вчителя-словесника з медіаосвітнім компонентом

Аналіз звітної документації засвідчив недостатню роль педагогічної практики у формуванні низки професійних умінь студентів, тому уводимо до курсу методики навчання української мови теми «Медіатекст на уроках і в позаурочній діяльності», розглядаємо методичні прийоми занять, проведення шкільного факультативу з основ медіакультури, пропонуємо такі форми і методи: рецензія, твір; творчі роботи (написання репортажу, статті, інтерв'ю, есе тощо). На заняттях із курсу методики навчання української мови пропонуємо завдання на створення допису до шкільної газети, шкільного веб-сайту, блога, ознайомлення з українським лінгвістичним інтернет-порталом «Словники України», на аналіз посібників із медіаграмотності, медіаосвітніх сайтів, проектів Академії Української Преси, розвиток умінь створювати власний медіатекст, планувати роботу гуртка з медіаосвіти в школі.

Під час педагогічної практики на уроках студентам пропонуємо завдання на розвиток умінь визначати найбільш ефективні методи збору й обробки інформації, дотримуватися норм толерантного спілкування та водночас обґрунтовувати правильність авторської позиції, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом і створювати власний медіатекст, планувати роботу гуртка з медіаосвіти в школі.

На заняттях тлумачили тексти естетичного, екологічного, ціннісно-культурного характеру. Самостійну роботу студентів спрямували на відтворення засвоєних знань у практичній діяльності через створення медіапродукту. Невід'ємною складовою самостійної роботи студентів є ведення медіа щоденника, блогу; підготовка матеріалів, проектів у науковому та публіцистичному стилях. На заняттях, у позааудиторний час звертали увагу на залучення і активну участь студентів у дискурс-студіях, тренінгах, рольових іграх, що сприяло підготовці до виробничої практики.

На уроках студенти пропонували завдання на розвиток умінь визначати найбільш ефективні методи збору й обробки інформації, доводити правильність дослідницької позиції, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом і створювати власний медіатекст, планувати роботу гуртка з медіаосвіти в школі.

Результати портфоліо практик, науково-практичні конференції молодих дослідників, обговорення на онлайн-режимі дозволили оцінити рівень сформованості медіаумінь майбутніх учителів української мови і літератури.

Аналізували, зокрема, авторський блог Баєвої Алли Василівни, учительки української мови та літератури Сумської гімназії № 1. У блозі Баєвої А. В. представлені такі сторінки-вкладки, як інтерактивні завдання; культура мовлення; експрес-уроки від Олександра Авраменка; ліричні замальовки; цікавинки для батьків; самостійна робота 10-11 клас; методичний квест тощо. Привертали увагу завдання творчого (креативного) характеру, мета яких не просто навчити учнів, а й стимулювати їх до пошукової діяльності, обробки інформації та певний результат. У блозі Баєвої А. В. запропоновано до уваги завдання на кмітливість: виписати з ілюстрації різні частини мови, які зображені у формі чашки кави, і створити есе про культуру рідного міста.

Студентам було запропоновано виконати проблемно-пошукові завдання, що передбачали перевірку рівнів сформованості умінь аналізувати, прогнозувати, планувати, проектувати, приймати рішення, сприяли розвитку рефлексії і творчого мислення, опануванню нових знань або освоєнню нових способів дій, дозволяли задавати «контекст» майбутньої професійної діяльності.

Наведемо приклади таких завдань:

Розробіть конспект уроку з української мови (для учнів 5-9 класів: клас – на вибір) з медіаосвітнім компонентом (завданнями медіаосвітнього змісту на перевірку умінь аналізувати, узагальнювати, аргументувати).

Розробіть фрагмент уроку з використанням засобів медіаосвіти на етапі засвоєння нових знань. Які засоби медіаосвіти запропонуєте? Формування яких умінь і навичок передбачатиме їх використання на даному етапі уроку?

Розробіть фрагмент уроку з медіаосвітнім компонентом на основі залучення аудіовізуальних засобів навчання.

Розробіть сценарій виховної години з медіаосвітнім компонентом на основі залучення креолізованих засобів навчання.

Розробіть план гурткової роботи шкільного прес-центру на навчальний рік.

Розробіть види домашніх завдань з медіаосвітнім компонентом для уроків різних видів (традиційного, комбінованого, проблемного, інтегрованого, уроку-лекції).

Проаналізуйте сайти вчителів української мови і літератури. На основі аналізу створіть власний електронний блог.

Укладіть відеотеку для учнів 5-9 класів.

Створіть сторінку у соціальній мережі від імені літературного героя.

Розробіть урок-віртуальну екскурсію у один зі світових музеїв (на вибір).

Розробіть позакласний захід на основі залучення авторських відео-, аудіо-, фото- матеріалів медіадіяльності учнів.

Розробіть медіащоденник для визначення рівня медіаграмотності школярів.

Укладіть електронний словник медіаграмотності учнів.

Підготуйте систему вправ на основі залучення технічних, програмних, мережових, креолізованих, аудіовізуальних засобів медіаосвіти.

Підберіть навчальні тексти різної складності про медіаосвітній компонент у педагогічній діяльності педагогів: В. Сухомлинський, А. Макаренко, О. Захаренко та ін. (на вибір).

Підготуйте опис педагогічного досвіду вчителя-словесника на одну з тем (на вибір): «Використання QR-коду на уроці рідної мови», «Google – платформа медіаосвітньої діяльності вчителя», «Топ-10 онлайнових інструментів для ефективного уроку з української мови».

Складіть варіанти текстів на перевірку орфографічних, лексичних,

стилістичних норм української мови у навчальних онлайн-платформах.

Підготуйте завдання з використанням засобів медіаосвіти для роботи з обдарованими учнями.

Спроекуйте індивідуальну роботу з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, медіатекстами програм радіо і телебачення на тему «Громадянська відповідальність учня» .

Успішність виконання завдань педагогічної практики залежать від рівня знань студентами-практикантами фахових дисциплін, їхньої мотивації, рівня виконання ними професійних обов'язків на посаді учителя. Зазначимо, відповідно до програми з-поміж завдань профільного навчання української мови (гуманітарний напрям, профіль – філологія) (Мацько, 2017) учителі виконують такі завдання, як формування умінь в учнів здійснювати самостійну пошукову роботу на основі фахових філологічних журналів, передач радіо і телебачення, перевірку рівнів сформованості умінь аналізувати, прогнозувати, планувати, проектувати, приймати рішення, сприяти розвитку критичного мислення.

На уроках під час педагогічної практики пропонували завдання на розвиток умінь визначати найбільш ефективні методи збору й обробки інформації, доводити правильність дослідницької позиції, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом і створювати власний медіатекст, планувати дослідну роботу в школі.

Важливим елементом педагогічної практики є моделювання і проведення виховних заходів із елементами створення та використання медіатекстів (запис відеорепортажів, аудіотекстів, створення колажів, презентацій, web-сторінок, інтернет-реклам), з'ясування можливостей Інтернет-ресурсів. Доречним доповненням занять стали ділові та сюжетно рольові ігри, технології ситуативного моделювання, проект (наприклад, «Сучасні віртуальні загрози», «Як розпізнати кібер-булінг та кібер-тролінг»), семінар із елементами тренінгу «Використання інфографіки під час занять», «Я – блогер» та ін.).

Під час педагогічної практики майбутнім учителям пропонували обирати метод портфоліо. Це спосіб фіксування накопичених оцінок і самооцінки індивідуальних досягнень за визначений проміжок часу. Основною метою портфоліо є також демонстрація високого рівня засвоєння

знань, умінь і навичок, їх практичного застосування, відображення динаміки професійного розвитку фахівця, спонукання до самостійного аналізу власних досягнень й самооцінки результатів роботи.

З-поміж домашніх завдань для учнів ми пропонували такі, як підготувати доповідь на одну з тем «Мотиваційні лайфхаки для перевірки інформації» «Ефективні способи отримання фідбеку», «Лідери думок», «Прийоми маніпуляцій у ЗМІ»; підготуватися до ролі ведучого тренінгу на розпізнавання стереотипів; переглянути запропонований учителем фільм на предмет пропаганди з подальшим обговоренням на засіданні гуртка. Такі форми роботи розвивають пошукову діяльність, пізнавальні інтереси, вчать учнів толерантно ставитися до думок та позиції інших, чітко висловлювати власну позицію, приймати позицію співрозмовників.

Зокрема, студентами-практикантами під час вивчення творчості Т.Шевченка був презентований відеоряд портретів Кобзаря у створених техніках: квілінг, шкаралупа яйця, витинанка, бісер і т.д. укладений з хронологічною таблицею творчості поета.

Наприклад, робота під час вступної лекції «Вступ: предмет, мета і завдання медіаосвіти. Термінологія медіа й медіаосвіти», для ефективнішого розуміння та засвоєння термінологічних понять з компонентом «медіа» («медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіапсихологія», «медіадидактика»), була побудована на використанні матеріалів та покликань блогу викладача з медіаграмотності [https://mediaspaceteacher.blogspot.com/p/blog-page_23.html]: робота зі словником (медіагігієна, маніпуляції, кібер-безпека) на основі відеоігор від (IREX) «Медіаграмотна місія», «Медіазнайко» від АУП, родзинкою стала віртуальна екскурсія «Автентична Україна».

Проведення занять у рамках спецкурсу довело ефективність використання ІКТ (відеоматеріали, інструменти WEB 2.0, мультимедійні презентації, інтернет-технології та ін.) для розробки презентацій, аналізу медіатекстів, створення медіапродуктів тощо.

Так, застосування файлового обмінника YouTube було запропоновано студентам у якості ресурсу професійного спілкування для обміну відео- і аудіоінформацією у віртуальному середовищі. На практичних заняттях студенти створювали власні канали YouTube і медіатеки за професійним спрямуванням з досліджуваної теми. Медіаматеріали були розміщені у

вигляді повідомлень на сторінках студентів у соціальній мережі Фейсбук з коментарями до відібраних епізодів. Реалізація цієї технології сприяла формуванню в студентів умінь і навичок аналізу та відбору методичних матеріалів професійної спрямованості.

У процесі самостійної роботи з фахових дисциплін студентам пропонувалася розробка портфоліо. Ця форма навчання здійснювалася під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Використання технології портфоліо сприяло формуванню в студентів навичок самостійної роботи, умінь використовувати професійно важливі програмні засоби.

Після закінчення педагогічної практики на робочому місці вчителя студенти-практиканти захищали свої досягнення під час звітної конференції. Майбутні вчителі за допомогою засобів медіаосвіти презентують школу, клас, передовий педагогічний досвід вчителів, презентують фрагменти уроків, використовуючи прийоми роботи з медіатекстом.

У 2018 р. кращі роботи студентів на медіосвітню тематику були представлені у міжнародній конференції «Академічна культура молодих дослідників». Готуючи тези, статті, майбутні вчителі враховували такі принципи побудови, як стислість, компактність, послідовність, цілеспрямованість, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, закінченість, обґрунтованість висновків, наявність посилань.

Серед статей, опублікованих у збірнику тез (Академічна культура, 2018) відзначимо статті В.Бережної (Формування медіакультури школярів старшої школи у позакласній роботі з української мови); Т.Ворожбит (Формування медіакомпетентності учнівської молоді (на матеріалі підручника «Мова наша – українська» / за ред. Мацько Л.І.)); Г.Дворнік (Підліток та кіно: світ крізь екран); Т.Заїку (Реклама як фактор формування медіакультури підлітка); Т.Рябко (Медіаграмотність: аналіз ключових понять).

Формою контролю узагальнення й систематизації набутих знань, навичок і вмінь стала робота в парах і групах за допомогою методів есе, рецензій, «Мікрофону», «Ток-шоу», рольових дискусій, «Акваріум», «Проблемне коло» та ін.

У процесі індивідуальної та самостійної роботи студенти ЕГ виконували тести до відповідної теми, творчі завдання, готували таблиці,

опорний конспект. Це сприяло формуванню умінь аналізувати публіцистичні джерела, виділяти головне з поданої інформації, аналізувати та синтезувати певні медіаосвітні поняття.

Ефективному формуванню умінь сприяли такі форми аудиторних занять, як лекція-дискусія, лекція-діалог, лекція-презентація, модуль-лекція з використанням активних прийомів навчання.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи викладено в наступному параграфі.

Ефективному формуванню умінь сприяли такі форми аудиторних занять, як лекція-дискусія, лекція-діалог, лекція-презентація, модуль-лекція з використанням активних прийомів навчання.

Отже, виявлено, що використання інноваційних форм навчання разом із традиційними формами навчання і методами роботи (засідання медіаклубу, медіаосвітні веб-квести, наукові вебінари, пошук інформації за допомогою електронної бібліотеки) у професійній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури значно стимулює розвиток медіаграмотності й критичного мислення студентів, їх медіаосвітньої культури.

Використання діагностичного інструментарію дозволило перевірити динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за критеріями: знаннєвим, діяльнісно-комунікативним, мотиваційно-ціннісним та відповідними показниками.

Модуль з організації дозвілєвої діяльності учителя-словесника у старшій школі засобами медіаосвіти в курсі «Методика викладання української мови і літератури у вищій школі», а також педагогічну практику у старшій школі спрямовуємо на формування мотиваційно-ціннісного ставлення до здійснення дослідницької роботи з медіаосвіти, знань, умінь, навичок, здатностей, норм поведінки щодо доцільного використання засобів медіаосвіти у дозвілєвій діяльності, зокрема в гуртковій роботі. В основу занять покладено також завдання шкільної програми з української мови щодо виховання громадянина Української держави; формування умінь генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства й держави; працювати у групі, в команді. Наскрізною лінією запропонованих видів і форм занять проходять ідеї

В. Сухомлинського щодо організації дозвілєвої діяльності: кожен студент здібний; кожен постійно самовдосконалюється і самоутверджується.

На заняттях обговорюємо контент українських телеканалів, маркери пропаганди, реклами, як одну й ту ж новину подають у різних медіа (подані К. Толокольніковою (Толокольнікова К.), вимоги до журналіста як бійця інформаційного фронту чи як незаангажованого інформатора; тривожність як ефект негативного емоціогенного контенту теленовин; проблеми патріотичної журналістики, або журналістики відданості; удосконалення практичних навичок літературного редагування медіапродукту.

З метою підготовки до педагогічної практики з української мови на основі інноваційних підходів аналізуємо на заняттях підручники для вчителів. Зокрема, підручник «Медіаграмотність» американських авторів Сінді Шейбе і Фейз Рогоу являє собою сформований у США освітній підхід до викладання медіаграмотності, пропонує навчання інтернетбезпеки на основі дослідницького підходу, через виконання пізнавальних вправ навчає також обирати, відбирати, аналізувати медіамеседжі, поєднувати декодування, розуміння, аналіз, застереження, відстежування (Шейбе, С., Рогоу, Ф., 2017).

Академія української преси запропонувала низку інноваційних практик українських медіапедагогів, зважаючи на потужний розвиток позакласної медіаосвітньої діяльності як необхідної умови створення наскрізної медіаосвітньої системи навчального закладу. У книзі «Авторські заняття від медіапедагогів-лідерів» Волошенюк Оксана (Розділ 1, заняття 3, 4, Розділ 4), Іванюк Інна (Розділ 3), Куш Олег (Розділ 2), Шевченко Ганна пропонують у формі бесіди або театралізованої гри познайомити з історією виникнення й розвитку медіа, технологією виготовлення газет, створення новин, функціями медіа в суспільстві, прищепити навички командної роботи у формі редакції шкільної газети (Волошенюк, О., Іванюк, І., Куш, О., Шевченко Г., 2017).

Виконуємо зі студентами компетентнісно орієнтовані завдання (подаємо кілька зразків для ознайомлення):

- Проаналізувавши мову сучасних газет і часописів, реклами, телебачення, літератури, назвіть окремі чинники розвитку нашої мови. Свої міркування доповніть поданою далі інформацією.

- Укладіть перелік порад для мобільної комунікації.

- Проведіть “мозковий штурм” на тему “Для чого людині мова?”.

Одним із варіантів відповіді є епіграф до теми. Прочитайте і

прокоментуйте його. Відповіді зафіксуйте у вигляді асоціативного куща під назвою “Функції мови”. Осмисліть ваші записи, спираючись на подану інформацію.

- Дослідіть мову сучасних рекламних роликів і слоганів. Виявіть помилки. Розробіть альтернативні правильні варіанти цих текстів. Придумайте оригінальний рекламний слоган для улюбленої торгової марки.

- Вас запросили взяти участь в інтернет-конференції “Мова — інтелектуальний портрет людини”. Ознайомтеся з текстом попереднього доповідача. Визначте стильову належність тексту, основну думку. Випишіть прийменники, сполучники, частки, з’ясуйте їх значення і роль у тексті. Підготуйте короткий виступ-схвалення (незгоду, сумнів, подив) з промовцем.

Для профільних старших класів важливо виконати ситуативні завдання, наприклад:

- Підготуйте запитання для інтерв’ю з відомим політиком на тему “Українське законодавство про мову. Досягнення, проблеми і перспективи”;

- Проведіть комунікативний практикум на тему “Поговоримо без слів”. Один виконує роль мовця, інший — слухача. Мовець виголошує повідомлення, слухач демонструє за допомогою жестів певний емоційний стан. Решта учасників групи мають визначити стан слухача.

Паралельно із заняттями в навчальному курсі триває робота студентів у науково-дослідній лабораторії «Академічна культура дослідника в освітньому просторі», що функціонує в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка. Залучаємо гуртківців до підготовки наукових досліджень про тенденції в розвитку соціальних комунікацій, а також прикладних розробок з питань використання засобів медіаосвіти у дозвіллевій діяльності, формування культури роботи з медіатекстом у системі: загальноосвітній навчальний заклад – бакалаврат – магістратура педагогічних ВНЗ. Вивчаємо, зокрема, проблеми, що виникли з поширенням Фейсбук та інших соціальних мереж і появу “бульбашок”, або інформаційного кокона, мови текстів із ознаками ворожнечі, медіатекст зі своїми усталеними законами щодо репортажу, есе, замітки (Збірник статей, 2018).

Окремі роботи студентів з формування медіакультури школярів старшої школи у позакласній роботі з української мови були представлені у

міжнародній конференції «Академічна культура молодих дослідників» (Академічна культура дослідника в освітньому просторі, 2018). Результатом діяльності науково-дослідної лабораторії «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» є спроектований спецкурс «Медіаосвіта», який кілька років поспіль читає студентам 3 курсу аспірантка Ячменик М. Мета занять полягає у формуванні теоретичної бази знань у майбутніх учителів-словесників із основ медіаграмотності, методики використання медіа під час уроків, у медіаосвітніх факультативах, на засіданнях гуртків.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи буде викладено в наступному публікаціях.

Висновки до розділу 4

Культура роботи з медіатекстом на заняттях охоплює такі компоненти, як психологічні передумови сприйняття медіатексту, здатність проаналізувати текст, осмислити. Доцільним є формування умінь структурувати, виокремлювати інформацію з одного чи кількох медіаджерел, тему й мікротеми, розрізняти важливі і другорядні деталі медіаповідомлення; застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів.

Відзначимо необхідність умінь складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж); аргументувати власну позицію щодо визначеної проблеми в тексті; оцінювати медіатекст з огляду нормативності (впізнавати, аналізувати, зіставляти мовні явища, фактів; здійснювати роботу над помилками в тексті, редагувати).

Важливі завдання на формування умінь розпізнавати типові невербальні засоби, які вказують на наявність прихованого змісту повідомлення, розуміти підтекст у повідомленні, зокрема виражений невербально; володіти прийомами комунікативної взаємодії відповідно до мети і ситуації спілкування; обґрунтовувати свою позицію щодо почутого повідомлення з увагою до окремих деталей; визначати естетичну цінність медіатексту.

Результатом розуміння медіатексту є здатність відтворити почуттів, прочитаний, побачений матеріал. Для ефективного аналізу медіатексту важливо дотримуватися культури читання, текстової культури, моделювати зв'язний текст із урахуванням структурно-сміслових, композиційних особливостей, умінь працювати з різними словниками, у т.ч. інтернет-порталом «Словники України- онлайн».

Формування культури роботи з медіатекстом продовжуємо під час курсу методики навчання української мови, який доповнюємо питаннями медіадидактики, формування медіатеки до уроків та гурткової роботи і моделювання планів-конспектів уроків, гуртків, виховних заходів із використанням засобів медіаосвіти; підготовки медіапроектів у процесі педагогічної практики. Важливо, як майбутній учитель самостійно добирає медіатекст, які способи роботи з медіатекстом використовує, враховуючи педагогічну мету застосування на уроці (радіогазета, блог), те, кому призначений медіатекст, за потреби використовуючи окремі прийоми скорочення; створює різні за обсягом медіатексти різних типів, стилів і жанрів, пов'язуючи актуальні ідеї та аргументуючи власну позицію щодо самостійно визначеної проблеми; імпровізує з медіа текстом, взаємодіє з іншими через власний медіа освітній продукт / медіатекст (наприклад, допис до шкільного веб-сайту, відеоролик). Завдання з методики навчання української мови включають також розробку плану і проведення уроку за допомогою презентації Microsoft Power Point; формування медіатеки і розробку поурочних планів із застосуванням відібраних медіапродуктів, власних медіадидактичних матеріалів до уроків.

Ураховуємо міжпредметні зв'язки із дисциплінами «Інформаційні технології» – 1 та 5(6) курси; «Педагогіка» – 1 курс; «Психологія» – 2 курс. Зокрема, до курсу «Інформаційні технології» уведено тему «Технологія створення і редагування засобів медіаосвіти», під час занять пропонуємо опанувати програми пакету Microsoft Office для створення, редагування власного медіатексту (*друкованого (Word), мультимедійного (Power Point), графічного (Paint), моделювання газет (Pablisher); програми обробки, нарізки, відтворення звуку й відео: програвачі (Adobe Flash Player, KMPlayer, AIMP, Winamp, Windows Media Player та ін.); редактори відео (Windows Movie Maker, XMedia Recode, Windows Live Movie*

Maker та ін.) (дет. див. [8]).

У курсі «Психологія» привертаємо увагу до питань «Вплив медіа на вікові особливості школярів», «Як розпізнати маніпуляційні впливи у віртуальному просторі», «Негативні тенденції гаджетозалежності школярів», «Медіагігієна психофізіологічного стану учнів», «Мозаїчне (кліпове) мислення – глобальна інтелектуальна катастрофа людства», «Уніфікація людства – «смайл», «лайк», «гіф» – чужі емоції, чуже життя», «Хто господар «фабрики» фейків?», розглядаємо аспекти психології комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу в онлайн-діалозі: дезінформація, булінг, маніпуляції, особливості комунікації, активного слухання, емпатії, толерантності.

У Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка читаються спеціальні курси «Медіаосвіта» і «Медіакультура вчителя-словесника». Програму дисциплін спрямовано на формування у студентів таких умінь: розрізняти типологію сучасних засобів масової інформації; визначати структуру медіатексту/ медіапродукту; орієнтуватися в тенденціях розвитку медіаосвіти в Україні та зарубіжжі; аналізувати мову (доречність, чистоту, правильність, точність) та достовірність медіаджерел; створювати нові якісні медіатексти/медіа продукти на основі поєднання різноманітних технічних та програмних засобів медіаосвіти; виявляти маніпулятивний контент медіа; використовувати міжнародні, законодавчі, нормативно – правові документи під час планування проведення медіаосвітніх заходів (тренінгів, уроків, виховних годин); аналізувати явища і процеси в соціально-економічному житті суспільства в минулому та сучасному вимірах; давати оцінку культурно-історичному розвитку суспільства, його культурному і духовному надбанню використовувати в навчально-виховному процесі приклади негативних соціальних тенденцій, що створюють засоби масової інформації (пониження рівня моральних і духовних потреб молоді, створення негативних ідеалів і кумирів, героїв тощо); запроваджувати в навчально-виховному процесі інноваційні технології навчання, створювати єдиний інформаційний простір (інтерактивність, комунікативність, мультимедійність, індивідуалізація тощо); уміти сприймати, усвідомлювати, критично мислити, осмислювати; виділяти головне, суттєве, моделювати зв'язний медіатекст із урахуванням структурно-

сміслових, жанрово-композиційних особливостей та принципів побудови тексту, новизни; готувати рецензії; оцінювати зміст, форму і стиль аудіовізуальної та друкованої інформації; здійснювати перевірку медіаінформації на норми академічної доброчесності, норми запозичень, достовірність цитат та ін.; розпізнавати гіперболізацію медіа змісту повідомлень та пояснювати мету їх використання; використовувати засоби медіаосвіти у професійній діяльності, розвитку культури медіагігієни для здійснення безпечної та усвідомленої комунікації в мережевому просторі, співдії із засобами мас-медіа; стимулювати професійний розвиток, саморозвиток та рефлексію.

Пропонуємо для студентів виконання завдань дослідницького характеру з медійним текстом різних видів та жанрів (газетного, журнального, інтернет (сайти, блоги, форуми, інтернет-видання та ін.), підготувати критичне есе, проєкти з медійної комунікації та нетикету, медіаосвітні квести. Для аналізу важливі документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, есе), науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, кіно, телепередачі, відеокліпи, аналізуємо їхню специфіку, тематичне розмаїття і т.ін.); досліджуємо їхні функції, основні ознаки - оперативність, інформаційність, наочність. Аналізуємо мову радіо тексту, поєднання словесного і звукового ряду, використання широкого спектру можливостей аудіоряду музики, шумових ефектів, фонетичних і паратембральних властивостей мовлення (інтонація, темп, індивідуальні голосові якості) робить мову радіо потужним засобом впливу на масову аудиторію, специфіку телевізійного спілкування (поєднання вербального, звукового, візуального), вивчаємо можливості громадського радіо і телебачення в освітній діяльності закладів.

На заняттях навчаємо визначати, зокрема, маніпуляції в телесюжетах, аналізувати, як постановка кадру впливає на глядача, способи саморозвитку до критичного мислення, методи декодування медіатекстів, схематично будувати структуру українського медіаринку, знаходити шляхи до ефективного конструювання власних медіамеседжів. Укладаємо критичну пам'ятку розуміння і створення медіамеседжу «Медіагігієна споживача»: кожний меседж конструється з конкретною метою («карта власності» українських ЗМІ); різні люди по-різному інтерпретують отримані медіамеседжі, залежно від

середовища, знань, умінь і навичок; медіамеседжі можуть бути використані з метою маніпуляції, дезінформації зловмисниками задля власних цілей; прихований медіамеседж може бути у будь-якому жанрі медіатексту: друкованому, аудіовізуальному – реклама, пісня, телепрограма, кінофільм, Інтернет-текст; важливо читати не тільки зміст медіатексту (заголовки, абзаци, підписи під фото (фотомистецтво Інстаграму), а довести до автоматизму уміння аналізувати медіамеседжі перевірки його джерела, авторства; основні прийоми маніпуляцій. (коли ЗМІ лобіюють інтереси однієї із сторін конфлікту; некомпетентний підбір як очевидців та експертів, використання мовних штампів, заміна фактів судженнями, оцінкою журналіста, власною думкою, гра емоціями, для підсилення новини та досягнення поставленої мети та ін.).

Проектуючи завдання, враховуємо специфіку критичного аналізу тексту, звертаємо увагу на виявлення в медіатексті ознак маніпулятивного впливу; співвідносимо зміст і мовне оформлення власного медіатексту з текстами інших із метою його вдосконалення, пропонуємо студентам конвертувати медіа текст з одного жанру в інший, створити, інтепретувати власний медіатекст на основі почутого, побаченого (аудіовізуальний текст).

Аналіз звітної документації засвідчив недостатню роль педагогічної практики у формуванні низки професійних умінь студентів, тому уводимо до курсу методики навчання української мови теми «Медіатекст на уроках і в позаурочній діяльності», розглядаємо методичні прийоми занять, проведення шкільного факультативу з основ медіакультури, пропонуємо такі форми і методи: рецензія, твір; творчі роботи (написання репортажу, статті, інтерв'ю, есе тощо). Залучаємо студентів до участі в імітаційно-моделюючих, дидактичних іграх, он-лайн-тренінгах, майстер-класах, дискусіях із запрошенням фахівців, конкурсах соціальних проєктів, у роботі Кіноклубу. Зокрема, аналіз мови помилок ведучих телевізійних програм, komponування відеофрагментів, побудови телетексту здійснюємо під час перегляду навчально-освітніх телепрограм, безпосереднього спілкування із журналістами, екскурсії на телестудію СумДУ, обласне телебачення.

ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичного пошуку й експериментальної перевірки моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації дозволило сформулювати такі **висновки**:

1. Схарактеризовано поняттєвий апарат дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Підготовку майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності визначено як цілісний педагогічний процес у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів.

Готовність майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності охарактеризовано як інтегроване особистісне утворення, що охоплює сукупність медіаосвітніх знань, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовно комунікативних, інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, особистісних якостей, необхідних для ефективного використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти в освітньому процесі. Медіаосвіту в контексті проблеми дослідження уточнено як невід'ємну складову освітнього процесу, що спрямована на формування медійної грамотності та медіакультури особистості. Засоби медіаосвіти окреслено як інноваційні дидактичні інструменти організації і забезпечення освітнього процесу, технічні, програмні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, що сприяють ефективному вирішенню професійних завдань з формування компетентної мовної особистості школяра, його соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

2. Виявлено стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Узагальнено міжнародні та загальнодержавні документи з інформатизації та медіаінформаційної грамотності, зарубіжний

досвід і виокремлено міждисциплінарний дискурс, що включає дослідження в галузі медіаосвіти, медіалінгвістики, медіапедагогіки, медіадидактики, виявлено найбільш значущі ідеї для професійної діяльності і підготовки майбутніх учителів-словесників (інтегровані програми з медіаосвіти, інтеграція медіаосвіти у фахові дисципліни, гурткову роботу, спеціальні навчальні курси).

Визначено компоненти готовності майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності (когнітивний, праксеологічний, особистісний), що характеризуються власною структурою і змістовим наповненням. Когнітивний компонент включає обізнаність із теоретичними основами медійної освіти, знання культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, знання медіакомунікації, особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. До праксеологічного компонента віднесено сформованість аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних; інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, що сприяє вмілому користуванню інформаційно-комунікативною технікою, критичному тлумаченню, створенню і використанню студентами авторського медіаосвітнього продукту (медіатексту) у процесі гурткової роботи і педагогічної практики. Особистісний компонент передбачає сформованість позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення, здатності бути носієм медіакультурних цінностей, критичного осмислення майбутньої професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти, прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти, здатність до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії.

Доведено, що підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності здійснюється з урахуванням особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного, текстоцентричного, праксеологічного, інформаційного підходів.

З'ясовано, що освітній процес, самостійна, індивідуальна робота недостатньою мірою спрямовані на підготовку майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Визначено з урахуванням сутності компонентів готовності майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності критерії (знаннєвий, діяльнісно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний), показники та рівні (високий, середній, низький) означеної готовності.

3. Розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності *на першому (бакалаврському) рівні* вищої педагогічної освіти. Модель містить взаємопов'язані блоки: теоретико-методологічний (мета, завдання, наукові підходи (особистісно орієнтований, компетентнісний, системний, текстоцентричний, праксеологічний, інформаційний), загальнодидактичні та специфічні принципи (системності, цілісності, особистісного розвитку, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності, студентоцентризму, текстоцентризму, розвитку критичного мислення, технологічності, естетичної вартісності медіатекстів, лінгвоекоекологічний)); змістово-процесуальний (етапи, зміст, форми, методи, засоби); діагностувально-результативний (критерії, показники, діагностувальний інструментарій, рівні), реалізується поетапно (мотиваційний, дослідницький, інтегративний), а результатом її реалізації є сформована готовність майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Ефективність розробленої моделі підтверджують такі педагогічні умови: забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

4. Розроблено і впроваджено навчально-методичне забезпечення моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації, що включає робочі навчальні програми варіативних курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», посібник «Медіакультура вчителя-словесника», тестові завдання з медіаграмотності, пам'ятку щодо критичного аналізу медіатекстів, пакет завдань

медіаосвітнього спрямування для педагогічної практики, програму наукового гуртка з медіакультури, блог викладача «Медіаграмотність», професійно зорієнтовану сторінку «Медіакультура вчителя-словесника» в соціальній мережі. Доведено, що запропоноване навчально-методичне забезпечення підтверджує ефективність означеної моделі і педагогічних умов її реалізації.

5. Експериментально перевірено ефективність моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічні умови її реалізації. Доведено, що в експериментальній групі виявлено суттєву позитивну динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Найбільшої динаміки на високому рівні в експериментальній групі набув показник «уміння розробляти медіапродукт» – на 26,7%, у контрольній групі означений показник зріс на 3,5%. Виявлено значну динаміку в абсолютному вимірі в ЕГ для низького рівня показника «уміння комунікації» – на 24,7%, натомість в КГ – на 6,1%. Отже, на рівні значущості 0,05 за статистичними оцінками підтверджено ефективність моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина, О. А. (1990). *Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования*. Москва: Просвещение.
2. Аладьина, Г. В. (2015). Медиапедагогика как наука. *Международный студенческий научный вестник*, 5, 535-537.
3. Алексюк, А. М. (1998). *Педагогіка вищої освіти України*. Київ: Либідь.
4. Алексеева, Г. М. (2013). *Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Бердянськ.
5. Алексеева, Л. О. (2009). *Робота над уживанням учнями 5–7 класів виражальних мовних засобів у текстах різних стилів*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.02). Київ.

6. Альбуханова-Славська, К. А. (2012). *Современная личность: Психологические исследования*. Москва: ИП РАН.
7. Ананьев, Б. Г. (1977). *О проблемах современного человекознания*. Санкт-Петербург.
8. Архангельский, С. И. (1980). *Учебный процесс в высшей школе и его закономерные основы и методы*. Москва: Высшая школа.
9. Асмолов, О. Г. (2007). *Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека*. Москва: Смысл.
10. Бабич, А. В. (2011). *Эффективная обработка информации. Mind mapping для студентов и профессионалов: учебное пособие*. Москва: Интернет-Университет Информационных Технологий: БИНОМ. Лаборатория знаний.
11. Базиль, Л. О. (2015). *Розвиток літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 574.
12. Баришполець, О. Т. (2009). *Медіакультура особистості: соціально-психологічний аспект: навч.-метод. посіб.* Київ: Міленіум.
13. Балашов, О. (2010). *Медіапрактика і медіатеорія. Мистецтво високих технологій, або Високі технології в мистецтві?* Київ: Арт-центр Павла Гудімова «Я-Галерея».
14. Биков, В. Ю. (2012). *Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти*. Відновлено з: <http://lib.iitta.gov.ua/1178/>.
15. Биков, В. Ю. (2009). *Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія*. Київ: Атіка.
16. *Біла книга національної освіти України* (2011). Ред. акад. В. Г. Кременя. Київ: Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка.
17. Беспалько, В. П. (1970). *Программированное обучение: Дидактический аспект*. Москва.
18. Бех, І. Д. (2003). *Виховання особистості у 2 кн. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ: Либідь.
19. Блауберг, И. В., Садовский, В. Н., Юдин, Э. Г. (1967). *Системный подход в социальных исследованиях. Вопросы философии*, 9.
20. Блюменау, Д. І. (1989). *Информация и информационный сервис*. Москва: Наука.

21. Бондаренко, Е. А. (2003). *Путешествие в мир кино*. Москва: ОЛМА-ПРЕСС Гранд.
22. Борытко, Н. М., Соловцова, И. А., Байбаков, А. М. (2006). *Педагогические технологии: учебник для студентов педагогических вузов*. Волгоград: ВГИПК РО.
23. Буланкина, Н. Е. (2000). Концептосфера учителя-гуманитария. *Сибирский учитель*, 2, 34-36.
24. *Бухарестская декларация этических ценностей и принципов высшего образования в Европе*. (2005). ЮНЕСКО–СЕПЕС. Відновлено з: <http://www.almamater.md/articles/879/ru.html>
25. Варій, М. Й. (2009). *Загальна психологія*. Київ: Центр учбової літератури.
26. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. (2004). Ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь.
27. Велитченко, Л. К. (2009). Методологічна сутність категорії підходу в науковому дослідженні. *Педагогіка і психологія: Вісник Академії педагогічних наук України*. Київ: 2, 72–79.
28. Вітвицька, С. С. (2006). *Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури*. Київ: Центр навчальної літератури, 384.
29. Волкова, Н. П. (2007). *Педагогіка*. Київ: Вид-во «Академвидав».
30. Волошенюк, О., Мокрогуз, О., Коваленко, П. (2017). *Основи медіаграмотності (пропедевтичний курс)*. Навчальна програма для учнів 8 (9) класів.
31. Выготский, Л. С. (1991). *Педагогическая психология*. Москва: Педагогика.
32. Габор, Н., Потятиник, Б. (2011). *Медіа-освіта по-..., або замість післямови*. Львів: Інститут екології масової інформації, Медіа-центр «Нова журналістика».
33. Гавриш, І. В. (2006). *Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності* (Автореф. дис. д-а пед. наук: 13.00.04). Луганськ.
34. Гарцов, А. Д. (2015). *Электронная лингводидактика в системе инновационного языкового образования*. (Дисс. д-ра пед. наук: 13.00.02). Москва.

35. Георгиади, А. А. (2014). *Подготовка будущих учителей филологических специальностей к профессиональной деятельности с применением медиа-образовательных технологий*. (Автореф. дисс. канд. пед. наук: 13.00.08). Ялта.
36. Гладуш, В. А. (2014). *Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія*. Дніпропетровськ.
37. Глазиріна, О. В. (2013). Медіапедагогіка як складова педагогічних знань. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 3, 77–80.
38. Глазова, О. П. (2017). *Есе як ефективний вид навчальної роботи*. Відновлено з: <http://glazova.org.ua/content/294#more-294>.
39. *Глобальный доклад по обучению и образованию взрослых (ООВ)*. (2016). Институт ЮНЕСКО по обучению на протяжении всей жизни. Гамбург (Германия).
40. Годлевська, Д. М. (2007). *Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету*. (Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05). Київ.
41. Головченко, Г. (2012). Розвиток медіаосвіти у США. Відновлено з: http://virt.ldubgd.edu.ua/konferenc/kon_ikt/sekziya1/Golovchenko.pdf
42. Голуб, Н. (2013). Методичні рекомендації щодо навчання української мови в умовах компетентнісного підходу. *Дивослово*, 9, 2-7.
43. Голуб, Н. (2015). Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*, 3, 2-10.
44. Гоноболин, Ф. Н. (1965). *Книга об учителе*. Москва: Просвещение.
45. Гончаренко, С. У. (2012). *Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення*. Рівне: Волинські обереги.
46. Гончаренко, С. У. (2000). *Професійна освіта: словник: навчальний посібник*. Київ.
47. Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Рівне: Волинські обереги.
48. Горська, К. О. (2016). *Медіаконтент цифрової доби: трансформації та функціонування*. (Дис. д-ра наук з соц. комун.: 27.00.01). Київ.

49. Громыко, Ю. В. (2000). *Понятие и проект в теории развивающего образования. Известия РАО*, 2, 36–38.
50. Грона, Н. В. (2017). *Підготовка студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь*: монографія. Ніжин: ПП Лисенко М. М.
51. Груба, Т. Л. (2018). *Теорія і практика формування мовної особистості учнів старшої школи на уроках української мови (профільний рівень)*: монографія. Київ.
52. *Грюнвальдская декларация ЮНЕСКО по медиаобразованию* (2014). Відновлено 3: http://www.mediagram.ru/documents/documents_23.html
53. Гуревич, Р. С., Кадемія, М. Ю., Козяр, М. М. (2012). *Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті*. Львів: Сполом.
54. Гурін, Р. С. (2004). *Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Одеса.
55. Гуріненко, І. Ю. (2003). *Педагогічні умови застосування засобів мас-медіа у професійній підготовці майбутніх державних інспекторів з пожежної безпеки*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Умань.
56. Давыдов, В. В. (1994). Концепция экспериментальной работы в сфере образования. *Вопросы психологи*, 6, 31-37.
57. Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник*. Київ: Академвидав.
58. Дорошенко, Ю. О., Забродська, Л. М., Коваль, В. С. (2003). *Інформатизація середньої освіти*. Київ: Педагогічна думка.
59. Дуплійчук, О. М. (2015). *Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури до застосування проектно-комунікативних технологій*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Житомир.
60. Дурай-Новакова, К. М. (1983). *Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности*. (Автореф. дисс. д-ра пед. наук). Москва.
61. Дьяченко, М. И., Кандыбович, Л. А. (1976). *Психологические проблемы готовности к деятельности*. Минск: Изд-во БГУ.

62. *Енциклопедія освіти* (2008). Гол. ред. В. Г. Кремін. Київ: Юрінком Інтер.
63. Эльконин, Д. Б. (1980). *Психология формирования личности и проблемы обучения*: сб. науч. трудов. Москва: АПН РСФСР.
64. *Энциклопедия профессионального образования*: в 3 т. (1999). Под ред. С. Я. Батышева. Москва.
65. Жалдак, М. І. (2012). Інформатизація навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах – веління часу. *Педагогічні і психологічні науки в Україні*: збірник наукових праць в 5 т. Т. 3 «Загальна середня освіта». Розділ 2. Інформаційні технології в освіті. Київ: «Педагогічна думка», 256-277.
66. Жилавская, И. В. (2011). *Медиаобразование молодежи*: монография. Москва: РИЦ МГГУ им. М. А. Шолохова.
67. Жилавская, И. В. (2009). *Медиаобразование молодежной аудитории*. Томск: ТИИТ, 322.
68. *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти* (2003). Відновлено з: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
69. Загвязинский, В. И., Атаханов, Р. (2001). *Методология и методы психолого-педагогического исследования*: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Академия.
70. Зазнобіна, Л. С. (1998). Стандарт медіаосвіти, інтегрованого з різними шкільними дисциплінами. *Стандарти і моніторинг в освіті*, 3, 26-34.
71. Зайцева, С. В. (2012). Реалізація комунікативної функції мови в інтернет-блозі. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия: Филология. Социальные коммуникации*, 25 (64), 1, 71-74.
72. Зайцева, С.В., Левун, Н.В. (2016). Мовні особливості української блогосфери. *Український смисл*, 278-290.
73. Закирова А.Ф. (2001). *Теоретические основы педагогической герменевтики*. Тюмень: ТюмГУ, 149 .
74. Занюк, С. С. (2002). *Психологія мотивації*: навч. посібник. Київ: Либідь.

75. Захарова, И. Г. (2010). *Информационные технологии в образовании: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений*. Москва: Издат. центр «Академия».
76. Зимняя, И. А. (2002). *Педагогическая психология: учеб. для вузов*. Москва: Логос.
77. Златів, Л. М. (2014). Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні мовознавчих дисциплін для студентів-філологів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія і педагогіка*, 29, 116-120.
78. Змановская, Н. В. (2004). *Формирование медиаобразованности будущих учителей*. (Автореф. дисс. канд. техн. наук: 13.00.01). Иркутск.
79. *Зміст поняття «інтеграція навчання»: історичний аспект проблеми інтеграції змісту освіти*. Відновлено з: <http://www.novapedahohika.com/noloms-1380-1.html>
80. Зязюн, І. А. (2012). Немає педагогіки без педагога. *Рідна школа*, 4-5, 19-23.
81. Зязюн, І. А. (2006). Особливості педагогічної дії в комп'ютерному середовищі. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр.* Львів: ЛДУ БЖД, 13–21.
82. Зязюн, І. А. (2008). *Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії/ педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: монографія*. Київ: ІПООДА ПН України.
83. Зязюн, І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії: монографія*. Черкаси: Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького.
84. Іванов, В. Ф. (2012). *Медіаосвіта та медіаграмотність*. Київ: Центр вільної преси.
85. Іванова, Т. В. (2015). Комунікація «screen-to-screen»: педагогічні аспекти, психологія управління. *Грани познання: електронний науково-освітній журнал ВГСПУ*, 7 (41), 149-153.
86. Іванова, Т. В., Іванов, В. Ф. (2014). Медіакомпетентність та медіаграмотність як основні компетентності сучасного педагога. *Інформаційне суспільство*, 20, 96-99.
87. Імерідзе, М. Б. (2016). *Формування медіа освітньої компетентності майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін у*

процесі професійної підготовки. (Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Чернівці.

88. *Інтеграція навчальних предметів: плюси та мінуси* (2016). Відновлено з: <https://osvita.ua/school/reform/53351/>.

89. Ісаєва, О. О. (2013). Формування сучасного читача засобами медіаосвіти. *Всесвітня література в сучасній школі*, 2, 5-10.

90. Іць, С. В. (2014). *Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіаосвіти*. (Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Житомир.

91. Ильин, Е. П. (1995). *Сущность и структура мотива*. *Психологический журнал*, 2, 27–41.

92. Кадемія, М. Ю. (2013). *Використання сервісів соціальних медіа в навчальному процесі ВНЗ: Блоги, Веб-квести, Блог-квести*: навч. посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Ландо».

93. Кадемія, М. Ю., Шестопалюк, О. В. (2013). *Веб-квест у підготовці майбутніх учителів*: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ Фірма «Планер».

94. Каменская, О. (1990). *Текст и коммуникация*. Москва: Высшая школа.

95. Караман, С. (2010). Упровадження педагогічних інновацій у теорію і практику професійної підготовки вчителя-словесника. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 50, 87-97.

96. Карамушка, Л. М. (2004). *Психологія освітнього менеджменту*: навч. посіб. Київ: Либідь.

97. Кафедра мовознавства Херсонського національного університету (2017). Відтворено з: <http://www.kspu.edu/About/Faculty/PhilologyJournalizm/ChairUkrLinguistics.aspx>.

98. Кафедра української мови СумДПУ імені А.С. Макаренка (2016). Відтворено з: https://www.sspu.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2170&Itemid=646.

99. Кафедра української мови і літератури. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (2016). Відтворено з: <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/filka/kaf-ukr-menu/2016-02-26-06-45-38>.

100. Кафедра української мови, літератури та методики навчання ГНПУ імені Олександра Довженка (2016). Відтворено з:

<http://nni.gnpu.edu.ua/index.php/navchalnyi-protses/zakriplennia-za-kafedramy-navchalnykh-dystsyplin-fakultetu>.

101. Кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін ПНПУ імені К.Д. Ушинського (2017). Відтворено з: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/25>.

102. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллин : Валгус, 1980 – 335 с.

103. Клименко, С. І. (2017). *Формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.

104. *К обществам знания*. (2005). Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж: Издательство Юнеско.

105. Козир, А. В. (2011). *Акмеспрямовані стратегії формування фахової майстерності майбутнього вчителя музики*: колективна монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 56-91.

106. Козлова, О. Г. (2018). Утвердження громадянськості педагога у контексті демократизації пост дипломної освіти. *Демократичний розвиток України: зб. наук. праць*. Київ: Вид-во Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. 2006, 57–60.

107. Колесникова, И., Титова Е. (2005). *Педагогическая праксеология* учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издат. центр «Академия».

108. Колеснікова, І. В. (2014). *Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Житомир.

109. *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні від 21 квітня 2010 р.* № 1-2/7-110. Відновлено з: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.

110. *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 21 квітня 2016 р.* № 1-2/7-110 Відновлено з: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

111. *Концепція «Нова українська школа» 2016 р.* Відновлено з: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>

112. Котарбинский, Т. (1975). *Трактат о хорошей работе*. Москва: Экономика.
113. Костікова, І.І. (2008). Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 8, 79–83.
114. Костікова, І. І. (2007). *Теоретико-методичні засади комп'ютерної лінгвометодики* : монографія. Вінниця: «Поділля 2000».
115. Коневшинська, О. (2009). *Формування маедіакультури майбутніх учителів музики*. (Автореф. канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.
116. Кочан, І. М. (2008). *Лінгвістичний аналіз тексту*: навч. посіб. Київ: Знання.
117. Кравчишина, О. О. (2016). *Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Старобільськ.
118. Кремень, В. Г., Ільїн, В. В. (2012). *Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму*: монографія. К. : Педагогічна думка,. 368.
119. Кузьмин, В. П. (1982). Исторические предпосылки и гносеологические основания системного подхода. *Психологический журнал*, 3, 3-14.
120. Кузьмина, Н. В. (1980). *Методы системного педагогического исследования*. Ленинград: ЛГУ
121. Курок, В. П. (2015). Дослідження компонентів діяльності вчителя як передумова створення її моделі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (46), 233-240.
122. Кюльпе, О. & Гиппенрейтер. Ю., Петухов, В. (Ред.). (1981). *Психология мышления*: учеб. пособие для студ. вузов. Москва.
123. Леонтьев, А. Н. (1975). *Деятельность. Сознание. Личность*. Москва: Политиздат.
124. Леонтьев, В. Г. (2002). *Мотивация и психологические механизмы ее формирования*. Новосибирск: ГП Новосибир. полиграф.
125. *Лингвистический энциклопедический словарь* (1990). Гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Советская. энциклопедия.

126. Листопад, О. А. (2016). *Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Одеса.
127. Литвин, А. В. (2009). Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 4, 9–21.
128. Ліненко, А. Ф. (1996). Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія*, 1, 125–132.
129. Літостанський, В. В., Іванов, В. Ф., Іванова, Т. В., Волошенюк, О. В., Даниленко, В. І., Мележик, В. П. (2014). *Основи медіаграмотності: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класів із навчанням українською мовою*.
130. Лозова, В. І. (2002). Стратегічні питання сучасної дидактики. *Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні*, 1. Харків: ОВС, 69-97.
131. Лотман Ю. М. (2010). *Семиосфера*. Санкт-Петербург: Искусство.
132. Луговий В. І. (2009). Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія: Вісник НАПН України*, 2 (63), 13–25.
133. Лянной, Ю. О. (2016). *Професійна підготовка майбутніх магістрів із фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: теоретико-методичний аспект: монографія*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка., с. 42.
134. Лянной, Ю. О., Кукса, Н. (2015). Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9, 309–319.
135. Макаренко, А. С. (1947). *Вибрані педагогічні твори : статті, лекції, виступи*. Київ: Рад. Школа, 280.
136. Маклюэн, Г. М. (2003). *Понимание Медиа: внешние расширения человека*. Москва: Жуковский, «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле».
137. Мантуленко, В. В. (2007). *Особенности использования электронных медиа в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Самара.
138. Мардарова, І. К. (2012). *Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Одеса.

139. Маркова, А.К. (2006). *Акме в профессиональном развитии человека* Акмеология: учебник. Изд. 2-е, перераб. Москва: Изд-во РАГС.
140. Мартиненко, С. В., Хоружа, Л. Л. (2002). *Загальна педагогіка*: навч. посіб. Київ: МАУП.
141. Маслоу, А. Г. (1999). *Мотивация и личность*. Санкт-Петербург: Евразия.
142. Матюшкин, А. М. (1972). *Проблемные ситуации в мышлении и обучении*. Москва.
143. Мацько, Л. І. (2009). *Українська мова в освітньому просторі*: навч. посіб. для студ.-філол. освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова.
144. *Медіаосвіта (медіаграмотність) (для слухачів курсів ОІППО): навчальна програма*. (2011). За ред. К. Левківського, В. Іванова, В. Даниленка, О. Волошенюк, В. Мороз. Київ, 97.
145. *Медіаосвіта та медіаграмотність*: підручник. (2012). Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси.
146. *Медіаосвіта. Основи медіаграмотності*: навчально-методичний посібник для курсу «Основи медіа грамотності». (2014). Укл. С. О. Троян, А. В. Ткачук. Умань: ПП Жовтий О. О.
147. *Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів*: монографія. (2014). Ред Л. А. Найдьонової, Н.І.Череповської. Київ: Міленіум.
148. *Медиаобразование*. Відновлено з: <http://www.medigram.ru/mediaed/>.
149. *Медиаобразование в цифровую эпоху* (1999). Рекомендации Венской конференции, Вена. Востановлено из: <http://www.medigram.ru/documents>
150. *Медиаобразование. Российская педагогическая энциклопедия*. (1993). Т. 1. Гл. ред. В. В. Давыдов. Москва: Большая российская энциклопедия.
151. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів України*. (2004). колектив авторів. За ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт.

152. *Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання* (2016). Пер. з англ. національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича. Київ: ТОВ «Поліграф плюс».

153. *Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія.* (2013). За заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

154. Миколаєнко, Н. М. (2017). *Формування професійної культури майбутніх редакторів дитячих освітніх видань у процесі фахової підготовки.* (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Житомир.

155. *Мистецтво бути викладачем: практичний посібник.* (2003). (Ред. О. І. Сидоренка). Київ: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні».

156. Міхеєнко, О. І. (2004). *Валеологічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищому педагогічному навчальному закладі.* (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Одеса.

157. Міщук, І. М. (2007). Складові комунікативної компетенції. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.*, 46, 64–67.

158. Мозговий, В. Л. (2014). *Режисура педагогічної дії : теоретичний і методичний аспекти: монографія.* Миколаїв : Іліон, 492.

159. Мойсієнко, В. М. (2015). *Навчальна програма з дисципліни «Теорія та історія мовознавства».* Житомир: Житомирський державний університет імені І. Франка.

160. Моляко, В. О. (2012). Психологічні аспекти проблеми сприймання в контексті теорії творчості. *Психологічне дослідження творчих перцептивних процесів на різних вікових рівнях.* Кіровоград, 7-35.

161. Морзе, Н. В. (2003). *Система методичної підготовки майбутніх вчителів інформатики в педагогічних університетах.* (Дис. д-ра пед. наук: 13.00.02). Київ.

162. Найдьонова Л. А. (2010). Кібер-булінг підлітків (віртуальний терор) як новітній феномен інформаційної доби: теоретико-методичні засади подолання і профілактики. *Практична психологія та соціальна робота*, 8, 10–18.

163. Найдьонова, Л. А. (2007). Лабораторія психології масової комунікації та медіа-освіти. *Культура народів Причорномор'я*, 120, 176-178.
164. Найдьонова, Л. (2016). *Оновлення Концепції медіаосвіти: навіщо було потрібне і які зміни внесені*. Відновлено з: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/onovlennya_kontseptsii_mediaosviti_navischo_bulo_potribne_i_yaki_zmini_vneseni/
165. Найдьонова, Л. А. (2007). Перспективи розвитку медіаосвіти в контексті Болонського процесу: процесуальна модель медіакультури. *Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи*. Київ, 162–168.
166. Найдьонова, Л. А. (2012). Психологічні механізми медіаосвіти дітей різного віку. *Особистість у єдиному освітньому просторі: збірник наукових тез, 1*. Запоріжжя, 135–139.
167. Найдьонова, Л. А. (2007). *Психологічні мішені інформаційної війни у XXI столітті*. Відновлено з: <https://www.psyh.kiev.ua>.
168. *Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб.* (2002). Ред. Н. Й. Волошина. Київ.
169. Наумук, І. М. (2016). *Формування медіакомпетентності майбутніх учителів інформатики в педагогічних університетах*. (Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Мелітополь.
170. Ничкало, Н. Г. (2012). *Медіальна педагогіка в системі педагогічних наук*. Відновлено з: http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/plen_zasid_Nuchkalo.pdf
171. Ніколаї, Г. (2013). Методологічні пошуки у сфері мистецтва освіти. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання, 1*, 3–17.
172. Нікуліна, А. В. (2016). *Формування проектно-творчої компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.06). Харків.
173. Нісімчук, А. С., Падалка, О. С., Шпак, О. Т. (2000). *Сучасні педагогічні технології*. Київ: Просвіт.
174. *Новейший философский словарь*. (2007). Ред. А. А. Грицанов. Минск: Современный литератор.
175. *Новий словник іншомовних слів* (2008). Ред. Л. Шевченко, О. Ніка. Київ: Вид-во Арій.

176. *Новий словник української мови*. (2003). Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Вид-во "АКОНІТ".
177. Новиков, А. М. (2013). *Методология: словарь системы основных понятий*. Москва: Либриком.
178. Огієнко, О. І. (2013). Соціокультурна компетентність у професійній підготовці майбутнього фахівця. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (30), 268–275.
179. Ожегов, С. И. (1984). *Словарь русского языка*. Москва: Рус. Яз.
180. *Оксфордская иллюстрированная энциклопедия: в 9 т.* (2001). Т. 2. Мир природы. Москва: ИНФРА-М; Весь Мир.
181. Олександрійська декларація інформаційної грамотності та освіти протягом усього життя (2005). *Маяки інформаційного суспільства*. Відновлено з: <http://www.bibalex.org/infolit2005/AlexProclamation.htm>.
182. Олпорт, Г. (2002). *Становление личности: Избранные труды*. Ред. Д. Леонтьев. Москва: Смысл.
183. Онкович А. Д. (2004). *Формування професійної компетентності вчителів української діаспори США засобами педагогічної періодики*. (Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.
184. Онкович, Г. В. (2007). Засоби масової комунікації у термінологічному просторі медіа-освіти. *Дивослово*, 5, 29–31.
185. Онкович Г.В. (2010). Медіаосвіта (Загальний курс): *програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів*. К.: ІВО НАПН України, 24.
186. Онкович, Г. (2007). *Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі*. Дивослово, 6, 2-4.
187. Онкович, Г. В. (2008). Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. *Вища освіта України*, 3, 130-137
188. Онкович, Г. В. (2013). Професійно орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив: збірник статей методологічного семінару*. Київ: Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, 79–88.
189. Онкович, Г. В. (2010). Сучасна медіаосвіта: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Світові стандарти сучасної журналістики*. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 47-51.

190. Онкович, Г. В. (2007). Технології медіаосвіти. *Вища освіта України. Тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : моніторинг якості освіти»*, Т. 5 (додаток 3), 357–363.
191. Осадчий, В.В. (2005). Соціальні Інтернет-мережі як засіб дистанційного навчання. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць*, 7 (20).
192. *Освіта та інформаційна культура. Соціологічні аспекти. Праці з соціології освіти*. (2000). Ред. В. С. Собкін. Москва.
193. *Освітньо-професійна програма, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, предметна спеціалізацію 014.01 Середня освіта (українська мова та література)*. (2018). Відновлено з: http://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_bak_014_so_ukr_mov_2018.pdf
194. *Онтологічний вектор осмислення медіа культури*. К. О. Стецюра. (2015). Відновлено з: http://novyn.kpi.ua/2015-1/13_Stetsiura.pdf
195. Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*: монографія. Київ: Освіта України.
196. *Педагогіка вищої школи*. (2005). (У ред. З. Н. Курлянд). К: Знання, 399.
197. *Педагогічна Конституція Європи* (2013). Відновлено з: <http://yspu.org/images/0/00/Frankfurt2013.pdf>.
198. *Педагогічна практика: навчально-методичний посібник*. (2005). Ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченко, А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова. Житомир: Житомир. держ. ун-т.
199. *Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений*. (2004). Под ред В. А. Сластенина. Москва: Издательский центр «Академия».
200. Пентилюк, М. І. (2014). Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини*. Умань, 290-297.
201. Петрик, Л. В. (2015). Класифікація медіа засобів у науково-педагогічній літературі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної*

конференції «Іншомовна освіта педагога: виклики, перспективи, проблеми, 143-150.

202. Пехота, О. М., Кіктенко, А. З., Любарська, О. М. (2002). *Освітні технології: навч.-метод. посіб.* Київ: А.С.К.

203. Платонов, К. К. (1986). *Структура и развитие личности.* Москва: Наука.

204. *Положення про електронні освітні ресурси* (затв. Наказом МОНмолодьспорт України № 1060 від 01.10.2012 р.). (2018). Відновлено з: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

205. Попович, А. С. (2017). Лінгвоекологічний принцип навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 3 (58), вересень, 304–311.

206. Потятиник, Б. В. (2005). Масова журналістська освіта – а чому б ні? *Медіакритика*, 10, 7–10.

207. *Про вищу освіту: Закон України.* (2014). Відновлено з: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>

208. *Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів:* наказ Міністерства освіти і науки № 665 від 01.06.2013. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0665729-13>.

209. *Про інформацію: Закон України :* за станом на 2 жовтня 1992 р. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

210. *Про координацію діяльності регіональних навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти:* наказ Міністерства освіти і науки № 2 від 05.01.2016. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002729-16>.

211. *Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року* Указ президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 року. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

212. *Про освіту: Закон України* (2017). Відновлено з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

213. *Про професійний розвиток працівників:* Закон України (2012). Відновлено з: <http://zakon2.rada.gov.ua//lavas/4312-17>.

214. *Програма та методичні рекомендації з педагогічної практики для студентів IV–V курсів факультету української філології*. (2003): навчально-методичний посібник. (У ред. А. С. Попович, І. Є. Боднар, Е. І. Федорчук, О. В. Савицька). Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, . 88.
215. Проценко, О. В. (2013). До проблеми вивчення функціональних стилів у вищій школі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. Житомир,. Вип. 6 (72), 269-274.
216. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід*: монографія. (2011). За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
217. *Психологічна енциклопедія*. (2006). Ред.. О. Степанов. Київ: «Академвидав», 424 с.
218. *Психологічний словник* (1982). Ред. В. І. Войтка. Київ: Вища школа.
219. Рибалка В. В. (2006). *Теорії особистості у вітчизняній психології*: навчальний посібник. Київ: ІПППО АПН України.
220. Робак, В. (2006). До питання про розвиток медіапедагогіки у Німеччині. *Другий український педагогічний конгрес: збірник матеріалів конгресу*. Львів, 275-286.
221. Робак, В. Литвин, А. (2013). Завдання медіаосвіти у підготовці фахівців. *Теоретичні і методичні засади організації медіаосвіти*, 31-37.
222. *Розподіл учасників зовнішнього незалежного оцінювання 2017 року*. Відновлено з: http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/rozpod_ukr_2017.pdf
223. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» від 23 листопада 2011 р. № 1392. Відтворено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.
224. Рубинштейн, С. Л. (2004). *Основы общей психологии*. Санкт-Петербург: Питер.
225. Саварин, П.В. (2017). *Підготовка майбутнього викладача технічних дисциплін до застосування медіатехнологій у професійній діяльності*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Луцьк.
226. Садовский, В. Н. (1974). *Основания общей теории систем*. Москва: Наука.

227. Сбруєва, А. А. (2013). Студенто-центроване навчання: інноваційна освітня парадигма Болонського процесу. *Педагогічне забезпечення творчої самореалізації особистості в інноваційній освіті : матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 28–31.
228. Селевко, Г. К. (1998). *Современные образовательные технологии: учебное пособие*. Москва: Народное образование.
229. Семеног, О. М. (2017). Академічна лекція і академічний учитель в цифрову епоху: праксеологічний підхід. *Фізико-математична освіта: збірник наукових праць*, 2 (12), 140–146.
230. Семеног, О. М. (2005). *Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія*. Суми: ВВП «Мрія-1», 403.
231. Семеног, О. М., Земка О.І. (2014). *Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика: монографія*. Суми: Ніко.
232. Семеног, Е. Н., Ячменик, М. М (2017). Медиаобразовательный компонент языковой подготовки будущих учителей украинского языка и литературы: лингвопраксеологический подход. *The Top Actual Researches in Modern Science: III International Scientific and Practical Conference*, 4, 77-81.
233. Семеног, О. М., Ячменик, М. М. (2015). *Медіакультура вчителя-словесника: навчальний посібник*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
234. Семиченко, В. А. (2007). Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискурс: зб. наук. праць*, 1. Відновлено з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_01/semychenko.pdf.
235. Семушина, Л. Г. (2012). Взаимосвязь содержания образования и современных технологий. *Среднее профессиональное образование*, 3, 14-16.
236. Сердега, Р. Л., Сагаровський, А. А. (2011). *Українська діалектологія: навчальний посібник*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
237. Сидорчук, Н. Г. (2004). *Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів: теорія і технологія формування: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ.
238. Сидорчук, Н. Г. (2014). *Професійно-педагогічна підготовка студентів університетів у контексті єдиного європейського освітнього*

простору: історико-педагогічний аспект: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

239. Симоненко, Т. В. (2006). *Теорія і практика формування професійної мовно- комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів*: монографія. Черкаси.

240. Сисоєва, С. О. (2006). *Основи педагогічної творчості*: підручник. Київ: Міленіум.

241. Сисоєва, С. О. (1996). *Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня*. Київ: Поліграфкнига.

242. Скрипка, Г. В. (2016). *Соціальні мережі як інструмент навчання та професійної реалізації сучасного вчителя*. Відновлено з: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura12/2016/10/16/sotsialni-merezhi-yak-instrument-navchannya/>

243. Сластенин, В. А. (2002). *Педагогика*: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Ред. В. А. Сластенин. Москва: Издательский центр «Академия».

244. Сластенин, В. А., Подымова, Л. С. (1997). *Педагогика. Инновационная деятельность*. Москва: Магистр.

245. *Словник-довідник з професійної педагогіки* (2006). Ред. А. В. Семенова. Одеса: Пальміра.

246. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. Відновлено з: <http://sum.in.ua/>

247. *Словник української мови*. (1975). в 11 т. Т. 6. За ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка.

248. Собкин, В. С., Адамчук, Д. В. (2008). *Моніторинг соціальних наслідків інформатизації: що змінилося в школі за три роки?* Москва.

249. Сосна, Н. (2011). *Фотография и образ: визуальное, непрозрачное, прозрачное*. Москва: Новое литературное обозрение.

250. Спірін, О. М. (2009). Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 5, 13, 9–15.

251. *Становлення ідентичності фахівця*: монографія. (2014). Ред.. Г. О. Балл, В. Л. Зливков, С. О. Копилов. Київ, Кіровоград: Імекс-ЛТД.

252. Стоунс, Э. (1984). *Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения*. Москва: Педагогика.
253. *Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні* (2013). Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.
254. Сухомлинський, В. О. (1977). *Вибрані твори в 5 т. Т. 5*. Київ: Радянська школа.
255. Терещенко, Н. В. (2008). *Сучасні тренінгові методи навчання : методичні рекомендації створення інтелект-карти з навчальної дисципліни «Політологія»*. Київ: КНЕУ.
256. Ткачук, Г. В. (2011). *Методика використання освітніх веб-ресурсів у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики: монографія*. Умань: Видавець «Сочінський».
257. Товкало, М. (Ред.). (2016). *Нова українська школа: основи Стандарту освіти*. Львів.
258. Троцько, Г. В. (2002). Теоретичні питання формування професійнопедагогічної готовності майбутнього вчителя. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні: збірник наукових праць до 10-річчя АПН України*. Харків: ОВС.
259. Узнадзе, Д. Н. (1997). *Теория установки*. Воронеж: НПО «МОДЭК»; Москва: Ин-т практ. психол.
260. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України». (2018). Відновлено з: <https://www.president.gov.ua/>
261. *Українська література 5-9 класи*. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. (2017). Відновлено з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
262. Усатенко, Т. П. (2014). *Епістемологія українознавства: педагогічний контекст: монографія*. Кіровоград : Імекс-ЛТД.
263. Усов, Ю. Н. (1995). *Медиаобразование в России (на материале экранных искусств)*. Доклад на российско-британском семинаре по медиаобразованию. Москва.
264. Усов, Ю. Н. (2000). Экранные искусства – новый вид мышления. *Искусство и образование*, 3, 48-69.

265. Устименко-Косорич, О. А. (2008). *Масова музика як атрибут молодіжної культури середини ХХ ст.* (Дис. канд. мист.: 26.00.01). Одеса.

266. *Українська мова 5-9 класи.* Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. (2017). Відновлено з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

267. *Українська мова. 10–11 класи.* Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям, профіль – українська філологія. Профільний рівень. (2011). Укладачі Л. І. Мацько, О. М. Семеног. Київ: Грамота.

268. *Українська мова: Енциклопедія.* (2004). Ред. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана.

269. *Український правопис НАН України* (2015). Київ: Наукова думка.

270. *Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 рр.»* (2015). Відновлено з: <http://www.president.gov.ua>

271. Уланович, О. И. (2010). *Психолінгвістика: учеб. пособие.* Минск: Изд-во Гревцова.

272. Уорф, Б. (1999). О двух ошибочных воззрениях на речь и мышление, характеризующих систему естественной логики, и о том, как слова и обычаи влияют на мышление. *Наука и языкознание. Зарубежная лингвистика.*, 92–106.

273. Ушинский, К. Д. (1983) *Вибрані педагогічні твори: у 2 т.* Київ: Рад. школа.

274. Фамілярська, Л. Л. (2017). *Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів в освітньому середовищі післядипломної освіти.* (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Житомир.

275. Фатеева, І. А. (2007). *Медіаосвіта: теоретичні основи і практика реалізації:* монографія. Челябинск: Челяб. гос. ун.

276. Федоров, А. В. (2010). *Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности.* Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та.

277. Федоров, А. В. (2010). Современный учитель и медиаобразование. *Медиаобразование*, 1. Відновлено з: <http://www.ifap.ru/pr/2010/n101005b.pdf>.
278. *Філософський енциклопедичний словник*. (2002). Київ: Абрис.
279. *Філософський словник соціальних термінів*. (2002). Ред. В. П. Андрущенко. Харків: «Корвін».
280. Фортунатов, А. Н. (2011). Медиапедагогика или техновоспитание? *Философия и общество*, 3, 135-154.
281. Флюссер, В. (2008). *За философию фотографии*. Санкт-Петербург: Изд-во С-Петерб. ун-та.
282. Хижня, Т. Ю. (2013). *Формування готовності майбутніх учителів-філологів до використання медіа у професійній діяльності*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Луганськ.
283. Хижняк, І. А. (2016). *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності* : монографія. Слов'янськ : Вид-во «Друкарський двір»,. 410.
284. Хуторський, А. В. (2003). *Дидактична евристика. Теорія і технологія креативного навчання*. Москва: Изд-во МГУ.
285. Циганок, О. (2017). *Підготовка майбутнього вчителя-філолога до українознавчої роботи в школі*: монографія. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві».
286. Чашечникова, О. С. (2003). Деякі аспекти формування здатності до самоосвіти та самовдосконалення під час навчання. *Вісник національного технічного університету України*, 3 (9), 213–218.
287. Череповська, Н. (2011). Програма шкільного курсу «Медіакультура» для старшокласників. *Управління освіти*, 8, 15.
288. Чернілевський, Д. В., Томчук, М. І., Дубасенюк, О. А., Антонова, О. Є., Захарченко, В. І., Вознюк, О. В. та Сіранчук, Н. З. (2012) . *Методологія наукової діяльності*. Вінниця: Ніланд-ЛТД.
289. Чернякова, О. О. (2017). *Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності*. (Дис. канд. пед. наук: 13.00.04). Переяслав-Хмельницький.

290. Чичерина, Н. В. (2008). *Концепция формирования медиаграмотности у студентов языковых факультетов* (Автореф. дисс. д-ра пед. наук). Санкт-Петербург.
291. Чобітько, М. Г. (2006). *Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект*: монографія. Черкаси: Брама-Україна..
292. Шапар, В. Б. (2004). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків: Прапор.
293. Широков, В.А. (2003). Всеукраїнський лінгвістичний діалог у контексті теорії лексикографічних систем. *Мовознавство*. 6, 3-7.
294. Шанскова, Т. І. (2016). *Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти*. (Дис. д-ра пед. наук: 13.00.04). Житомир.
295. Шевченко, Л. І. (2014). *Медіалінгвістика: словник термінів і понять*. Київ: ВПЦ «Київський університет».
296. Шейбе, С. (2014). *Медіаграмотність: підручник для вчителя*. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси.
297. Шипнягова, О. (2008). *Формирование готовности будущих педагогов к интеграции медиаобразования в образовательный процесс школы*. (Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08). Оренбург.
298. Щербаков, О. В. (2012). Соціальна мережа для підтримки навчального процесу у ВНЗ. Проблеми і перспективи розвитку ІТ-індустрії, 8 (106), 159-162.
299. Щукін, А. Н. (2008). *Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 единиц*. Москва: Астрель; АСТ: Хранитель.
300. *Энциклопедия профессионального образования* (1999). у 3-х т. Т. 3. Москва: Проф. образование.
301. Юдин, Э. Г. (1978). *Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки*. Москва: Наука.
302. Юдина, Е.Н. (2005). *Медиапространство как культурная и социальная система* : монографія. М. : Прометей.
303. Якиманская, І. С. (2000). *Личностно ориентированное обучение в современной школе*. Москва: Сентябрь, 176.
304. Ягупов, В. В. (2002). *Педагогіка*: навч. посібник. Київ: Либідь.

305. Ячменик, М. М. (2015). Досвід використання вчителями української мови і літератури засобів медіаосвіти. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: збірник матеріалів XII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань*, 6 (10), 200-203.

306. Ячменик, М. М. (2015). *Медіакультура вчителя-словесника: програма навчального курсу*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

307. Ячменик, М. М. (2014). Застосування нових медіа учителями-словесниками у професійній діяльності. *Вплив нових медіа: міждисциплінарний підхід: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 92-95.

308. Ячменик, М. М. (2015). Інтегрований спецкурс із медіакультури в підготовці майбутнього вчителя-словесника: досвід Сумського педагогічного університету. *Естетика і етика педагогічної дії*, 12, 184-195.

309. Ячменик, М. М. (2018). Медіакультура як складова академічної культури майбутніх учителів-словесників. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених*. Суми, 113-115.

310. Ячменик, М. М. (2017). Медіаосвітній компонент у підготовці майбутніх учителів-словесників. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції*, 1. Суми, 180-183.

311. Ячменик, М. М. (2016). *Медіаосвіта: програма навчального курсу*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

312. Ячменик, М. М. (2017). Медіатехнології сучасного заняття. У О. Семеног (Ред.). *Ефективні технології навчання у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців*. (сс. 113-138). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

313. Ячменик, М. М. (2015). Моніторинг якості лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. У О. Семеног (Ред.). *Лінгвістична підготовка майбутніх фахівців: ефективні технології навчання і моніторинг якості*. (сс. 133-156). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

314. Ячменик, М. М. (2015). Особливості викладання курсу «Медіакультура вчителя-словесника» у Сумському педагогічному

університеті. *Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Суми, 63-66.

315. Ячменик, М. М. (2018). Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4, 237-249.

316. Ячменик, М. М. (2018). Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до застосування засобів медіаосвіти у професійній діяльності: методологічні підходи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, 4, 143-151.

317. Ячменик, М. М. (2018). Підготовка майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: розробка моделі та її експериментальна перевірка. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5, 281-293.

318. Ячменик М. М. Професійно-зорієнтована сторінка «Медіакультура вчителя-словесника» в соціальній мережі (2018). Відтворено з: <https://www.facebook.com/groups/1544313565646322/>.

319. Ячменик М. М. Становлення та розвиток медіаосвіти за кордоном і в Україні. *Українське мовознавство*, 43/1, 372-376.

320. Ячменик, М. М. (2017). Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів: із досвіду роботи над студентськими проектами «Мій університет – моя гордість». *Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Суми, 214-217.

321. *Academic schools and research centres by faculty DrexelUniversity*. Retrieved from: <http://www.bristol.ac.uk/faculties/>

322. *ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning*. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annexrecommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.

323. Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge, UK: Polity Press

324. *Department of Educational StudiesUniversity of Glasgow*. (2011). Retrieved from: <http://www.gla.ac.uk/>.

325. *Definition and Selection of Competencies*. (2001). Country Contribution Process: Summary and Country Report. OECD. University of Neuchatel, October.
326. *Dictionary of media and communications*. (2009). Foreword by Arthur Asa Berger. Armonk: New York.
327. *English Drama and Media Studies*. (1997-1998). University of Southampton, School of Education. PGCE Course Handbook. 1997/98.
328. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129 (INI)). *European Parliament: portal*. Retrieved from: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do? pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6- TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>
329. *Fez declaration on media and information literacy* (2011). Retrieved from: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/Fez %20Declaration.pdf>
330. *Global Alliance for Partnerships on Media and Information Literacy* (2018). Retrieved from: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/mediadevelopment/media-literacy/global-alliance-for-partnerships-on-media-and-information-literacy/about-gapmi>
331. *Harvard University Hosts First US Media Literacy Teaching Institute*. (2018). Retrieved from: <https://www.medialit.org/reading-room/harvard-university-hosts-first-us-media-literacy-teaching-institute>.
332. Haugen, E. (2006). The Ecology of Language. *The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*. A. Fill, P. Muhlhausler (Eds). Continuum international publishing group, 57–66. Retrieved from: www.books.google.com.ua.
333. *Iowa Educators Pioneer Media Now Curriculum*. (2018). RF: <https://www.medialit.org/reading-room/iowa-educators-pioneer-media-now-curriculum>.
334. *Lehrgebiet Mediendidaktik. Institut für Bildungswissenschaft und Medienforschung*. (2018). Retrieved from: <https://www.fernuni-hagen.de/KSW/portale/ifbm/mediendidaktik/>.
335. *Memorandum on Lifelong Learning* (2018). Commission of the European Communities. Brussels. Retrieved from: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf.

336. Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education. (2007). *МОО «Информация для всех»*. Retrieved from: <http://www.ifap.ru/pr/2007/070625ba.pdf>.

337. Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era. (2014). *UNESCO*. Retrieved from: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/newsand-in-focus-articles/in-focus-articles/2014/paris-declaration-on-media-and-information-literacy-adopted/>

338. Youth Media Education. (2002). Recommendations addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO (Seville, (2002). *Информационная грамотность и медиаобразование для всех*. Retrieved from: <http://www.mediagram.ru/documents>.

339. Yachmenyk, M. M. (2014). Media education of future native language teachers: experience of Germany and Ukraine. *Comparative Professional Pedagogy: Scientific Journal*, 4 (2), 110-115.

340. Yachmenyk, M. M. (2018). The means of media education in professional work of teachers of the ukrainian language and literature. *Millennium Science: IV International Scientific Conference*, 177-181.

Додаток 1
Діагностика рівнів готовності
майбутніх учителів української мови і літератури
до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності

Додаток 1.1
Діагностика рівнів готовності
майбутніх учителів української мови і літератури
до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності
за знанням критерієм

Прізвище _____
Ім'я _____ Спеціальність _____
Курс _____ група _____

БЛОК ПИТАНЬ № 1

МЕДІАОСВІТНЯ ГРАМОТНІСТЬ

Оберіть один правильний, на ваш погляд, варіант відповіді

1. Наповніть змістом словосполучення «епоха пост правди»

- а) технологія популізму;
- б) маніпуляція громадською думкою;
- в) конструювання пост правди;
- г) складно відповісти;

2. Медіабезпека – це

- а) упевненість споживача та репрезентанта інформації у гарантуванні безпечного перебування і взаємодії у мережевому просторі;
- б) свідоме безпечне споживання медіаконтенту;
- в) складно відповісти.

3. Медіаконтент – це

- а) види, форми передавання інформації різного формату;
- б) елемент навчально-виховного процесу, спрямований на розвиток творчих здібностей учнів;
- в) новий тип змісту інформаційних повідомлень;
- г) складно відповісти.

4. Мережеве спілкування – це.....

- а) один із виявів соціальної взаємодії, в основі якого лежить обмін думками;
- б) вироблений століттями спосіб громадської поведінки, що виражається у ставленні один до одного;
- в). найважливіший, універсальний засіб організації та координації всіх видів суспільної діяльності
- г) складно відповісти.

5. Онлайн-інструменти – це

- а) інструменти для створення інтернет-спільноти
- б) інструменти у віртуальній площині для підвищення рівня професійного розвитку особистості.
- в) інформаційно-комунікативна техніка, яка допомагає особистості виражати себе й спілкуватися за допомогою медіазасобів, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами.
- г) складно відповісти.

6. Інформаційна безпека – це.....

- а) знання про основи безпечної поведінки в інтернет просторі;
- б) знання про особливості користування ;
- в) презентація авторів нового медіатексту в засобах масової інформації;
- г) презентація нових технологій створення медіатексту;
- д) складно відповісти.

7. Міні-історія – медійний жанр, тип замітки, що широко представлений у сучасних виданнях, призначених для сімейного читання. Напишіть власну міні-історію.

БЛОК ПИТАНЬ № 2

МЕДІАЛІНГВІСТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ

Оберіть один правильний, на ваш погляд, варіант відповіді

1. Медіатекст – це.....

а) поліфункціональна гетерогенна смислова система, яка є продуктом вербалізації когнітивної діяльності індивіда та об'єктом і результатом цілеспрямованого конструювання смислів відповідно до прагматичної орієнтації ЗМІ;

б) медіатекст є особливим видом комунікативного дискурсу, в якому опрацьовується та презентується інформація соціальної значущості;

в) медіатекст, на відміну від тексту, - це твір масово-інформаційної діяльності та масової комунікації;

г) складно відповісти.

2. Медіаінтерпретація – це ...

а) інтерпретація змісту документу у масмедіа;

в) репрезентативність медіатекстів будь-яких видів і жанрів;

г) засвоєння пам'ятки створення медіатексту на основі інтерпретації;

д) складно відповісти.

3. Розкрийте зміст речення «Із якою метою створюються фейки, пропаганда?»

1) з метою збагачення;

2) з метою маніпуляції;

3) щоб досягти підливх цілей;

г) складно відповісти.

4. Знайдіть і відредагуйте помилки?

а) всі медіа відображають точку зору влади на події, що відбуваються;

б) аудіовізуальне мислення – творча діяльність, що ґрунтується на емоційному співвіднесенні смислових і образних узагальнень частин екранного тексту;

в) критичне мислення - це система суджень, яка використовується для аналізу речей і подій з метою коректно обґрунтовувати, оцінювати і застосовувати отримані результати до ситуацій і проблем.

г) складно відповісти.

5. Медіакомунікація полягає в дотриманні норм нетикету:

а) переконання

б) розповіді

в) впливу чи маніпулювання.

г) складно відповісти.

6. Культура комунікації – це:

а). сукупність стандартів культурної поведінки, етичних і естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії;

б). сукупність мовних засобів, зумовлених змістом, метою висловлювання;

в). сукупність стійких мовних формул і виразів, що вживаються з метою встановлення контакту, підтримки спілкування в доброзичливій тональності

г) складно відповісти.

7. Щоб успішно та ефективно комунікувати, необхідно ретельно:

а). готуватися до говоріння;

б) готуватися до процесу розмови; враховувати погляди співрозмовника; бути толерантним;

в) готуватися до розмови із співрозмовником; висловлювати думки точно, логічно; постійно;

г) складно відповісти.

8. Культура усного мовлення насамперед полягає в тому, щоб:

а). досконало знати орфоепічні норми;

б). послідовно дотримуватись усіх мовних норм;

в) вивчати мовні норми;

г). складно відповісти.

9. Різновиди бесіди:

- а) колективні, виховні, установчі;
- б). відкриті, закриті, урочисті;
- в). оперативні, проблемні, інструктивні;
- г). складно відповісти

10. Опитування – це:

- а). спілкування між двома чи кількома особами з метою отримання певної інформації, вирішення важливих проблем;
- б). обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди;
- в) зібрання членів якої-небудь організації, що проводяться з метою спільного обміну думками з певного питання, яке хвилює громадськість;
- г). складно відповісти

11. Запитання, на яке ніхто не знає відповіді або її й зовсім не існує, на взірець:

Хто винен? Що робити? Куди йдемо?

Таке запитання називають

- а). риторичним;
- б). відкритим;
- в). альтернативним;
- г). складно відповісти

12 Запитання, на яке можна відповісти однозначно, наприклад, „так/ні”, називається:

- а). закрите;
- б) відкрите;
- в). Альтернативне;
- г) риторичне

13. На Вашу думку, важливо правильно ставити запитання чи відповідати на нього?

- а) відповідати;
- б) ставити питання;
- в) не готова сказати.

14. Основні форми репрезентації:

- а). інтерактивна, автоматична, за сценарієм
- б). інформаційна, спонукальна, переконлива
- в). розважальна, агітаційна, вітальна
- г) складно відповісти.

БЛОК ПИТАНЬ № 3

МЕДІАДИДАКТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ

1. Чи підвищиться ефективність навчального процесу, якщо вчитель використовуватиме засоби медіаосвіти? (обведіть кружечком правильну /правильні відповіді)

- а) вважаю, що це не підвищить ефективність навчання;
- б) можливо, зацікавить темою заняття;
- в) це значною мірою покращить сприйняття навчального матеріалу учнями;
- г) складно відповісти, оскільки не володію достатньою інформацією про засоби медіаосвіти;
- д) інша відповідь _____

2. Застосування засобів медіаосвіти на заняттях дозволяє:

- а) краще зрозуміти навчальний контент;
 - б) довше пам'ятати навчальний матеріал;
 - в) легше концентрувати увагу на основних ;
 - г) зацікавитись темою, питанням, яке розглядається;
 - д) інша відповідь;
-

3. Чи вважаєте Ви, що використання засобів медіаосвіти в освітньому процесі:

- а) підвищує інтенсивність вивчення навчального матеріалу;
- б) підвищує активність об'єктів навчання на занятті;
- в) сприяє зосередженню уваги на навчальному матеріалі;
- г) допомагає краще зрозуміти, усвідомити навчальний матеріал;
- д) інша відповідь _____

**ПРОДОВЖІТЬ ПОДАНЕ В УМОВІ РЕЧЕННЯ, ОБРАВШИ ОДИН ІЗ ПОДАНИХ
ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ**

4. Класифікація засобів медіаосвіти для середньої школи включає такі групи:

- а) електронні підручники, посібники, тести, депозитарії;
- б) електронні підручники, посібники, презентації, бібліотеки;
- в) електронні посібники, депозитарії, навчально-мовні ігри, довідники;
- г) електронні словники, тести, навчально-мовні ігри, підручники.

5. Застосування інфографіки і скрайбінгу більш характерне для ...

- а) мультимедійної презентації;
- б) тестів;
- в) депозитаріїв мовних ресурсів;
- г) інтерактивних кросвордів.

**ПРОДОВЖТЕ ПОДАНЕ В УМОВІ РЕЧЕННЯ, ОБРАВШИ КІЛЬКА ІЗ ПОДАНИХ
ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ.**

6. До депозитаріїв електронних мовних ресурсів належать:...

- а) електронні словники;
- б) електронні довідники;
- в) електронні ігри;
- г) електронні бібліотеки;
- д) інтерактивні кросворди.

7. До критеріїв аналізу якості засобів медіаосвіти для середньої школи належать такі:...

- а) комунікативний;
- б) мовний;
- в) лінгводидактичний;
- г) психолого-педагогічний;
- д) технічний.

ОБЕРІТЬ СТВЕРДНУ ЧИ ЗАПЕРЕЧНУ ВІДПОВІДЬ ЩОДО ПОДАНОГО ТВЕРДЖЕННЯ.

8. Креолізація навчального тексту – це додавання до нього об'єктів WordArt.

- а) так;
- б) ні.

9. Найбільше ілюстрацій на інформаційно-пояснювальних слайдах застосовується під час вивчення лексики і фразеології.

- а) так;
- б) ні.

10. Тематичні інтерактивні кросворди можуть бути засобом проведення етапу сприймання нового матеріалу відповідного уроку.

- а) так;
- б) ні.

11. Установіть приналежність кожного із засобів електронної лінгвометодики до певної групи.

1.	а) енциклопедії;
Електронні	б) мультимедійні презентації;
посібники	в) навчально-мовні ігри;
	г) словники;
2. Депозитарії	д) електронні бібліотеки;
мовних ресурсів	ж) мовні вправи.

Розроблений тест передбачає таку систему оцінювання:

максимальна оцінка –100 балів; 71-100 балів – високий рівень;

0-40 балів – низький рівень;

41-70 балів – середній рівень.

Діагностику рівнів сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури розроблено автором із урахуванням наукових і довідникових джерел:

Кравчишина, О.О. Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів: (дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»). Старобільськ.

Хижняк І. А. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності : монограф. / І. А. Хижняк. – Слов'янськ : Вид-во „Друкарський двір”, 2016. – 410 с.

Хижняк І. А. Електронна лінгвометодика у вищому навчальному закладі: [підручн. для здоб. ступ. вищ. осв. маг.] / І. А. Хижняк. – Слов'янськ: ДВНЗ „ДДПУ”, 2016. – 300 с.

Шевченко Л.І. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов / за ред. Л.І. Шевченко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2014. – 380 с

Додаток 2
Діагностика рівнів готовності
майбутніх учителів української мови і літератури
до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності
за діяльнісно-комунікативним критерієм

Тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона

Шкали: рівень розвитку комунікативних умінь

Призначення тесту: Поняття "комунікативні уміння" охоплює оцінку співрозмовника, визначення його сильних і слабких сторін, уміння встановити дружню атмосферу, уміння зрозуміти проблеми співрозмовника і т.д.

Методика призначена для перевірки цих якостей.

Для перевірки цих якостей пропонуємо такі тести.

Інструкція: "Відмітьте ситуації, які викликають у Вас незадоволення або досаду і роздратування при бесіді з будь-якою людиною: чи це Ваш товариш, товариш по службі, безпосередній начальник, керівник або просто випадковий співрозмовник.

Варіанти ситуацій

1. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не дає мені шансу висловитися, у мене є, що сказати, але немає можливості вставити слово.
2. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) постійно перебиває мене під час виступу на конференції.
3. Співрозмовник ніколи не дивиться мені в обличчя під час розмови, і я не впевнений, чи слухає він мене.
4. Розмова із таким партнером часто викликає почуття марної трати часу.
5. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не постійно метушиться, олівець і папір займають його більше, ніж мої слова.
6. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не ніколи не посміхається. У мене виникає почуття невдоволення і тривоги.
7. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не відволікає мене питаннями та коментарями.
8. Що б я не сказав, співрозмовник завжди охолоджує мій запал.
9. Співрозмовник завжди намагається спростувати мене.

10. Співрозмовник «пересмикує» зміст моїх слів і вкладає в них інший зміст.

11. Коли я ставлю запитання, співрозмовник змушує мене захищатися.

12. Іноді співрозмовник перепитує мене, роблячи вигляд, що не розчув.

13. Співрозмовник(інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не, не дослухавши до кінця, перебиває мене лише потім, щоб погодитися.

14. Співрозмовник при розмові зосереджено займається стороннім: грає сигаретою, протирає окуляри і т.д., і я твердо впевнений, що він при цьому неуважний.

15. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не робить висновки за мене.

16. Співрозмовник завжди намагається вставити слово в мою розповідь.

17. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не завжди дивиться на мене дуже уважно, не кліпаючи.

18. Співрозмовник дивиться на мене, ніби оцінюючи. Це мене турбує.

19. Коли я пропоную що-небудь нове, співрозмовник говорить, що він думає так само.

20. Співрозмовник лише зовнішньо показує, що цікавиться бесідою, занадто часто киває головою, підтакує.

21. Коли я говорю про серйозне, співрозмовник вставляє смішні історії, жарти, анекдоти.

22. Співрозмовник часто дивиться на годинник під час розмови.

23. Коли я входжу в кабінет, співрозмовник кидає всі справи і всю увагу звертає на мене.

24. Співрозмовник поводить так, ніби я заважаю йому робити щось важливе.

25. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не вимагає, щоб усі погоджувалися з ним. Будь-яке його висловлювання завершується питанням: "Ви теж так думаєте?" або "Ви з цим не згодні?"

Обробка результатів: підрахуйте відсоток ситуацій, що викликають розпач і роздратування.

Класифікатор тесту

70 -100 % - ви поганий співрозмовник. Вам необхідно працювати над собою і навчитися слухати.

40 -70 % - вам властиві деякі недоліки. Ви критично ставитеся до висловлювань. Вам ще бракує деяких достоїнств гарного співрозмовника. Уникайте поспішних висновків, не загострюйте увагу на особливості мовлення, що не вдавайтесь до пошуку прихованого сенсу сказаного, що не монополізуйте розмову.

10 - 40 % - ви гарний співрозмовник, але іноді відмовляєте партнеру в повній увазі. Повторюйте ввічливо його висловлювання, дайте йому час розкрити свою думку повністю, пристосовуйте свій темп мислення до його мови і можете бути впевнені, що спілкуватися з вами буде ще приємніше.

0 - 10 % - ви відмінний співрозмовник. Ви вмієте слухати. Ваш стиль спілкування може стати прикладом для колег.

Додаток 3
Діагностика рівнів готовності
майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти
за діяльнісно-комунікативним критерієм

ОПИТУВАЛЬНИК

Уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт)
(розроблено автором)

Оцініть за 5-бальною шкалою ступінь володіння вами уміннями створювати медіапродукт.

	Умію:	Б ал
.	сприймати медіатекст, гіпертекст як графічний, так і аудіовізуальний	
	складати текст різних типів (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новина, замітка, повідомлення, інтерв'ю, нарис, есе, фейлетон, репортаж, ток-шоу, реаліті-шоу) з урахуванням структурно-сміслових, мовностилістичних особливостей	
	розпізнавати типові вербальні та невербальні засоби, які вказують на наявність маніпуляції, пропаганди, прихованого змісту повідомлення	
	критично та логізовано споживати/перевіряти медіатекст (усний та писемний), зокрема виражений невербально	
	розпізнавати факти і судження медіаінформації, обґрунтовувати та вільно висловлювати власну позицію щодо отриманого повідомлення	
	покликатися на першоджерело, дотримуватися принципів етики спілкування;	
1.	віднаходити певну актуальну інформацію в різних джерелах і проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні аспекти її подання (спільне та відмінне)	
	оцінювати якість медіа-освітньої інформації	

2.		
3.	використовувати інформацію з різних медіаджерел із дотриманням академічної доброчесності	
4.	визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів, визначати естетичну цінність медіатексту	
5.	перетворювати візуальну інформацію (або аудіовізуальну) у вербальну та навпаки	
6.	трансформувати інформацію: видозмінювати її обсяг, форму, знакову систему відповідно до мети комунікаційної взаємодії,	
7.	анонсувати власний медіапродукт, створивши рекламну презентацію	
8.	редагувати медіатекст, віднаходити помилки в медіатексті, презентованому іншими учасниками експерименту, вносити пропозиції щодо уникнення помилок у медіатексті	
9.	подавати альтернативні точки зору та висловлювати аргументи «за» та «проти» кожного з них (аналізуючи медіатекст інших учасників комунікативного процесу)	
10.	складати анонси та рецензії медіапродукту текстового або аудіовізуального типу	
11.	установлювати асоціативні зв'язки між представленими медіа освітніми проектами та аналізувати їхню практичну цінність	
12.	установлювати відповідність змісту засобів медіаосвіти віковій категорії	
13.	застосовувати різні види критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику; визначати зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів.	
14.	аргументувати, толерантно відстоювати власну позицію щодо визначеної проблеми в тексті; стилізує, прагне до самовдосконалення шляхом імпровізації з медіа текстами	

15.	створювати макет газети, буктрейлери, мотиватори, колажі, аудіо-відео соціальної реклами і відеоролики з використанням програмних засобів медіаосвіти (пакет <i>Microsoft Office, Paint, Windows Live Movie Maker Format Factory</i>).	
16.	розробляти уроки з використанням сучасних медіатехнологій; планувати і проводити медіаосвітні заходи для визначеної цільової аудиторії	

Пояснення:

Кількісні результати тесту варіюються у межах від 0 до 100 балів:

0-40 балів - низький рівень,

41-70 балів - середній рівень,

71-100 балів - високий рівень.

Додаток В.5
Діагностика рівнів готовності
майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти
за мотиваційно-ціннісним критерієм

Опитувальник
Критичний аналіз медіатексту

Питальник містить 19 запитань і передбачає формат відповідей за шкалою «Так» (1 бал) і «Ні» (0 балів).

(застосовуємо на заняттях для перевірки, як сприймаємо медіатекст, уважно читаємо, розглядаємо, слухаємо; інтерпретуємо; осмислюємо; встановлюємо аналогії з іншими медіатекстами; робимо оцінку на основі аргументів та узагальнення; особистого ставлення до медіатексту)

1. Чи звертаєте увагу на спосіб створення медіатексту: авторський - колегіальний; так+, ні-
2. Чи визначаєте цільову аудиторію: на кого спрямований медіатекст ? так+, ні-
3. Чи звертаєте увагу на присутність авторської позиції/ідеї основної думки, погляди автора, висвітлені в медіатексті ? так+, ні-
4. Чи аналізуєте соціальну позицію стереотипи/цінності/соціальні орієнтації та позиції, що демонструє медіа текст? так+, ні-
5. Чи аналізуєте повноту розкриття основної лінії розвитку сюжету у медіатексті: наявність/відсутність додаткових поглядів/думок/фактів? так+, ні-
6. Чи порівнюєте канали поширення одного і того ж тексту: преса, радіо, телебачення, мережа інтернет? так+, ні-
7. Чи допомагають складові компоненти медіатексту: (фото, аудіо, відео) увиразнити/посилити закладений зміст у медіатексті? так+, ні
8. Яким функціонально-жанровим типам медіатексту надаєте перевагу:
 - а)новини,
 - б) інформаційна аналітика та коментар,
 - в) текст-нарис (тематичні матеріали типу «features», реклама)

9. Чи шукаєте приховані методи впливу /прийоми впливу на свідомість особистості у медіатексті? так+, ні-
10. Аналізуєте джерело/першоджерело, за допомогою якого поширюється медіа текст? так+, ні-
11. Чи завжди довіряєте джерелу, з якого надходить медіа текст? так+, ні-
12. Чи ставите собі запитання: «Яку користь принесе мені/моїм близьким конкретний медіатекст? так+, ні-
13. Чи замислюєтесь над повнотою медіа тексту? так+, ні-
14. Чи зіставляєте форму і зміст медіа тексту (на наявність лексичних, морфологічних, фонетичних помилок)? так+, ні-
15. Чи посилює зміст медіа тексту наявність помилок/неунормованих лексем? так+, ні-
16. Чи здійснюєте ви аналіз-семантизацію незрозумілих слів, словосполучень у медіа тексті? так+, ні-
17. Чи аналізуєте наявний емоційно-експресивний підтекст медіатексту? так+, ні-
18. Чи встановлюватимете/порівнюватимете хронологічні зв'язки з медіа текстом? так+, ні-
19. Чи будете Ви намагатися інтерпретувати/змінити/ спожитий медіа текст у ланцюговій комунікації? так+, ні-

Інструкція:

Дайте відповідь на питання Так або Ні

На питання 1-7; 9-19 відповідаємо «так» або «ні».

Відповіді оцінюємо таким чином: так – 5 балів, ні – 0 балів.

8а-2, 8б-5, 8в-0 16а-0, 14б-5

Розроблено автором з урахуванням наукових і довідникових джерел:

Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению
языка СМИ //

<http://www.ffl.msu.ru/research/publications/dobrosklonskaya/dobrosklonskaya-medialingvistika.pdf>

Чичерина Н. В. Типология медиатекстов как основа формирования
медиаграмотности /tipologiya-mediatekstov-kak-osnova-formirovaniya-
mediagramotnosti.pdf

Додаток 3
Робоча навчальна програма
варіативного курсу «Медіакультура вчителя-словесника»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Шкільний освітній процес вимагає грамотного учня-споживача, котрий уміло здійснює відбір безпечної, критично осмисленої медіаінформації, і вчителя, котрий вміло здійснює відбір безпечної та особистісно значущої медіаінформації, творчо використовує на уроках, у гуртковій роботі засоби медіаосвіти: друковані (газети, журнали), електронні (радіо, телебачення, мережа та ін.). Мета курсу формувати теоретичну базу знань і практичних навичок студентів з основ медіаграмотності і медіакультури у практичній, зокрема навчально-пізнавальній діяльності та міжособовому спілкуванні в сучасному медіапросторі.

До ключових понять курсу відносимо поняття «медіакультура», яке в концепціях та наукових джерелах характеризують як культуру сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки (Концепція упровадження медіаосвіти в Україні); складне структурне утворення, що передбачає ефективну взаємодію педагога з масмедіа, яка сприяє розвитку знань, умінь і навичок повноцінного сприймання та інтерпретації інформації за допомогою медіа ресурсів.

Предметом курсу є медіатекст, а мета полягає у формуванні теоретичної бази знань майбутніх учителів-словесників із основ медіаграмотності, медіапедагогіки, медіакультури й використання у професійній діяльності (під час уроків, медіа освітніх факультативів, гуртків у загальноосвітніх навчальних закладах) та уміння здійснювати міжособове спілкування в сучасному медіапросторі.

Курс пов'язаний із багатьма навчальними дисциплінами, такими як «Педагогіка», «Психологія», «Культурологія», «Філософія», «Методика навчання української мови».

Серед головних завдань курсу виокремлюємо: ознайомлення зі специфікою основних термінів медіа та медіаосвіти, педагогічним потенціалом сучасних медіа, функціонування мови у медіа тексті; опанування технологією роботи з медіатекстом, мовностилістичного аналізу медіатексту, виховання мовного смаку; оволодіння навичками критичного мислення сприймання медіатекстів; вивчення способів застосування різних медіазасобів у навчально-виховному процесі; формування практичних умінь використання навчальних медіапродуктів для вирішення навчальних, виховних, дослідницьких задач; підготовка медійних текстів різних жанрів.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати: ключові поняття курсу («медіа», «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакультура», «медіатекст», «медіалінгвістика», «медіапедагогіка», «медіапсихологія», «медіадидактика», «медіаосвітні технології» та ін.); функції і класифікацію засобів масової інформації; позитивні та негативні наслідки застосування медіатехнологій навчання; роль медіа в навчально-виховному процесі; специфічні риси медіатексту та його основних різновидів, зокрема PR, рекламного та журналістського медіатексту на різних носіях; функціонально-стилістичний і комунікативно-прагматичний ресурс сучасної медіакомунікації; комунікативний потенціал, структуру, семантику і прагматику медіатекстів різних видів ЗМІ (друкованих, телевізійних, рекламних, Інтернету); правила побудови і культури читання медіатексту, особливості конспектування, анотування, реферування медіаджерел. У результаті вивчення дисципліни

Курс спрямований на формування у студентів таких умінь: орієнтуватися в сучасному медіапросторі, розуміти основні принципи функціонування різних видів масової інформації; розшифровувати та використовувати за кодовану в медіаповідомленнях інформацію; застосовувати раціональні методи пошуку, відбору та використання аудіовізуальної та друкованої інформації; аналізувати медійний текст у лінгвостилістичному аспекті (аналізувати структуру, семантику, прагматику медіатекстів різних видів ЗМІ (друкованих, телевізійних, Інтернет); виділяти головне в медіатексті; аналізувати й типізувати різного типу мовленнєві (лексичні, морфологічні та синтаксичні) помилки в усному й писемному медійному тексті різних типів і жанрів; моделювати зв'язний

медіатекст із урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей та принципів текстової організації, новизни та пізнавальної цінності професійно орієнтованої інформації; володіти нормами мовного, графічного оформлення медіатекстів різних жанрів; дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел; цитати-аргументи; редагувати медіатекст; здійснювати самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях; розрізняти та застосовувати методи організації професійної діяльності з використанням технології мультимедіа; самостійно створювати медіапроекти і грамотно застосовувати різноманітні медіа, медіапродукти і ресурси у своїй навчальній, дослідній, професійній діяльності.

Курс передбачає таку методику проведення занять, в основі яких проблемні, евристичні, ігрові та інші продуктивні форми навчання, мета використання яких – розвивати індивідуальність студента, самостійність його мислення, що стимулює його творчі здібності, інтерпретацію і аналіз медіатекстів, засвоєння художніх знань.

РОЗДІЛ 1

МІСЦЕ КУРСУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПАРАДИГМІ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

ТЕМА 1.1

МЕДІА ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ ФАКТОРІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ

Масова комунікація та інформаційне суспільство. Провідні ознаки інформаційного суспільства. Інфосфера. Медіасфера. Медіадискурс. Масштаби і різноманіття влади медіа над суспільством і світом у цілому. Роль супутникового ТБ, цифрового кіно і фото, комп'ютерного та стільникового зв'язку, Інтернету, електронної пошти та інших джерел інформації. Функції мас-медіа (інформаційна, виховна, освітня, соціально-управлінська, рекреативна, релаксаційна, компенсаторна, естетична та ін.)..

Медіакультура як основний освітній пріоритет XXI століття.

Медіаосвітні проекти ЮНЕСКО та Ради Європи. Національні та міжнародні асоціації медіаосвіти, Міжнародна і національна мережа медіаосвітніх інтернет - сайтів.

Упровадження медіаосвіти у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Австралії. Стан та перспективи впровадження медіаосвіти в Україні.

Медіаосвіта та медіаграмотність. Зв'язок медіаосвіти з іншими напрямками педагогіки та гуманітарними науками.

ТЕМА 1.2
ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ, РОЛЬ КУРСУ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПАРАДИГМІ
ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Тенденції глобалізації, інтернаціоналізації, інформатизації, інтеграції у сучасній освіті: масовий характер, неперервність, значущість освіти для особистості і суспільства, орієнтація на активне засвоєння способів пізнавальної діяльності; гнучкість і адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості, використання інформаційних технологій.

Розвиток націєтворчих тенденцій сучасної освіти. Гуманітарна спрямованість змісту освіти. Виховання гуманістичної особистості, здатної до самовизначення і самореалізації у сучасному соціокультурному просторі. Роль і специфіка гуманітарної освіти. Модернізація сучасної школи. Цінності української системи вищої професійної освіти.

Модель учителя української мови і літератури: учитель-професіонал, що має ґрунтовну загальнокультурну, фахову, психолого-педагогічну і методичну підготовку, займає гуманістичну педагогічну позицію, володіє філологічним і психолого-педагогічним мисленням, інформаційною і дослідницькою культурою, універсально освічений, ерудований, творчий, майстер-комунікатор, інтелігент і інноватор.

Місце медіаосвіти (медіаграмотності) у професійній діяльності і професійній підготовці вчителя української мови і літератури: сучасний стан та перспективи розвитку. Медіасамоосвіта як складова самоосвіти в системі освіти впродовж життя.

ТЕМА 1.3
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ КУРСУ

Поняття «медіа», види і функції сучасних медіа, сутнісні характеристики електронних медіа. Медіалінгвістика як галузь міждисциплінарного знання.

Дидактичні та виховні можливості електронних медіа, медіапродукти і медіаресурси освітнього характеру.

Поняття «медіаосвіта» і «медіапедагогіка», історичні передумови виникнення даних категорій і специфічного напрямку.

Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна у вищому і загальноосвітньому навчальному закладі.

Поняття про ефективне використання медіа в освіті. Поняття про готовність педагога до використання медіа у своїй професійній діяльності, основні компоненти готовності: інформаційний, цільовий, мотиваційний, діяльнісний. Поняття медіакомпетенції, основні показники.

Медіатекст. Засоби медіаосвіти. Медіатехнології. Медіа реальність. Медіаторчість. Медіакультура та ідеологія. Медіакультура і мораль. Медіакультура і економіка. Медіакультура в епоху глобалізації. Медіакультура і самосвідомість особистості. Медіа як фактор діалогу культур і народів в ім'я миру і взаєморозуміння. Медіакультура і ринок.

Медіакультура як посередник між суспільством і державою, між соціумом і владою. Медіакомунікація – комунікація між виробником та споживачем, опосередкована технічними засобами предствляє масову медіакомунікацію.

РОЗДІЛ 2 МЕДІАТЕКСТ

ТЕМА 2.1

МЕДІАТЕКСТ І ЗАКОНОМІРНОСТІ ТЕКСТОТВОРЕННЯ

Текст, його особливості та функції. Тексти публіцистичного стилю, їх функції. Жанрова специфіка текстів публіцистичного стилю.

Медіатекст. Журналістський текст, PR-текст, публіцистичний текст, газетний текст, теле і радіотекст, рекламний текст, Інтернет, газетна стаття, радіопередача, телевізійні новини, Інтернет-реклама. Адресат медіатексту.

Вікові, соціальні, професійні, національні та інші особливості сприйняття медіатекстів. Феномен масового успіху медіатекстів різних видів і жанрів. Основні причини популярності медіатекстів (фольклорність основи, видовищність жанру, авторська інтуїція, система «емоційних перепадів», опора на функцію компенсації, рекреацію і т.д.).

Інтертекстуальність як обов'язкова категорія медіатексту. Форми і функції інтертекстуальних знаків у медіатексті. Функції цитат у медіатексті.

Мова медіатекстів: слово, звук, образ, морфологічні і синтаксичні засоби. Мова впливу: образно-емоційна та раціональна, вербалізована.

Синтез жанрів – характерне явище сучасної медіакультури. Умовність жанрового поділу. Критичне мислення як здатність аналізувати медіатекст.

Документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, публіцистика, кінохроніка і т.ін.), їхня мета, завдання, функції.

Науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, телепередачі, відеокліпи, їхня специфіка, тематичне розмаїття і т.ін.), анімаційні (мальовані, об'ємні, аплікаційні, силуетні та ін.), їх роль, завдання, функції.

Наукові методи дослідження змісту медіаповідомлень/медіатекстів: дискурс-аналіз, контент-аналіз, моніторинг.

Методи вивчення медіатекстів. Методи лінгвістичного аналізу. Метод дискурсивного аналізу.

ТЕМА 2.2

ДРУКОВАНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА

Види медіа: телебачення, кінематограф, газети, журнали, радіо, відео, інтернет). Документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, публіцистика, кінотелехроніка і т.д.), їх цілі, завдання, функції.

Науково-популярні медіатексти: популяризація наукових ідей. Просвітницька та пізнавальна функція науково-популярних медіатекстів.

Навчальні медіатексти: відсутність популяризації, розрахунок на професійну специфіку аудиторії. Дидактичний і виховний потенціал газети. Розвиток критичного мислення і умінь розуміти сутність повідомлень.

ТЕМА 2.3

МЕДІАТЕКСТ ДРУКОВАНИХ ЗМІ

Медіатекст друкованих ЗМІ: жанрово-стилістичний аспект. Інформаційні жанри. Аналітичні жанри. Художньо-публіцистичні жанри. Інформаційна замітка. Прес-реліз. Інтерв'ю. Репортаж. Стаття. Фейлетон. Нарис. Пародія. Політичний нарис.

Основні ознаки жанру: оперативність, інформаційність, наочність. Види репортажу: репортаж із експериментом, проблемний, пізнавальний. Специфіка репортажу.

Мовна специфіка жанру. Принципи побудови фейлетону. Способи творення комічного ефекту в фейлетоні. Використання каламбуру в фейлетоні. Порушення норм взаємозв'язку слів. Використання порівнянь. Соціологічний компонент нарису. Публіцистичний компонент нарису. Види нарису. Проблемний і портретний нарис.

ТЕМА 2.4

РАДІО. ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Вплив телебачення на розвиток особистості. Медіасоціалізація. Медіазалежність. Телевізійні ток-шоу і аудіо-програми («Свобода», «Свобода слова», «Я так думаю»), ідеологічна спрямованість і правдивість. Теледебати, їх політична спрямованість. Радіо. Авторські радіопрограми, їх спрямованість і правдивість.

Радіотекст. Поєднання словесного і звукового ряду. Використання широкого спектру можливостей аудіоряду музики, шумових ефектів, фонетичних і паратембральних властивостей мовлення (інтонація, темп, індивідуальні голосові якості) робить мову радіо потужним засобом впливу на масову аудиторію.

Мова телебачення. Поєднання вербального, звукового, візуального. Використання можливостей телебачення, радіо в освітній діяльності загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

Модель телевізійної комунікації. Специфіка телевізійного спілкування. Стратегії і тактики телевізійного мовлення. Особливості радіокомунікації.

Виразні засоби радіомовлення. Специфіка і правила побудови телевізійного мовлення. Специфіка і правила побудови радіотексту. Жанри радіо і телевізійного тексту.

ТЕМА 2.5

WEB-МЕДІАТЕКСТ

Специфіка Web-медіатексту. Медіатекст у системі інтернет-комунікацій. Інтернет: поняття, основні сервіси. Проблема статусу інтернет-ЗМІ. Визначення, специфічні властивості інтернет-ЗМІ. Типологія інтернет-ЗМІ. Специфіка гіпертекстової медіапублікації. Електронний гіпертекст як особливий тип тексту. Гіперпосилання, принципи роботи з ними. Фактори, що визначають специфіку веб-медіатексту. Вимоги до інтернет-публікацій. Жанрові особливості веб-медіатексту. Інтернет-новини, журнал або веб-блог.

ТЕМА 2.6

КІНООСВІТА

Кіноосвіта – як складова й історичний попередник медіаосвіти. Історія становлення зарубіжної та вітчизняної кіноосвіти. Кіновиховання і кіноосвіта. Мова кіно, мова мультфільмів.

Кінематограф у навчальному процесі. Сучасне анімаційне мистецтво.

Ігрові медіатексти (фільми, телепередачі, відеокліпи, їх специфіка, тематичне різноманіття і т.д.).

Роль батьків у формуванні морально-етичних орієнтирів, навчанні молоді орієнтуватися у пропозиціях сучасного анімаційного мистецтва.

ТЕМА 2.7

РЕКЛАМА У ПРОСТОРІ МЕДІАКУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Реклама як соціокультурний феномен. Сутність феномену реклами у сфері медіа. Реклама, її функції, види, зміст.

Реклама текстова (преса); аудіальна (радіо); аудіо-візуальна (ТБ); візуальна (у формі різноманітних зображень із елементами тексту).

Специфіка реклами як комплексу психологічних заходів впливу на свідомість потенційних споживачів. Психологія реклами.

Характерні особливості комерційної реклами: сутність, функції, жанри. Медіатехнології, які використовують у комерційній рекламі. Кліп як основа відеореклами. Радіореклама. Мода, дизайн і реклама. Колір і музика в рекламі.

Характерні риси політичної реклами: її сутність, функції, етапи. Медіатехнології: піар. Специфіка соціальної реклами. Джерела фінансування соціальної реклами. Теми, які висвітлюються у соціальній рекламі.

Технологія критичного мислення. Захист від маніпулятивного впливу реклами. Сучасні технології реклами як фактору медіакультури.

ТЕМА 2.8

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ І СПЕЦИФІКА ЙОГО РЕДАГУВАННЯ

Подвійна природа рекламного дискурсу та його елементи. Рекламний текст: семіотика, структура, прагматика. Редакторське читання рекламного

тексту. Редагування текстів із порушеннями правових, моральних, етичних норм. Редагування текстів із порушеннями маркетингових вимог. Редагування текстів із порушеннями норм літературної форми.

Про сутність PR і поняття «PR-тексту». Специфіка PR-тексту як різновиду медіатексту. PR-публікації в системі медіатекстів. Типологія PR-текстів. Технологія створення PR-тексту.

РОЗДІЛ 3

МЕДІАТЕКСТ НА УРОКАХ І В ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 3.1

МЕДІАТЕКСТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. МЕДІАТВОРЧІСТЬ

Медіакультура учнів на уроках в сучасній школі. Використання медіа у процесі викладання. Репродуктивні, евристичні, ігрові, проблемні медіаосвітні заняття.

Основні прийоми й технології створення медіатекстів. Сприймання, медіасприймання, творче медіасприймання. Феномен медіатворчості. Формати візуальної медіатворчості.

ТЕМА 3.2

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ЗАНЯТЬ

Лекторії, ранки і вечори, присвячені медіакультурі. Фотовиставки та стінгазети. Факультативи та гуртки з медіакультури. Дискусійні медіаклуби. Аматорські медіастудії.

Методика проведення шкільного факультативу з основ медіакультури. Модель (сприйняття; розвиток умінь критичного аналізу медіатекстів; формування творчих умінь на матеріалі творів медіа культури).

Форми медіаосвіти (лекції, бесіди, письмові роботи – рецензія, твір; творчі роботи – написання репортажу, статті, інтерв'ю, міні-сценарій, «екранізації», розповіді від імені героя фільму, телепередачі; розкадровка, складання колажів і т.д.; евристичні, ігрові заняття – вікторини, конкурси і т.д.; конференції, екскурсії, зустрічі з діячами медіакультури тощо).

Методика організації та проведення занять кіноклубу. Дискусійний кіноклуб, його завдання та функції. Методика проведення кіноклубу в загальноосвітній і вищій школі.

Медіаосвіта учнів у школах, гімназіях, ліцеях, установах додаткової освіти (центрах естетичного виховання, клубах за місцем проживання), інтернатах, дитячих будинках, літніх оздоровчих центрах: основні методичні принципи та

форми роботи. Практичне застосування отриманих знань під час проведення поточних та залікових занять зі школярами (факультативи, гуртки, тематичні ранки і вечори, вікторини, ігри і т.д.).

ТЕМА 3.3

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАТЕКСТІВ

Проблемні колективні обговорення та рецензування медіатекстів (статей, радіопередач, фільмів, телепередач, кліпів, комп'ютерних ігор, інтернетних сайтів і т.д.). письмове рецензування медіатекстів.

Рольові ігри «Урок», «Бесіда зі школярами» на матеріалі медіа культури. Медіаклуб для різних типів аудиторії, ранків і вечорів на матеріалі медіакультури.

Форма контролю: підсумковий проект, залік.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Медіаосвітній компонент у професійній діяльності вчителя

Теоретичний блок

1. Медіа як один із провідних факторів соціалізації людини. Функції мас-медіа (інформаційна, виховна, освітня, соціально-управлінська, рекреативна, релаксаційна, компенсаторна, естетична та ін.). Роль медіа у формуванні полікультурної картини світу.
2. Медіаосвіта та медіаграмотність. Зв'язок медіаосвіти з іншими напрямками педагогіки та гуманітарними науками.
3. Медіаосвітні проекти ЮНЕСКО та Ради Європи. Національні та міжнародні асоціації медіаосвіти, Міжнародна і національна мережа медіаосвітніх інтернет - сайтів.
4. Упровадження медіаосвіти у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції, Австралії, Російській Федерації.
5. Стан та перспективи впровадження медіаосвіти в Україні. Право громадян України на інформацію. Правові основи інформаційної діяльності.
6. Місце медіаосвіти (медіаграмотності) у професійній діяльності і професійній підготовці вчителя української мови і літератури. Медіасамоосвіта як складова самоосвіти в системі освіти впродовж життя.
7. Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна у вищому і загальноосвітньому навчальному закладі.

Практичний блок

Колективне завдання *„Досліджую карту понять і термінів медіаосвіти”*. Віднайдіть в мережі Інтернет сайти медіаосвітньої тематики. Ознайомтеся з терміном «медіаосвіта». Запишіть 10 ключових визначень із вказівкою адреси сайту. Укладіть таблицю «Порівняльна історія розвитку медіаосвіти в країнах Європи (Франція, Німеччина, Італія), Америки та України.

Колективне завдання *«Розвиток медіаосвіти в Європі»*. Віднайдіть в мережі Інтернет сайти медіаосвітньої тематики, де йдеться про стан медіаосвіти в одній із європейських країн. Запишіть результати вашої розвідки у вигляді розширених тез із власним коментарем.

Колективне завдання *«Проблематика конференцій з медіаосвіти в європейському медіапросторі»*. Віднайдіть в мережі Інтернет сайти, де йдеться про конференції з медіаосвіти. Запишіть результати вашої розвідки у вигляді коментаря.

Колективне завдання *«Розвиток медіаосвіти в США»*. Віднайдіть в мережі Інтернет сайти, де йдеться про розвиток медіаосвіти, медіаграмотності, медіакомпетентності в США. Прокоментуйте наповнення цих сайтів.

Практичне заняття № 2

Тема: Медіатекст

Теоретичний блок

1. Текст, його особливості та функції.
2. Текст – основа науково-дослідної роботи вчителя-словесника
3. Тексти публіцистичного стилю, їх функції. Жанрова специфіка текстів публіцистичного стилю.
4. Медіатекст. Мова медіа-текстів: слово, звук, образ, звуковий образ. Мова впливу: образно-емоційна та раціональна, вербалізована.
5. Синтез жанрів - характерне явище сучасної медіакультури. Умовність жанрового поділу. Критичне мислення як здатність аналізувати медіатекст
6. Документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, публіцистика, кінохроніка і т.ін.), їхня мета, завдання, функції.
7. Науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, телепередачі, відеокліпи, їхня специфіка, тематичне розмаїття і т. ін.),

анімаційні (мальовані, об'ємні, аплікаційні, силуетні та ін.), їх роль, завдання, функції.

8. Наукові методи дослідження змісту медіаповідомлень/медіатекстів: Дискурс-аналіз, контент-аналіз, моніторинг.

Практичний блок

Виконайте аналіз медіатексту (газетного, телерепортажу) за схемою:

Схема дослідження медіатексту на основі адекватного сприймання та критичного мислення

1. Уважно **сприймаємо** (читаємо, розглядаємо, дивимося й слухаємо).
2. **Аналізуємо** вид медіатексту за жанром, формою, змістом.
3. Встановлюємо **смісловий акцент** медіатексту.
4. Виявляємо застосовані **медіатехнології** (технічні, змістові) та **мету їх застосування** — спрямування медіа тексту.
5. Встановлюємо **аналогію** з іншими медіатекстами.
6. **Узагальнюємо** напрацьоване й робимо загальний висновок.
7. **Оцінюємо** медіатекст на основі аргументів (наприклад: цей медіатекст можна вважати корисним/некорисним/шкідливим, тому що 1)..., 2)..., 3) ...).
8. Формулюємо **особисте ставлення** до даного медіатексту: ця інформація **саме для мене**: корисна-некорисна, цікава-нецікава, шкідлива; вона дає/не дає мені особисто?
9. Формулювання **власної позиції** щодо аналогічної медіаінформації в цілому. Наприклад, «якщо даний медіатекст я вважаю для себе (конкретне визначення 8-ї позиції), то відповідно подібні медіатексти я буду: «споживати» залюбки при кожній нагоді», «споживати іноді, коли виникне потреба», «не хочу споживати ні за яких обставин» тощо.

Практичне заняття № 3

Друковані засоби масової інформації. Педагогічна проблематика в сучасних масмедіа

Теоретичний блок

1. Види медіа: телебачення, кінематограф, газети, журнали, радіо, відеоігри.
2. Можливості засобів масової інформації і їх використання в освітній діяльності

3. Дидактичний і виховний потенціал газети (інтерактивність, комунікативність, мультимедійність, індивідуалізація навчання). Розвиток критичного мислення і умінь розуміти сутність повідомлень.

4. Педагогічний аспект періодичних видань. Педагогічна і науково-методична періодика сучасної України.

5. Медіакомпетенція педагога. Методика вивчення, систематизації і поширення педагогічного досвіду в матеріалах педагогів-кореспондентів і вчителів-методистів. Їхнє практичне значення для підготовки вчителя.

6. Газета у школі, її виховний потенціал.

Практичний блок

1. Чому газета необхідна молодій людині? Що потрібно знати, коли читаєш журнал?

2. Проаналізуйте в конкретному газетному виданні («Освіта», «Освіта України», «Україна молода» та ін.) публікації на теми освіти та виховання і зробіть на основі цього міні-дослідження свій письмовий фаховий коментар під кутом «критичного мислення».

3. На сайтах в мережі Інтернет виберіть дослідження з проблем педагогічної журналістики й прокоментуйте його.

4. Представте одне з періодичних видань з вашого майбутнього фаху. Прокоментуйте його змістове наповнення за планом:

чи відповідає його змістове наповнення назві;

чи виконує воно освітню функцію;

чи можна це видання вважати навчальним посібником;

на матеріали яких авторів ви звернули увагу і чому;

коли і де ви вперше дізналися про це видання.

5. Колективне завдання *«Створюю власний медіапродукт»*. Представте власний медіапродукт, виконаний як медіаосвітній проект (спецвипуск газети).

Практичне заняття № 4

Візуальна і аудіовізуальна медіакультура вчителя-словесника.

Телебачення. Радіо

Теоретичний блок

1. Види медіа: телебачення, кінематограф, газети, журнали, радіо, відеоігри.

2. Громадське радіо і телебачення. Їх функції у формуванні світоглядних позицій та адаптаційного середовища для учнів загальноосвітніх шкіл і студентів вищих навчальних закладів.

3. Світ телебачення: репрезентація реальності у візуальних змк. Вплив телебачення на розвиток особистості. Медіасоціалізація. Медіазалежність.

4. Телевізійні ток-шоу і аудіо-програми («Свобода», «Свобода слова», «Я так думаю») їх ідеологічна спрямованість і правдивість. Теледебати, їх політична спрямованість.

5. Радіо. Авторські радіопрограми, їх спрямованість і правдивість.

6. Використання можливостей телебачення, радіо в освітній діяльності загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

Практичний блок

1. Виконайте аналіз шкільного підручника з української мови для учнів 10 -11 класів (профіль - українська філологія) на предмет наявності медіаінформації.

2. Виконайте аналіз мовних повідомлень для радіопрограми «Родослів» www.pedmaster.ucoz.ua.

3. Підготуйте власне мовне повідомлення для радіопрограми «Родослів».

4. Розробіть план самостійної роботи учнів над аналізом мови відеороликів, відеосюжетів, статей у фахових журналах "Дивослово", "Урок української", "Українська мова і література в школі", передач радіо і телебачення з погляду експресивності і стилістичної забарвленості.

Практичне заняття № 5

Візуальна і аудіовізуальна медіакультура вчителя-словесника.

Кіноосвіта в навчальному процесі.

Теоретичний блок

1. Кіноосвіта – як складова і історичний попередник медіаосвіти.

2. Історія становлення зарубіжної та вітчизняної кіноосвіти. Кіновиховання і кіноосвіта.

3. Кінематограф у навчальному процесі. Сучасне анімаційне мистецтво.

4. Роль батьків, учителів у формуванні морально-етичних орієнтирів, навчанні молоді правильно орієнтуватися у пропозиціях сучасного анімаційного мистецтва.

Практичний блок

1. Відшукайте та продемонструйте зразки анімаційного мистецтва, які можна використати на заняттях з української мови та літератури.

Практичне заняття № 6

Реклама як чинник виховання особистості

Теоретичний блок

1. Сутність феномену реклами у сфері медіа Реклама, її функції, види, зміст

2. Реклама текстова (преса); аудіальна (радіо); аудіо-візуальна (ТБ); візуальна (у формі різноманітних зображень із елементами тексту).

3. Характерні особливості комерційної реклами: її сутність, функції, жанри. Медіатехнології, що використовуються у комерційній рекламі.

4. Характерні особливості політичної реклами: її сутність, функції, етапи. Медіатехнології: піар. Явище контр-реклами

5. Специфіка соціальної реклами. Джерела фінансування соціальної реклами. Теми, які висвітлюються у соціальній рекламі.

6. Технологія критичного мислення. Захист від маніпулятивного впливу реклами.

Практичний блок

Проведіть аналіз рекламного відеоролика соціальної реклами за схемою:

1. Перегляд відеоролика.

2. Аналіз змісту, форми, задіяних технологій тощо.

3. Обговорення отриманих результатів. Підвести учнів до розуміння медіатексту соціальної реклами в аспекті її соціальної актуальності та ефективності.

4. Створіть власну соціальну рекламу, спрямовану на захист української мови, країни, природи або придумайте власну тему та презентуйте в аудиторії.

Практичне заняття № 7
Медіатекст на уроках української мови. Медіа-творчість
Теоретичний блок

1. Основні прийоми й технології створення медіатекстів
2. Сприймання, медіасприймання, творче медіасприймання
3. Феномен медіаторчості
4. Формати візуальної медіаторчості.
5. Засвоєння інформації у процесі сприймання та медіасприймання

Практичний блок

Представте на занятті власний медіапродукт, виконаний як медіаосвітній проект.

- підготовка (електронних, рукописних, друкованих) випусків шкільної газети та літературну тематику;
- видання літературного журналу чи альманаху на тему ролі книги та читання в житті людини;
- створення мультимедійної презентації на тему;
- підготовка телевізійної передачі чи короткого відеофільму на літературні теми;
- написання анотацій на книгу (твір) до шкільної газети, альманаху;
- підготовка фотографій, малюнків, колажів на літературні теми;
- малювання афіші літературних подій, обкладинки до книжки;
- створення рекламних продуктів на тему читання і книги (тексти для друкованої реклами, постери, слогани, відеоролики, фотоколажі);
- підготовка інтерактивних коментарів до твору;
- створення блогів (інтернет-щоденників).

Обґрунтуйте виховну та навчальну мету вашого медіаосвітнього продукту

.Варіанти медіапроектів студентських ЗМІ для захисту ІНДЗ:

- Розроблення змістовно-графічної моделі студентського видання;
- Розроблення сценаріїв для студентів університетських теленовин;
- Розроблення сценаріїв для роликів соціальної реклами;
- Розробка концепції факультетського медіацентру

1. Медіатекст. Мова медіа-текстів: слово, звук, образ, звуковий образ. Мова впливу: образно-емоційна та раціональна, вербалізована.
2. Синтез жанрів - характерне явище сучасної медіакультури. Умовність жанрового поділу. Критичне мислення як здатність аналізувати медіа текст.
3. Документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, публіцистика, кінохроніка і т.ін.), їхня мета, завдання, функції.
4. Науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, телепередачі, відеокліпи, їхня специфіка, тематичне розмаїття і т. ін.), анімаційні (мальовані, об'ємні, аплікаційні, силуетні та ін.), їх роль, завдання, функції.
5. Можливості засобів масової інформації і їх використання в освітній діяльності.
6. Дидактичний і виховний потенціал газети (інтерактивність, комунікативність, мультимедійність, індивідуалізація навчання). Розвиток критичного мислення і умінь розуміти сутність повідомлень.
7. Педагогічний аспект періодичних видань. Педагогічна і науково-методична періодика сучасної України.
8. Медіакомпетенція педагога. Методика вивчення, систематизації і поширення педагогічного досвіду в матеріалах педагогів-кореспондентів і вчителів-методистів. Їхнє практичне значення для підготовки вчителя.
9. Газета у школі, її виховний потенціал.
10. Громадське радіо і телебачення. Їх функції у формуванні світоглядних позицій та адаптаційного середовища для учнів загальноосвітніх шкіл і студентів вищих навчальних закладів.
11. Світ телебачення: репрезентація реальності у візуальних змк. Вплив телебачення на розвиток особистості. Медіасоціалізація. Медіазалежність.
12. Телевізійні ток-шоу і аудіо-програми («Свобода», «Свобода слова», «Я так думаю») їх ідеологічна спрямованість і правдивість. Теледебати, їх політична спрямованість.
13. Радіо. Авторські радіопрограми, їх спрямованість і правдивість.
14. Використання можливостей телебачення, радіо в освітній діяльності загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

15. Роль батьків, учителів у формуванні морально-етичних орієнтирів, навчанні молоді правильно орієнтуватися у пропозиціях сучасного анімаційного мистецтва.

16. Специфіка соціальної реклами. Джерела фінансування соціальної реклами. Теми, які висвітлюються у соціальній рекламі.

17. Технологія критичного мислення. Захист від маніпулятивного впливу реклами.

18. Основні прийоми й технології створення медіа текстів.

19. Формати візуальної медіатворчості.

Теми залікових проєктів

1. Колективне завдання *«Розвиток медіаосвіти в Європі»*. Віднайдіть в мережі Інтернет сайти медіаосвітньої тематики, де йдеться про стан медіаосвіти в одній із європейських країн. Запишіть результати вашої розвідки у вигляді розширених тез із власним коментарем.

2. Колективне завдання *«Створюю власний медіапродукт»*. Представте власний медіапродукт, виконаний як медіаосвітній проєкт (спецвипуск газети)

3. Підготуйте власне мовне повідомлення для радіопрограми *«Родослів»*.

4. Створіть власну соціальну рекламу, спрямовану на захист української мови, країни, природи або придумайте власну тему та презентуйте в аудиторії.

5. Створіть власний відеоролик із основ академічної культури, розвитку культури медіагігієни.

Питання до заліку

Сутність міжнародних актів з прав людини щодо свободи переконань та свободи одержувати і поширювати інформацію.

1. Сутність законодавчих та нормативно-правових актів щодо адаптації осіб до соціально-економічних умов суспільства.

2. Історичні витоки та основні етапи формування медіа простору. Сутність термінів “Медіа”, “Медіаосвіта”, “Медіаграмотність”, “Медіапедагогіка”, “Аудіовізуальна грамотність”, їх спільність і відмінності.

3. Функції засобів масової інформації, їх види та класифікація по способу передачі інформації.

4. Педагогічні аспекти медіаграмотності. Соціально-педагогічні критерії медіа, їх характеристика по наслідкам впливу на аудиторію слухачів або особистості.

5. Негативні соціальні наслідки впливу медіа: дезорієнтація особистості, крайній негативізм, надлишковий оптимізм, патологічна залежність від медіажанрів та інше.

6. Сучасне мистецтво, література, субкультура, контркультура молоді. Позитивний ракурс шкідливих звичок, міжетичних та міжнаціональних стереотипів.

7. PR-акції в засобах масової інформації. Гіперболізовані ознаки медіаповідомлень. Проблеми захисту особи від маніпулювання з боку ЗМІ.

8. Мультимедійність як психолого-педагогічні умови сприйняття і засвоєння навчального матеріала. Комп’ютерні програми, глобальна мережа інтернет. Комп’ютерна анімація та імітація.

9. Позитивні і негативні наслідки застосування медіатехнологій навчання. Психічні явища, що пов’язані з впливом на особистість медіатехнологій навчання (Internet-залежність, синдром хакера та інші).

10. Медіаосвіта і основи аудіовізуальної грамотності як психолого-педагогічна складова підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників.

11. Роль навчальних і розважальних програм, каналів центрального телебачення України як чинників морального виховання молоді.

12. Практичне використання в професійній діяльності вчителя загальноосвітньої школи, викладача вищого навчального закладу можливостей засобів масової інформації і комунікації.

13. Організаційно-методичні аспекти формування основ медіаграмотності. Розвиток критичного мислення і умінь розуміти сутність повідомлень. Маніпулювання свідомістю особи.
14. Теле- і аудіопрограми та їх ідеологічна спрямованість і правдивість. Теледебати, телемости їх ефективність впливу на слухацьку аудиторію і особу.
15. Спецмедіапроекти. Елементи навіювання та їх негативні наслідки і прояви в суспільстві. Недоборосовісна медіаінформація і деформація дійсності.
16. Роль медіа в формуванні адаптаційного середовища для учнівської і студентської молоді.
17. Роль медіа в формуванні світоглядних позицій молоді.
18. Ін'єкційний характер медіаосвіти як запобіжна ланка від шкідливих впливів медіа.
19. Медіакомпетенція педагогічного працівника. Вчитель як основний фігурант інформатизації в освіті.
20. Дидактичний і виховний потенціал медіа. Система перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо використання медіа в навчально-виховному процесі.

11. Методичне забезпечення

1. Мацько Л.І., Семеног О. М. Українська мова: 10 – 11 класи. Програма для профільного навчання учнів ЗНЗ. Філологічний напрям, профіль – українська філологія. – Суми: РВВ СОІППО, 2010.- 82 с.
2. Masterman, L. A rational for Media Education // Media Literacy in the Information Age: Current perspectives (pp. 15-68). New Brunswick, 1997.
3. Masterman, L. New Paradigms and Directions // Telemedium. Journal of Media literacy. Vol. 46. 2000. № 1.
4. Мастерман Л. Обучение языку средств массовой информации // Специалист. – 1993. – № 5. – С.31-32.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник /Авт. колектив: В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко, Д.Ю.Дзюба та ін. / за науковою редакцією В.В. Різуна. – К., 2012. – 344 с.
6. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навч.-метод. посібник / за ред. Л.А.Найдьоновой, О.Т.Баришпольця. – К.: Міленіум, 2010. – 440 с.
7. Мова наша – українська: навч.- метод. посіб: Л.І.Мацько, О.М.Семеног, Н.Б.Голуб /за ред. Л.І.Мацько.- К.: Богданова А.М., 2011 – 512 с.
8. Онкович Г. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі / Ганна Онкович // Дивослово, 2007. – №6. – С.2-4.
9. Онкович Г.В. Медіаосвіта (Загальний курс): програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ІВО НАПН України, 2010. - 24 с.
10. Семеног О. Медіаосвіта майбутнього вчителя у вищій філологічній школі: досвід зарубіжжя й України / О.Семеног// Українська мова і література в школі, 2013.- № 3.-С.30-38.
11. Семеног О. Медіапедагогіка у професійній підготовці майбутнього вчителя: здобутки і проблеми / Олена Семеног //Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny; pod.redakcja Zofii Szaroty, Franciszka Szloska.- Krakowie: Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, 2013. – s.632-640.
12. Семеног Е.Н. Подготовка будущих учителей к медиаобразованию школьников: опыт Украины / Е.Н. Семеног, М.М. Ячменик // Материалы

международной научно-практической конференции «Медиакультура в современном мегаполисе». – 2013.- С. 75-77.

13. Федоров А.В. Медиаобразовательные центры Франции / А.В.Федоров – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <<http://edu.of.ru/attach/17/126908.pdf>>. – Загол. з экрану. – Мова рос.

14. Федоров А.В. Современный учитель и медиаобразование / А.В.Федоров // Медиаобразование. 2010. № 1. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <<http://www.ifap.ru/pr/2010/n101005b.pdf>>. – Загол. з экрану. – Мова рос.

The contents of the abstract

In the thesis, on the basis of the theory analysis and the study of empirical experience, generalization and practical solution of the problem of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity have been made.

Summarization and systematization of scientific sources allowed to characterize conceptual apparatus of research. Training of the future teacher of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity is defined as a holistic pedagogical process in the interconnection of educational-cognitive, research, and practical components, aimed at forming readiness to teaching language and literature subjects, carrying out circle work in institutions of general secondary education, taking into account pedagogically expedient media means for individual characteristics of students. The notion of “readiness of the future language teacher to use media education means in professional activity” is described as an integrated personal entity that encompasses a set of media education knowledge, analytical-interpretative, text-genre, linguistic-communicative; information-technological, design skills, personal qualities necessary for the effective use of pedagogically appropriate means of media education in educational process.

Media education in the context of the research problem has been specified as an integral part of the educational process, aimed at forming media literacy and media culture of the individual. Means of media education are defined as innovative didactic instruments of organization and provision of educational process, technical, program, network, creole, audiovisual means of teaching that contribute to the effective solution of professional tasks for the formation of a competent linguistic personality of a student, his socialization, moral, civic and aesthetic education.

On the basis of analysis, synthesis, comparison, systematization, the state of development of the problem of research in the pedagogical theory and practice has

been identified. International and national documents on informatization and media information literacy, elements of foreign experience, and interdisciplinary discourse, which includes studies in the field of media education, media linguistics, media pedagogics, media-didactics, are reviewed, the most significant ideas for professional activity and training of future language teachers are revealed. The pedagogically expedient means of media education for use by future teachers of Ukrainian language and literature in work with students of the secondary school age are highlighted.

On the basis of structural-logical analysis, the components of readiness of future language teachers to use media education in professional activity are determined: cognitive, praxeological, personal. It is proved that training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity is carried out taking into account personality-oriented, competence, systems, text-centric, praxeological, and informational approaches.

For the purpose of pedagogical diagnostics of the levels of formation of the readiness of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education in professional activity, criteria are developed and their indicators are defined: knowledge (indicators: literacy (media-educational, media-linguistic, media-didactic by qualities: systemicity, awareness, efficiency, depth, completeness, strength/reasonableness of judgments), communicative (indicator: communication skills), activity (indicator: ability to develop (analyze and create) media product according to the qualities: degree of independence and awareness of the performance of professional actions, degree of communication), personality (indicators: motivation for success, critical thinking style, ability to self-development and reflection).

On the basis of examination, qualitative characteristics of the levels of formation of readiness of future language teachers for the use of media education means in professional activity: high, medium, low, are determined.

The model of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in the professional activity at the first (Bachelor) level of higher pedagogical education and pedagogical conditions for its implementation are developed and theoretically substantiated. The model contains interconnected units: theoretical-methodological, content-procedural, diagnostic-resultative.

The theoretical-methodological unit envisages setting goals, tasks, takes into account provisions of scientific approaches (personality-oriented, competence, systems, text-centric, praxeological, informational), principles (systemicity, integrity, personal development, interdisciplinary integration, interactivity, independent cognitive activity, student centeredness, text-centeredness, development of critical thinking, technologic character, aesthetic value of media texts, lingvo-ecological); makes sense of orientation of the educational process for training of future language teachers for the use of media education means in professional activity.

The content-procedural unit reveals the content of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity in the process of teaching normative courses ("Professional Ukrainian Language", "ICT", "Pedagogics", "Psychology", "Methodology of teaching Ukrainian language", "Linguistic analysis of the text") and optional courses "Media Education", "Media culture of a language teacher"). The main forms of organization of the educational process are traditional and innovative: lectures-visualizations, practical classes, independent work, individual work, scientific circle, practice, trainings, scientific events), general and specific methods (research, problem, interactive (project method, analysis of media texts, the method of interactive exercises, creation of media products, etc.).

Such means as technical, program, network (social networks, blogs, web sites, webinars, forums, YouTube), creoles (photographs, comic books, advertising brochures, school newspapers), audiovisual (TV, radio programs, films) are outlined.

The stages of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity are defined: motivational, research, and integrative.

The pedagogical conditions of realization of the mentioned model in the process of professional training are substantiated: ensuring integration of media education content in professional disciplines in order to form positive motivation to use media education in professional activity; mastering by students of the culture of research work with media text; creation and use by students of their own media education products in the process of educational and extra-curricular activities.

The educational-methodological provision of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education in professional activity is developed and implemented, which includes curricula of the optional courses “Media Education”, “Media culture of the language teacher”, the manual “Media culture of the language teacher”, test assignments on media literacy, guidelines for critical analysis of media texts, a package of media education tasks for teaching practice, a program of the scientific circle on media culture, blog of the teacher “Media Literacy”, professionally oriented page “Media culture of the language teacher” in the social network. It is proved that educational-methodological support confirms effectiveness of the model and pedagogical conditions of its implementation.

Наукове видання

Олена СЕМЕНОГ, Марина ЯЧМЕНИК

**МОВНО-МЕТОДИЧНА
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА
ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ**

Монографія

Суми: СумДПУ, 2019

Свідоцтво ДК №231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск Коваленко А.М.

Комп'ютерний набір **О. М. Семеног, М.М.Ячменик**

Комп'ютерна верстка **О. М. Семеног, М.М.Ячменик**

Здано в набір 20.01.2019 р. Підписано до друку 27.01.2019 р.

Формат 60x84/16. Гарн. Calibri. Друк ризогр. Папір офсет.

Ум. друк. арк. 19,7. Обл.-вид. арк. 27,33.

Тираж 300. Вид. № 10

40002, Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А.С. Макаренка